

Talousarvio 2019 Taloussuunnitelma 2019–2021

Kaupunginvaltuusto 10.12.2018

Johdanto

Lahti - rohkea ympäristökaupunki

Lahden kaupunginvaltuusto hyväksyi toukokuussa 2018 uuden kaupunkistrategian. Visio tähtää vuoteen 2030. Sen mukaisesti Lahti on rohkea ympäristökaupunki.

Suomalaiset kaupungit jakautuvat yhä voimakkaammin kasvaviin ja taantuviin keskuksiin. Lahti pyrkii vahvistamaan asemaansa kasvukeskuksena. Väkiluku on ylittämässä 120 000 syksyn 2018 aikana.

Lahden tavoitteena on olla 125 000 asukkaan kaupunki vuonna 2022 ja 150 000 asukkaan kaupunki vuonna 2030. Tämä edellyttää kasvun kiihtymistä ja tulevaisuutta rakentavia investointeja.

Kaupungin kasvun tulee tapahtua kestävästi. Vahvistaakseen asemaansa kansainvälisesti merkittävänä ympäristökaupunkina Lahti hakee Euroopan vihreäksi pääkaupungiksi 2021.

Talousarvio ja taloussuunnitelma toteuttavat uutta kaupunki-strategiaa. Sen linjaukset näkyvät myös vuoden 2019 talouden painotuksissa ja valinnoissa.

Strategian toteutus on jaettu kolmeen pääryhmään: elinvoima, uudistuminen ja yhteisöllisyys. Ne sisältävät Lahden kasvuun ja kehityksen kannalta keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet.

Vuonna 2019 strategiaa toteutetaan erityisesti viiden kärkihankkeen avulla: Lahti opiskelijakaupunki, Luonnollisesti liikkeessä, Yritysten Lahti, Palvelutori sekä Lasten ja nuorten hyvinvointi.

Talousarvion toiminnalliset tavoitteet on johdettu kärkihankkeista. Talousarvioon sisältyvä Toiminnan ja talouden tasapaino 2018–2022 -ohjelma on esitetty osana strategian toimenpiteitä.

Talouden kehitys

Suomen talouskasvun arvioidaan hidastuvan vuoden 2018 kolmesta prosentista vuodelle 2019 ennustettuun 1,7 prosenttiin. Tämä vaikuttaa myös kaupungin talouteen ja heijastuu suunnitelmakaudelle 2019–2021. Epävarmuus verorahoituksen kehittämisestä jatkossa kasvaa.

Kohentunut taloustilanne ja työpaikkojen määrän kasvu on parantanut Lahden työttömyystilannetta. Työttömyysaste on alentunut kahden vuoden aikana noin kolme prosenttiyksikköä ja myönteisen työllisyyskehityksen jatkuessa työttömyysaste voi laskea 12 prosentin tuntumaan vuonna 2020. Nuorisotyöttömyys on myös laskenut, mutta yleisesti työttömyys laskee hitaammin kuin muissa suurissa kaupungeissa.

Vuoden 2018 verotulot kasvoivat noin 15 milj. euroa. Ilman veronkorotuksia verotulot eivät olisi lainkaan kasvaneet edellisestä vuodesta. Heikon kasvun taustalla on kunnallisverojen liian suuret tuloutukset vuonna 2017 sekä virheellisten tuloutusten oikaisu 2018. Oikaisun vuoksi verotulokasvu vuonna 2019 on puolestaan hieman normaalia suurempaa. Tämän jälkeen verotulojen kasvun ennustetaan palautuvan normaaliiksi.

Uudistuva palvelutuotanto ja kaupungin investoinnit

Taloussuunnitelmassa vuosille 2019–2021 panostetaan palvelutuotantoon huomioiden valtuustosopimuksen mukaisen kaupungin talouden tasapainon. Taloussuunnitelmaesityksessä keskeistä on kärkihankkeiden toteutus palvelualueilla sekä konsernihallinnossa.

Talouden tasapainoon tähtäävät hankkeet ohjaavat kaupunkiorganisaatiota muutokseen, jossa keskitytään laadukkaiden peruspalveluiden tehokkaaseen tuottamiseen.

Hankkeiden avulla ei etsitä vain taloudellista tehokkuutta, vaan myös parannetaan ja monipuolistetaan kuntalaisille tarjottavaa palvelua. Kun palveluja keskitetään, samalla kehitetään palvelutuotannon laatua, panostetaan yhteistyöhön konsernin sisällä, tehostetaan kaupunkiorganisaation toimintaa ja lisätään tilatehokkuutta.

Vuonna 2019 uudistetaan muun muassa varhaiskasvatuksen palvelu- ja kustannusrakennetta, kehitetään joukkoliikenteen toimivuutta ja käynnistetään palvelutori -toimintamalli. Yksi organisaation uudistuskohteista on elinkeinotoimen rakenne.

Lahtelaisten sosiaali- ja terveystalouden laatuun ja saataavuuteen panostetaan osoittamalla hyvinvointiyhtymälle kaupungin maksuosuuteen merkittävä lisäys voimassa olevaan taloussuunnitelmaan nähden. Hyvinvointiyhtymän talouden seuranta vahvistetaan ennakoitavuuden parantamiseksi.

Lahden investoinnit jatkuvat lähivuodet poikkeuksellisen korkealla tasolla. Kaupunki osoittaa vuonna 2019 voimakkaasti rahoitusta toimitilojen ja infran rakentamiseen ja ylläpitoon. Nettoinvestoinnit viisivuotiskaudella 2019–2023 ovat yhteensä 459,5 milj. euroa. Investoinnit kohdentuvat erityisesti koulujen ja päiväkotien peruskorjauksiin ja uudisrakentamiseen sekä eteläisen kehätien kaupungin rahoitusosuuteen.

Eteläinen kehätie on Suomen suurin väylätyömaa. Tien on määrä valmistua vuonna 2020 ja maa-alueiden kaavoitus etenee. Investointi heijastuu lähivuotina monin tavoin Lahden seudun kehitykseen.

Uusi yliopistokaupunki

Kasvun varmistamiseksi Lahden vetovoimaa lisätään pitkäjänteisesti ja näkyvästi. Samalla huolehditaan nykyisten asukkaiden viihtyvyydestä ja kaupungin yleisestä toimivuudesta.

Tapahtumat ja elämykset ovat Lahden pitkäaikainen vahvuus. Tapahtumavuodesta 2019 on jälleen odotettavissa vilkas, sillä kaupungissa järjestetään muun muassa nuorten MM-hiihdot ja Kuninkuusravit.

Talvella Lahden historiassa on kääntymässä uusi lehti. Lappeenrannan teknillisen yliopiston nimeksi tulee eduskunnan päätöksellä Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT. Lahdesta tulee vihdoin oikea yliopistokaupunki.

Lahdessa 10.12.2018

Pekka Timonen
kaupunginjohtaja

Sisällysluettelo

YLEINEN OSA	5
Lahden kaupungin organisaatio ja Lahti-konserni	7
Kaupungin toimintaympäristön muutokset	7
Talousarvion rakenne.....	7
Lahden kaupungin organisaatio	8
Lahti-konserni.....	9
Yhtiökohtaiset tavoitteet.....	10
Lahti-konsernirakenne	13
Toimintaympäristö	14
Lahden kasvu ja kehittäminen	14
Rakentaminen	14
Elinvoima ja työllisyys.....	14
Hyvinvoinnin edistäminen.....	15
Talouden ja henkilöstön kehitysnäkymät	16
Talouden kehitysnäkymät.....	16
Henkilöstön kehitysnäkymät.....	18
STRATEGIAOSA	19
Strategian valmistelu	21
Toiminnalliset tavoitteet eli strategian kärkihankkeet 2019.....	23
Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelma osana strategian toteutusta 2018–2022	28
TALOUSOSA	31
Talousarvion sitovuus ja taloutta ohjaavat kriteerit	33
Sitovuus.....	33
Taloutta ohjaavat kriteerit.....	34
Sisäinen valvonta ja riskienhallinta kaupunkikonsernissa	35
KÄYTTÖTALOUSOSA	37
Konsernihallinto	39
Sivistyksen palvelualue.....	52
Kaupunkiympäristön palvelualue.....	67
Tuloslaskelmaosa	75
Verotulot	77
Valtionosuudet	78
Korkotulot ja -menot	79
Muut rahoitustulot ja -menot.....	79
Investointiosa	80
Kiinteä omaisuus.....	81
Talorakennusinvestoinnit	81
Julkinen käyttöomaisuus	86
Irtain omaisuus.....	88
Arvopaperit ja osuudet.....	88
Rahoitusosa	89
Antolainat.....	90
Lainanotto, pitkäaikaiset lainat.....	90
Lainanotto, lyhytaikaisten muutos	90
Talousarvion ja taloussuunnitelman hyväksyminen	91
Liitteet	93
Strategiset mittarit	94
Toiminnan tunnusluvut.....	98

YLEINEN OSA

Lahden kaupungin organisaatio ja Lahti-konserni

- Kaupungin toimintaympäristön muutokset
- Talousarvion rakenne
- Lahden kaupungin organisaatio
- Lahti-konserni

Toimintaympäristö

- Lahden kasvu ja kehittäminen
- Rakentaminen
- Elinvoima ja työllisyys
- Hyvinvoinnin edistäminen

Talouden ja henkilöstön kehitysnäkymät

- Talouden kehitysnäkymät
- Henkilöstön kehitysnäkymät

Lahden kaupungin organisaatio ja Lahti-konserni

Kaupungin toimintaympäristön muutokset

Talousarviovuonna 2019 panostetaan kaupungin palvelutuotantoon, tehostetaan kaupunkiorganisaation toimintaa ja luodaan pohja uudelle palveluajattelulle kaupunkistrategian mukaisesti.

Vuonna 2018 Lahti-konsernissa on tehty useita rakennemuutoksia. Konsernirakennetta on kevennetty kokoamalla toimintoja yhteen ja luopumalla joistakin konserniyhtiöistä. Kaupungin toiminta on uudistunut vuosien 2016–2017 suurten muutosten jälkeen. Lahden ja Nastolan kunnat yhdistyivät 2016 ja seuraavan vuoden alussa sote-palvelut siirrettiin Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymään. Lisäksi 2017 ulkoistettiin kaupungin ateria-, siivous- sekä tietotekniikkapalvelut. Kaupunkiorganisaatiossa siirryttiin yhden kaupungin toimintamalliin, jota on edelleen vahvistettu.

Toiminnan ja talouden tasapaino 2018–2022 -ohjelman toimenpiteitä jatketaan, ohjelman tavoitteita täsmennetään ja päivitetään talousarviovuoden 2019 aikana. Myös talousvaikutuksia toimintaan ja palvelutuotantoon on tarpeen uudelleen tarkastella ja tehdä tarvittavat muutokset talousarvion määrärahoihin niiden hankkeiden osalta, joissa alkuperäinen toimintatavoite on muuttunut.

Valtakunnallisen maakunta- ja sote-uudistuksen alkamisajankohtaa on siirretty vuodelta eteenpäin vuoteen 2021. Talousarviossa 2019 ja taloussuunnitelmassa 2019–2021 ei uudistusta ole vielä huomioitu, koska eduskunta ei ole vielä hyväksynyt maakuntien perustamiseen liittyviä lakiuudistuksia.

Valtiovaraministeriön julkaiseman valtionosuussimulaattorin ja Kuntaliiton julkaiseman ns. jakoavaimen avulla voi laskea maakuntamallin vaikutuksen kaupungin talouteen. Kunnallisveron vähennys on Kuntaliiton veroennustekehikon mukaan 11,5 prosenttiyksikköä. Vähennystieto päivittyy aina maakuntamallin siirtolaskelmien muuttuessa. Mikäli Lahden kunnallisveroprosentti on 20,75 ja kunnallisveron valtakunnallinen vähennys on 11,5 prosenttia on uudistuksen jälkeinen veroprosentti 9,25. Tuloslaskelmaennusteeseen sisältyy runsaasti epävarmuustekijöitä, koska maakuntauudistuksen valmistelu on vielä hyvin keskeneräinen.

Tuloslaskelma, 1 000 €	Maakuntamalli			
	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2021
Toimintatuotot	151 127	154 452	157 375	157 375
Toimintakulut	788 323	802 860	814 385	432 240
TOIMINTAKATE	-637 196	-648 408	-657 009	-274 865
Verotulot	486 600	500 600	513 300	257 468
Valtionosuudet	189 700	187 200	185 200	59 174
Rahoitustuotot- ja kulut	10 718	11 536	12 665	12 665
VUOSIKATE	49 822	50 927	54 155	54 442
Poistot ja arvonalentumiset	45 881	47 751	55 073	55 073
TILIKAUDEN TULOS	3 941	3 176	-918	-631

valmistus omaan käyttöön lisätty toimintatuottoihin

Lahden kaupunginvaltuusto hyväksyi toukokuussa 2018 uuden kaupunkistrategian. Strategian tavoitteiden ja talouden yhteensovittamista jatketaan vision ”Lahti - rohkea ympäristökaupunki” toteuttamiseksi.

Talousarvion rakenne

Talousarvion jakaantuminen käyttötalous- ja tuloslaskelmaosaan sekä investointi- ja rahoitusosaan todetaan kuntalaissa (Kuntalaki § 110). Suomen Kuntaliitto sekä kirjanpitolautakunnan kuntajaosto ovat antaneet ohjeita ja suosituksia talousarvion ja taloussuunnitelman valmistelusta ja sisällöstä. Kaupungin taloussuunnitelma laaditaan vuosittain kolmivuotisena. Kaupunginvaltuusto hyväksyy sen talousarvion yhteydessä. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Yleisessä osassa esitellään Lahden kaupungin organisaatio, Lahti-konserni ja yhtiökohtaiset tavoitteet, katsaus kansantalouden ja kunnallistalouden kehitykseen ja kaupungin taloudellisen tilanteen kehittymiseen sekä kerrotaan talousarvion painopistealueista. Lisäksi yleisestä osasta löytyvät talouden ja henkilöstön kehitysnäykät.

Strategiaosassa esitellään Lahden kaupungin strategia ja kaupungin kärkitoimenpiteet sekä toiminnan ja talouden tasapaino 2018–2022 -ohjelman hankkeiden vastuutahot, toimenpiteet ja mittarit. Kärkitoimenpiteistä johdettavat talousarvion toiminnalliset tavoitteet ovat toimenpiteitä, joilla strategian tavoitteita viedään käytäntöön. Toimenpiteen vastuutaho on ilmoitettu tavoitteen kohdalla.

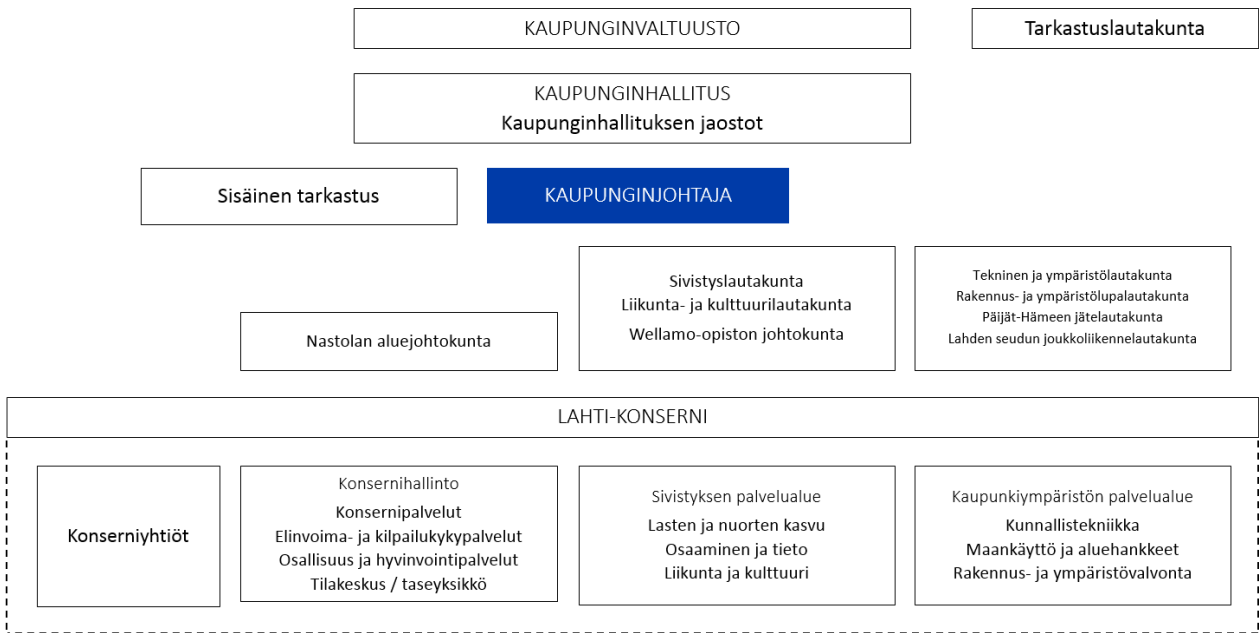
Käyttötalousoasa sisältää konsernihallinnon ja palvelualueiden talousarviot esitettynä sitovuustasoinn. Konsernihallinnon ja palvelualueiden tuloslaskelmat sisältävät vastuualueiden toimintatulot ja -menot sekä suunnitelmapoistot. Tarvittavat tunnuslukutaulukot sekä talousarviovuoden että suunnitelma vuosien osalta on esitetty talousarvion liitteinä.

Tuloslaskelmaosassa esitetään kaupungin kokonaistalouden keskeiset erät, jotka ovat varsinaisen toiminnan menot ja tulot, verotulot, valtionosuudet, rahoitustulot ja -menot, suunnitelman mukaiset poistot käyttöomaisuudesta sekä satunnaiset erät.

Investointiosassa esitetään kaupungin investointimenot ja -tulot, jotka on ryhmitelty investointiryhmittäin ja hankekohtaisesti.

Rahoitusosassa esitetään meno- ja tuloarvioina rahoitukseen liittyvät menot ja tulot kuten antolainat, niiden lyhennykset, otolainat ja niiden lyhennykset. Rahoitusosa sisältää rahoituslaskelman. Sen tiedot kerätään tuloslaskelmaosan lisäksi investointi- ja rahoitusosasta.

Lahden kaupungin organisaatio

Tarkemmat organisaatiokaaviot konsernihallinnon ja palvelualueiden osalta löytyvät Lahden www-sivuilta:
<https://www.lahti.fi/tietoa-lahdesta/kaupungin-organisaatio>

Lahti-konserni

Konsernin toiminnan ohjaus

Lahden kaupungin omistajapolitiikan lähtökohtana on resursien suuntaaminen kaupunkilaisia parhaiten palvelevalla tavalla. Omistajaohjauksen tehtävänä on huolehtia konsernin omaisuudesta ja pääoman tehokkaasta käytöstä. Lahti-konsernin omaisuuden jälleenhankinta-arvo on noin 1,8 miljardia euroa. Tavoitteellinen omistajuus on konsernin toiminnan ja talouden ohjauksessa merkittävin tekijä. Kaupungin strategiset linjaukset ohjaavat konsernissa yhteisöjen ja säätiöiden omistusta. Omistaja-arvo voi perustua yhteisön tai säätiön merkitykseen omistajalle tai tämän ja julkisen merkityksen yhdistyessä mahdollisuuteen hyödyntää synergiaetuja. Omistamisella voi olla myös puhtaasti taloudellisia tavoitteita, jolloin yhtiöiden tuloutustavoitteet ovat merkittävä osa Lahti-konsernin toiminnallisia tavoitteita.

Lahti-konsernin tulevia tapahtumia

Lahden kaupunki jatkaa konsernirakenteen tarkastelua vuoden 2019 aikana. Viime vuosina kaupunki on perustanut joukon uusia yhtiöitä, osasta liiketoimintoja on luovuttu ja osa yrityksistä on lopetettu. Valtuuston hyväksymät omistajapolitiikan periaatteet ohjaavat konsernirakenteen tiivistämistä ja muokkaamista myös vuonna 2019.

Lahti-konsernissa luottoriskiä hallitaan arvioimalla annettujen lainojen ja takausten riskejä. Koordinoinnilla voidaan tasata ja vähentää konsernin rahoitusriskejä ja valvoa kokonaisriskien kehittymistä. Lainan ja takausten antoon liittyvä luottoriski on osa rahoituksen riskienhallintaa.

Lahti-konsernin yleiset tavoitteet

- Tytäryhtiöiden tulee toimia kaupunginvaltuuston hyväksymän strategian mukaisesti
- Kaikilta yhtiöiltä edellytetään tervettä pitkäjänteistä taloudenpitoa ja kannattavuutta
- Tytäryhteisöjen tulee hyödyntää aktiivisesti tukityöllistämisen mahdollisuuksia
- Tytäryhteisöjen tulee hankinnoillaan tukea alueen yritysten innovaatioita ja edistää niiden markkinoille pääsyä ja kilpailukykyä
- Tytäryhteisöjen tulee soveltaa hankinnoissaan myös eettisiä ja ympäristökriteerejä. Lisäksi hankinnoissa tulee soveltaa myös sosiaalisia kriteerejä, joilla edesautetaan työttömien työllistämistä ja torjutaan syrjäytymistä
- Tytäryhteisöjen tulee madaltaa opiskelijoiden kynnystä siirtyä työelämään palkkaamalla kesätyöntekijöitä ja erilaisia harjoittelijoita
- Mikäli tytäryhtiössä on käytössä toimitusjohtajan tulospalkkiojärjestelmä, tulee myös koko henkilöstöllä olla tulospalkkiojärjestelmä
- Konserni- ja tilajaosto seuraa tavoitteiden toteutumista

Tuloutustavoite, 1 000 €

	TA 2019
Lahden Talot Oy -alakonserni	500
Lahti Aqua Oy -alakonserni	600
Lahti Energia Oy -alakonserni	14 500
Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy (Lahden osuus)	87
Spatium Toimitilat Oy	300
	15 987

Yhtiökohtaiset tavoitteet

ALUEELLINEN KEHITTÄMINEN	YHTIÖKOHTAISET TAVOITTEET
KOKO-Lahti Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Lahden aseman vahvistaminen kasvavana ja elinvoimaisena tapahtumakaupunkina • Yhtiön toiminnan liiketaloudellisen tehokkuuden kasvattaminen tilanteessa, jossa kaupungin avustus alenee • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Käyttökateprosentti vähintään 5 % • Strategian kärkihanke - Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö kehittää kulttuuri- ja tapahtumatoimintaa yhdessä alueen korkeakoulutoimijoiden kanssa
Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä	<ul style="list-style-type: none"> • Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen alueen työmarkkinoille • Organisaation kehittyminen jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä
Lahden Jäähalli Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan taloudellisuus • Palvelujen tarjonta liikuntaharrastajille ja erilaisille tapahtumille
Lahden seutu - Lahti Region Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan taloudellisuus ja toiminnan vaikuttavuuden jatkuva kasvaminen • Majoitusvuorokausien kasvu 3 %/vuosi • Yhtiön laadulliset toiminnan tavoitteet on määritelty Elinvoima ja kilpailukyky-palvelut osiossa (s. 44)
Lahden seudun kehitys LADEC Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Perustamisneuvonta –tavoite: 300 yritystä perustettu Ladecin neuvonnan tuella • Kehittämispalvelut kasvaville ja kehittyville yrityksille –tavoite: 60 yritystä TeamFinland-palvelujen piiriin • Yrityshankinta/sijoittumispalvelut –tavoite: 1) kasvattaa 15 %:lla sijoittumispalveluiden asiakkaiden lukumäärää ja 2) 25 yritystä sijoittunut alueelle Ladecin myötävaikutuksella • Toiminnan taloudellisuus ja toiminnan vaikuttavuuden jatkuva kasvaminen • Yhtiön laadulliset toiminnan tavoitteet on määritelty Elinvoima ja kilpailukyky-palvelut osiossa (s. 44)

ASUNTOJEN JA KIINTEISTÖJEN OMISTAMINEN JA HALLINNOIMINEN	YHTIÖKOHTAISET TAVOITTEET
Lahden Talot Oy -al konserni	<ul style="list-style-type: none"> • Tuloutus 500 000 euroa yhdessä tytäryhtiöiden kanssa vuonna 2019 • Organisaation kehittyminen jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä • Vuokra-asuminen turvallista, kohtuuhintaista ja energiatehokasta • Oman pääoman tuotto vähintään 15 % • Käyttökateprosentin pysyminen vähintään vuoden 2017 tilinpäätöksen tasolla tai parantaminen • Strategian kärkihanke - Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö tarjoaa tutkimuksen ja kehityksen alustan asumisen (sekä liikkumisen) uusille palveluille ja muuttuville tarpeille • Strategian kärkihanke – Palvelutori: Yhtiö osallistuu palvelutorin tarjonnan luomiseen ja yhteistyöhön (sähköiset palvelut)
Spatium Toimitilat Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Tuloutus 300 000 euroa vuonna 2019 • Tulorahoituksen kasvattaminen konsernin ulkopuolisista asiakkuuksista • Oman pääoman tuotto vähintään 15 % • Käyttökateprosentin säilyminen vähintään vuoden 2017 tasossa tai sen parantaminen • Omistusrakenteen kehittäminen yhdessä Nastolan Yrityspalvelu Oy:n kanssa. • Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö kokeilee ja kehittää uusia ylläpidon ja rakentamisen tekniikoita
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	<ul style="list-style-type: none"> • Perustettu 1.4.2018 • Toiminnan vakiinnuttaminen • Positiivinen taloudellinen tulos
Paavolakiinteistöt Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Perustettu 1.4.2018 • Toiminnan vakiinnuttaminen • Positiivinen taloudellinen tulos

INFRASTRUKTUURIN YLLÄPITO

YHTIÖKOHTAISET TAVOITTEET

Lahden Pysäköinti Oy -al konserni	<ul style="list-style-type: none"> • Yhtiön tuloksen parantaminen • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Käyttökateprosentin säilyminen vähintään vuoden 2017 tasossa tai sen parantaminen • Strategian kärkihanke – Luonnollisesti liikkeessä: Yhtiö tekee yhteistyötä matkakeskuksen alueen pyöräpysäköinnin edistämiseksi. • Strategian kärkihanke – Palvelutori: Yhtiö selvittää asiakaspalvelun yhteistyömahdollisuudet hankkeessa.
Lahden Työn Paikka Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Työllisyyden hoito tehokkaasti, laadukkaasti ja vaikuttavasti osana Lahti-konsernia • Positiivinen taloudellinen tulos • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Käyttökateprosentin säilyminen vähintään vuoden 2017 tasossa tai sen parantaminen • Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö tarjoaa työvoimaa pulaan ja alihankintaa tarpeeseen.
Lahti Aqua Oy -al konserni	<ul style="list-style-type: none"> • Tuloutus 600 000 euroa vuonna 2019 • Edellytysten luominen veteen ja vesiosaamiseen sekä ympäristökuormituksen vähentämiseen perustuvien tuote- ja palvelukonseptien muodostumisella • Kaupungille kuuluvan vastuun kantaminen hulevesien hallinnasta asemakaava-alueella kaupungin puolesta, erikseen sovitavalla tavalla • Oman pääoman tuotto vähintään yli 5 % • Käyttökateprosentin säilyminen vähintään vuoden 2017 tasossa tai sen parantaminen • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan • Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö osallistuu Smart Lahti –IoT-ympäristön kehittämiseen.
Lahti Energia Oy -al konserni	<ul style="list-style-type: none"> • Tuloutus 14,5 milj. euroa vuonna 2019. Yhtiöltä edellytetään tämän mahdollistavaa kannattavuutta • Kyvo3-voimalan laadukas ja taloudellinen sekä suunnitelman mukainen toteutus • Uusiutuvilla energialähteillä ja uusilla tavoilla tuotetun energian määrän kasvattaminen • Oman pääoman tuotto vähintään yli 15 % • Käyttökateprosentin pysyminen vähintään vuoden 2017 tilinpäätöksen tasolla • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan • Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö osallistuu Smart Lahti –IoT-ympäristön kehittämiseen.
Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Tuloutus 87 000 euroa vuonna 2019 • Jätehuolto-osaamisen kehittäminen kasvuhakuisesti palveluliiketoiminnaksi • Korkea yhdyskuntajätteen hyödyntämisaste ja energiahyötykäyttö sekä näihin liittyvän yhteistyön kehittäminen • Oman pääoman tuotto vähintään yli 5 % • Käyttökateprosentti vähintään 10 % • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan • Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö edistää uusien innovaatioiden syntyä ylijäämämuiden sekä uusiomaa-ainestuotteiden hyödyntämisessä

PALVELUTUOTANTO

YHTIÖKOHTAISET TAVOITTEET

Provincia Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Maakuntauudistuksen tuomien muutosten ennakointi ja niihin varautuminen • Oman pääoman tuotto vähintään 10 % • Käyttökateprosentti vähintään 10 % • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan • Toiminnan ja talouden tasapaino –ohjelman (s.29–31) mukainen 5 %:n hintojen alentaminen
Työterveys Wellamo Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupungin työnantaja-aseman tukeminen työhyvinvointia ja työssä jaksamista edistävillä laadukkailla palveluilla • Palvelujen tuottaminen kustannustehokkaasti • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Käyttökateprosentin säilyminen vähintään vuoden 2017 tasolla tai parantaminen
Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Positiivinen taloudellinen tulos • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö edistää kouluttautumista oppisopimusten kautta • Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Positiivinen taloudellinen tulos • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan • Strategian kärkihanke – Lasten ja nuorten hyvinvointi: Yhtiö testaa ja kehittää uusia aterioita yhdessä lasten ja nuorten kanssa
Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä	<ul style="list-style-type: none"> • Yhtymä tekee ja toteuttaa jäsenkuntien kanssa vuoteen 2020 asti voimassa olevan palvelusopimuksen, joka sisältää talouden tasapainottamistoimenpiteet ja niiden edellyttämät kehittämistoimet • Yhtymän tulee toteuttaa palvelut niin, että yhtymä ei tee alijäämää ja laskutus kaupungilta ei ylitä kaupungin talousarvioon ja taloussuunnitelmaan kirjattua määrärahaa • Toiminnan tavoitteet on tarkemmin määritelty Osallisuuden ja hyvinvoinnin vastuualueen osiossa (s.47)

Lahti-konsernirakenne

TASEYKSIKÖT

Lahden kaupunginteatteri
Lahden kaupunginorkesteri
Lahden Tilakeskus

Päivitetty 17.9.2018

TYTÄRYHTEISÖT JA KUNTAYHTYMÄT

ASUMINEN JA TOIMITILAT

	Kunta	Konserni
Lahden Talot Oy	100 %	100 %
Kiinteistö Oy Vesijärvenkatu 36	0 %	100 %
Lahden Asunnot Oy	0 %	100 %
Lahden Palveluasunnot Oy	0 %	100 %
Oppilastalo Oy	0 %	99,65 %
Kiinteistö Oy Lahden Sammonkatu 8	0 %	100,00 %
Kiinteistö Oy Nastonharjun liiketalo	75,60 %	75,60 %
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	54,60 %	54,60 %
Lahden Jäähalli Oy	44,32 %	45,08 %
Lahden Rudolf Steiner -koulun Talo Oy	91,70 %	91,70 %
Lahden Terveystalo Oy	82,50 %	91,66 %
Musiikkioipiston Omakotisäätiö	100 %	100 %
Nastolan Kulttuurikiinteistöt Oy	80,90 %	80,90 %
Nastolan virastotalokiinteistö Oy	79,40 %	79,40 %
Paavolakiinteistöt Oy	100 %	100 %
Päijät-Hämeen Ajoharjoittelurata Oy	50,00 %	69,16 %
Radio- ja tv-museosäätiö	50,00 %	50,00 %
Spatium Toimitilat Oy	100 %	100 %

ALUEELLINEN KEHITTÄMINEN

KOKO Lahti Oy	100 %	100 %
Lahden seutu - Lahti Region Oy	59,50 %	59,50 %
Lahden Seudun Kehitys Oy LADEC	75,66 %	76,76 %
Energion Oy	0 %	76,76 %
Lahti Events Oy	0 %	100 %
Nastolan Yrityspalvelu Oy	100 %	100 %
Koulutuskeskus Salpaus kuntayhtymä	63,86 %	63,86 %
Salpaus-palvelut Oy	0,00 %	63,86 %
Päijät-Hämeen liitto kuntayhtymä	56,44 %	56,44 %

OSAKKUUS- JA OMISTUSYHTEISYHTEISÖT

C-Ella Oy	0 %	33,33 %
Lahden Seudun Puhelin Oy	0 %	20,90 %

YHDISTELEMÄTTÖMÄT YHTEISÖT

Asunto Oy Kittilän Petsukka	0 %	33,33 %
Kiinteistö Oy Kanelipuu	0 %	24,90 %
Kiinteistö Oy Lahden Laiturikadun Pysäköinti	0 %	52,17 %

INFRASTRUKTUURIN YLLÄPITO

	Kunta	Konserni
Kiinteistö Oy Hansaparkki	56,88 %	56,88 %
Kiinteistö Oy Lahden Siltavouti	7,60 %	93,30 %
Lahden Pysäköinti Oy	100 %	100 %
Lahden Sairaalaparkki Oy	0 %	81,89 %
Lahti Aqua Oy	100 %	100 %
Aqua Palvelu Oy	100 %	100 %
Aqua Verkko Oy	100 %	100 %
LABIO Oy	0 %	83,43 %
Lahti Energia Oy	100 %	100 %
LE-Sähköverkko Oy	0 %	100 %
Pilke Energia Oy	0 %	100 %
Koskipower Oy	0 %	100 %
Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy	58,58 %	58,58 %

PALVELUTUOTANTO

Eteva kuntayhtymä	4,66 %	4,66 %
Hollolan-Lahden vesilaitos kuntayhtymä	40,00 %	40,00 %
Lahden Konservatorio Oy	50,57 %	50,57 %
Lahden Työn Paikka Oy	89,95 %	89,95 %
Provincia Oy	57,63 %	65,04 %
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy	56,90 %	79,46 %
Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy	56,90 %	79,46 %
Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä	52,34 %	52,34 %
Päijät-Hämeen Tekstiilihuolto Oy	36,09 %	52,73 %
Työterveys Wellamo Oy	59,60 %	61,85 %

LAHTI-KONSERNIIN YHDISTELLYT ALAKONSERNIT

Lahden Talot Oy
Kiinteistö Oy Vesijärvenkatu 36
Lahden Asunnot Oy
Lahden Palveluasunnot Oy
Oppilastalo Oy
Koulutuskeskus Salpaus kuntayhtymä
Salpaus-palvelut Oy

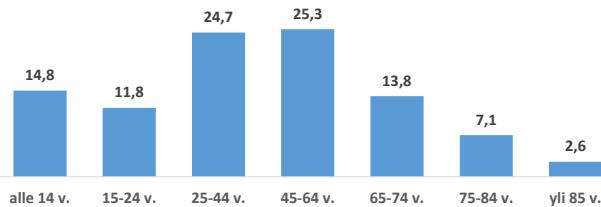
Lahden Seudun Kehitys Oy - LADEC
Energion Oy
Lahti Aqua Oy
Aqua Palvelu Oy
Aqua Verkko Oy
LABIO Oy
Lahti Energia Oy
LE-Sähköverkko Oy
Pilke Energia Oy
Koski Power Oy
C-Ella Oy
Lahden Seudun Puhelin Oy

Toimintaympäristö

Lahden kasvu ja kehittäminen

Lahti on Suomen kahdeksanneksi suurin kaupunki. Kaupungissa oli vuoden 2017 lopussa 119 573 asukasta. Väestömäärä on kasvanut 2000-luvulla vajaalla 8 000 henkilöllä, noin 0,6 prosenttia vuodessa. Vuonna 2017 väkiluku kasvoi 121 henkilöllä, kun kasvua oli vuonna 2016 709 henkilöä. Asukasluvun kasvu perustuu muuttoliikkeeseen.

Lahden ikärakenne 2017 (väkiluku 119 573)

Lähde: Tilastokeskus

Lahden väestökehitykselle on tyypillistä työikäisten osuuden pieneneminen ja vanhusväestön osuuden kasvu. Viimeisen viiden vuoden aikana alle 65-vuotiaiden määrä laski noin 2 915 henkilöllä samalla kun 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvoi runsaalla 4 390 henkilöllä. 15–29-vuotiaiden ikäluokan määrä on vastaavasti vähentynyt noin 880 henkilöllä vuosina 2012–2017.

Väestöllinen huoltosuhde oli vuonna 2017 korkeampi Lahdessa kuin koko maassa keskimäärin. Sataa työikäistä kohti oli Lahdessa 62 lasta tai vanhusta, koko maassa keskimäärin 60. Huoltosuhdeluvun arvioidaan olevan Lahdessa noin 69 vuonna 2030. Lukemaa nostaa iäkkäiden asukkaiden määrän kasvu sekä syntyvyyden lasku.

Rakentaminen

Vuonna 2017 Lahteen valmistui 342 rakennusta ja 759 asuntoa. Asunnoista oli kerrostaloasuntoja 596, pientaloasuntoja 95 ja rivitaloasuntoja 68.

Lahteen on rakennettu enemmän asuntoja kuin toimitiloja vuodesta 2010 lukien. Viime vuonna rakennustuotanto laski edellisvuoteen verrattuna kolme prosenttia ja asuntotuotanto kasvoi kaksi prosenttia. Kerrostaloasuntojen tuotanto kasvoi 12 prosenttia verrattuna vuoteen 2016.

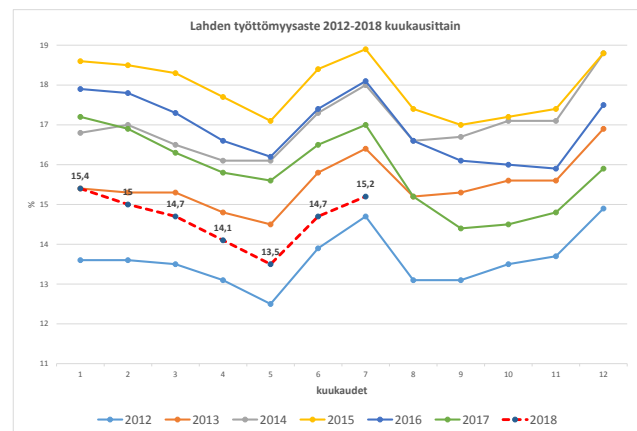
Lahden ja Nastolan yhdistymisen myötä kerrostaloasuntojen osuus koko asutokannasta pieneni. Suurista kaupungeista kerrostaloasuntojen osuus on Lahtea pienempi vain Kouvolassa ja Oulussa. Vuoden 2017 lopussa Lahden koko asutokanta oli 72 618. Kerrostaloasuntojen osuus oli 65 prosenttia.

Elinvoima ja työllisyys

Lahden työttömyystilanne on ollut vaikea 1990-luvun alusta alkaen ja työttömien osuus on pysynyt koko ajan muuta maata suurempana. Vuosien 2017 ja 2018 aikana Lahden työttömyysaste on selvästi laskenut ja työttömien kokonaismäärä on laskenut kahdessa vuodessa 1 650 henkilöllä. Pitkäaikaistyöttömien osuus on luvusta noin puolet.

Kohentuva taloustilanne sekä työttömien eläköityminen vähentää työttömyysastetta myös jatkossa. Työvoiman kysyntä näkyy varsinkin pitkäaikaistyöttömien työllistymisenä lähes kaikissa ikäluokissa. Lahden työttömyysaste on alentunut kahden vuoden aikana noin kolme prosenttiyksikköä, ja jos myönteinen työllisyyskehitys jatkuu samansuuntaisena, työttömyysaste laskee 12 prosentin tuntumaan vuonna 2020.

Lähde: Tilastokeskus

Lahden elinvoiman ratkaisee alueen yritysten menestyminen. Lahden alueen kilpailukystrategian kärkenä on vahvistaa elinkeinomyönteisyyttä, lisätä yrittäjyyttä ja tätä kautta työpaikkojen määrää sekä verotuloja.

Lahden kaupunki luo edellytyksiä elinkeinoelämän positiiviselle kehitykselle sekä avoimelle ja aktiiviselle vuoropuhelulle. Uusi hankintalaki antaa lisääntyvät mahdollisuudet hyödyntää ja vahvistaa alueen yritysten toimintaa. Kaupunki pyrkii investoinneillaan avaamaan referenssikohteita yritysten toteutettavaksi. Toimintaympäristöä kehitetään kokeiluihin kannustavaksi, ja palvelujen järjestämisessä selvitetään myös avoimen datan hyödyntämistä. Valmistelussa ja päätöksenteossa tulee tunnistaa ne päätökset, joilla on yritysvaikutuksia ja arvioida konkreettisesti vaikutukset yritysten toimintaedellytyksiin.

Hyvinvoinnin edistäminen

Terveystieteiden laki (1326/2010) velvoittaa kuntia seuraamaan asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. (Näistä tulee raportoida valtuustolle vuosittain ja valmistella kerran valtuustokaudessa laajempi hyvinvointikertomus.) Hyvinvoinnin tilan selvittämiseen ja seurantaan velvoittaa myös kuntalaki (410/2015), jonka mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueen elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.

Mahdollisen maakunta- ja sote-uudistuksen jälkeenkin kunnat vastaavat osaltaan kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä maakuntien tuella. Palvelujen yhteensovittamiseksi ja yhteistyön toteuttamiseksi tarvitaan selkeät hallinnonalojen rajat ylittävät rakenteet. Kuntien valtionosuuksiin suunnitteilla oleva kannustin eli hyte-kerroin edellyttää puolestaan, että kunta kykenee parantamaan tai ylläpitämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Maakuntatasoinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on valmistunut vuonna 2018

luoden hyvinvoinnin ja osallistamisen kehittämisen suuntaviivoja. Ikäihmisten hyvinvointisuunnitelmaa valmistellaan maakuntatasoisena ja siihen liittyvä Lahden ikääntyvien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpideohjelma valmistellaan vuoden 2019 aikana. Lahden kaupungin osallisuusohjelman päivitys on kesken ja se valmistuu vuoden 2019 aikana.

Lahden kaupungin hyvinvointikertomus on hyväksytty tammi-kuussa 2017 ja hyvinvoinnin tietopohjaa ylläpidetään sähköisessä hyvinvointikertomuksessa (hyvinvointikertomus.fi). Vuosittainen hyvinvointikertomuksen hyvinvointisuunnitelmaosa perustuu kaupungin strategiaa toteuttavaan yhteisöllisyyden kokonaisuuteen. Strategian kärkitoimenpiteistä osa toimii hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteinä ja talousarviossa ne on esitetty kohdassa Strategiaosa. Suurin osa kuntalaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteistä tehdään osana päivittäistä palveluiden järjestämistä ja tuotantoa elinympäristön kehittämisen, elinvoiman edistämisen ja sivistyspalvelujen tehtävissä.

Talouden ja henkilöstön kehitysnäkymät

Talouden kehitysnäkymät

Suomen talous on nopeassa kasvuvaiheessa. Valtionvarainministeriön ennusteen mukaan Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 3,0 prosenttia vuonna 2018. Yritysten tuotanto-odotukset ovat myönteiset, suuret rakennusinvestoinnit jatkuvat ja palvelualojen odotukset ovat kohentuneet. Toisaalta kasvun rajoitteistakin on viitteitä, sillä teollisuuden uusien tilausten arvo supistui tammi-kesäkuussa 4,5 prosenttia vuodentakaisesta. Lisäksi yritykset kertovat kyselytutkimuksissa pulan ammattitaitoisesta työvoimasta ja myös tuotantokapasiteetista leistyneen.

Vuonna 2019 talouskasvu hidastuu 1,7 prosenttiin. Merkittävään yksittäinen talouskasvu hidastava tekijä on rakennusinvestointien supistuminen. Rakennusinvestointien arvioidaan vähenevän lähivuosina, koska asuntotuotanto on noussut poikkeuksellisen korkealle tasolle. Lisäksi monet liikerakennushankkeet ovat valmistumassa.

Vuonna 2020 BKT kasvaa 1,6 prosenttia. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu edelleen, vaikka ansiotason nousu jatkuu. Inflaation nopeutuessa edelleen reaalityulojen kasvu hidastuu. Vuonna 2020 vienti kasvaa kysynnän mukaan, mutta kasvu jää maailmankaupan kasvua hitaammaksi.

Työttömyys on alkuvuonna laskenut nopeasti koko maassa ja kaikissa ikäryhmissä. Työllisyyden nopean kasvun ansiosta työttömien määrä vähenee tänä vuonna selvästi edellisvuotta enemmän. Ennuste koko vuoden 2018 työttömyysasteeksi on 7,4 prosenttia. Suotuisa kehitys jatkuu ja työttömyys vähenee tasaisesti ennustejaksolla. Vuonna 2020 työttömyysasteen ennustetaan olevan 6,6 prosenttia.

Keskeiset ennusteluvut, VM 14.9.2018	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bruttokansantuote markkinahintaan	0,1	2,5	2,8	3	1,7	1,6
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	3,2	5,6	3,5	3,5	3	2,5
Kokonaistarjonta	1	3,3	3	3,2	2	1,8
Tavaroiden ja palveluiden vienti	0,9	3,9	7,5	4,9	3,9	3,2
Kulutus	1,3	1,9	0,8	1,6	1,3	1,1
Investoinnit	0,7	8,5	4	4,1	1,5	1,9
Kokonaiskysyntä	1,2	3,3	3,1	3,1	2	1,8
Työttömyysaste, %	9,4	8,8	8,6	7,4	6,9	6,6
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	-0,2	0,4	0,7	1,1	1,4	1,6

Kuntatalous

Kuntatalous heikkenee vuonna 2018 hieman edellisvuodesta toimintamenojen kasvun nopeutuessa ja verotulojen kasvun hidastuessa. Suotuisasta suhdannetilanteesta huolimatta kuntien verotulojen kehitys jää likimain viime vuoden tasolle. Kunnallisveron kertymää pienentävät erityisesti vuoden 2018 joulukuussa maksettavat poikkeuksellisen suuret ennakonpaukut. Henkilöstömenot kääntyvät puolestaan neljän vuoden supistumisen jälkeen maltilliseen kasvuun muun muassa ansiotason nousun seurauksena. Niitä kasvattaa myös tulokellisuuteen perustuvan kertaerän kustannusvaikutus, joka kohdistuu vuoden 2018 palkkamenoihin.

Vuonna 2019 kuntatalouden tilikauden tuloksen arvioidaan hieman paranevan, ja myös vuosikate vahvistuu vuodesta 2018. Toimintamenoja kasvattavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvun lisäksi kunta-alan palkankorotukset ja kilpailukykysovimuksen lomarahaleikkauksen päättymisen. Kuntatalouden tulot kasvavat vuonna 2019 menoja nopeammin, kun vuoden 2018 verotulokertymää alentavat tekijät poistuvat.

Kuntatalouden nettoinvestoinnit pysyvät lähivuosina korkealla tasolla. Nykyisen rakennuskannan kunnossapito edellyttää edelleen mittavia korjausinvestointeja, ja lisäksi sairaalarakentaminen on vilkasta. Kuntatalouden lainanottoarvetta heijastava toiminnan ja investointien rahavirta pysyy kehitysarviossa negatiivisena vuoteen 2020 saakka. Sen jälkeen maakunta- ja sote-uudistuksen arvioidaan pienentävän kuntata-

louden menopaineita, ja kuntatalouden velkaantumisen arvioidaan taittuvan. Tässä on kuitenkin suuria kuntakohtaisia eroja.

Taloustilanne vuosina 2017–2018

Sote-palvelujen siirto Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymälle vuoden 2017 alusta vaikutti suuresti kaupungin talousarvion ja tilinpäätökseen. Ostopalvelumäärärahoihin asetettiin vuoden 2017 alkuperäisessä talousarviossa 344 milj. euroa jäsenkuntien yhdessä sopimien kriteerien mukaisesti. Määrärahan merkittävyttä kuvaa se, että se oli lähes puolet kaupungin käyttötalousmenoista. Yhtymän kaupungilta laskuttama maksuosuus ylittyi noin 6,2 milj. eurolla ensimmäisenä toimintavuotena. Määrärahavarausta vuodelle 2018 korotettiin 8 milj. eurolla 354 milj. euroon. Lahden vuoden 2018 maksuosuus on korotuksen jälkeenkin vielä yhtymän syyskuun toteumaennusteen mukaan ylittymässä 11,3 milj. eurolla. Vuonna 2017 yhtiöitettiin kaupungin ateria-, siivous- ja tietotekniikkapalvelut. Kaupungin omaan palvelutuotantoon varatut määrärahat 2017 toteutuivat alkuperäistä talousarviota huomattavasti positiivisemmin. Ennätyksellisen hyvän 60,7 milj. euron vuosikatteen ja 17 milj. euron tuloksen taustalla oli useita eri tekijöitä, joista osa oli kertaluontoisia tuottoja, kuten myyntivoittojen kertymä ja verotulojen toteuma. Käyttötalousmenot kaupungin omissa palveluissa 2017 toteutuivat kuitenkin talousarvion mukaisina, eikä ylityksiä niiden osalta tapahtunut.

Kuluva talousarviovuosi 2018 on kaupungin palveluissa käyttötalouden osalta toteutumassa lähes talousarvion mukaisena. Talousarvion investointiosaan tehtiin elokuussa yksi

isompi muutos, kun eteläisen kehätien valmistumisen aikais-
tamisen vuoksi määrärahaa lisättiin 8,9 milj. euroa.

Talouden kehys

Kaupunginhallitus hyväksyi Lahden kaupungin vuoden 2019 talousarvion ja vuosien 2019–2021 taloussuunnitelman laadintaohjeet ja talouden kehyksen toukokuussa 2018. Vuoden 2019 talousarvioketymuksen mukainen tuloslaskelma päättyy 54,0 milj. euron vuosikatteeseen ja tilikauden 9,4 milj. euron tulokseen.

Kaupungin taloussuunnitelma 2019–2021

Talousarvion 2019 toimintatuotot ovat 150,0 milj. euroa, kas-
vua edellisvuoteen 3,5 prosenttia. Toimintakulut ovat 788,3
milj. euroa, lisäystä edelliseen vuoteen 1,7 prosenttia. Talous-
arviovuoden toimintakate on 637,2 milj. euroa, jossa lisäystä
edelliseen vuoteen on 1,2 prosenttia.

Verotuloarvio vuodelle 2019 on 486,6 milj. euroa, missä li-
säystä edellisen vuoden talousarvioon on 4,6 prosenttia. Kun-

nallisveron tuottoarvio perustuu vuoden 2018 kunnallisvero-
tasoon 20,75 prosenttia. Valtionosuusarvio on 189,7 milj. eu-
roa, missä vähennystä edelliseen on -0,8 prosenttia.

Vuosikate vuonna 2019 on 49,8 milj. euroa ja tilikauden tulos
on 3,9 milj. euroa. Tilikauden ylijäämäksi on arvioitu 4,0 milj.
euroa. Talousarviovuonna 2019 kaupungin taseeseen kerty-
nyt ylijäämä on arviolta noin 146,9 milj. euroa. Talousarviovu-
oden poistot ja arvonalentumiset ovat yhteensä 45,9 milj. eu-
roa, eli laskua -0,9 prosenttia, johtuen purettavien rakennus-
ten kertapoistosta vuonna 2018.

Investointisuunnitelma on edelleen ennätyskellisen korkealla
tasolla. Vuoden 2019 investointien bruttomenot ovat 115,6
milj. euroa, vuoden 2020 taso on 109,3 milj. euroa ja 2021
taso 90,3 milj. euroa.

Taloussuunnitelmassa ei ole vielä huomioitu maakuntaudis-
tusta, jonka mahdollista toteutumista on siirretty vuoteen
2021.

Tuloslaskelma, 1 000 €	TA+ LTA:t 2018	TA 2019	Muutos-%	TS 2020	Muutos-%	TS 2021	Muutos-%
Toimintatuotot	144 944	150 027	3,5 %	153 338	2,2 %	156 247	1,9 %
Valmistus omaan käyttöön	600	1 100	83,3 %	1 114	1,3 %	1 128	1,3 %
Toimintakulut	775 416	788 323	1,7 %	802 860	1,8 %	814 385	1,4 %
TOIMINTAKATE	-629 872	-637 196	1,2 %	-648 408	1,8 %	-657 009	1,3 %
Verotulot	465 395	486 600	4,6 %	500 600	2,9 %	513 300	2,5 %
Valtionosuudet	191 210	189 700	-0,8 %	187 200	-1,3 %	185 200	-1,1 %
Rahoitustuotot- ja kulut	10 367	10 718	3,4 %	11 536	7,6 %	12 665	9,8 %
VUOSIKATE	37 100	49 822	34,3 %	50 927	2,2 %	54 155	6,3 %
Poistot ja arvonalentumiset	46 297	45 881	-0,9 %	47 751	4,1 %	55 073	15,3 %
TILIKAUDEN TULOS	-9 197	3 941	-142,8 %	3 176	-19,4 %	-918	-128,9 %
Poistoeron lisäys tai vähennys	82	82	0,0 %	82	0,0 %	82	0,0 %
Rahastojen lisäys tai vähennys	0	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	-9 115	4 023	-144,1 %	3 258	-19,0 %	-836	-125,7 %

Rahoituslaskelma, 1 000 €	TA+ LTA:t 2018	TA 2019	Muutos-%	TS 2020	Muutos-%	TS 2021	Muutos-%
TOIMINNAN RAHAVIRTA	34 180	46 672	36,5 %	47 807	2,4 %	51 035	6,8 %
Vuosikate	37 100	49 822	34,3 %	50 927	2,2 %	54 155	6,3 %
Satunnaiset erät	0	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %
Tulorahoituksen korjauserät	-2 920	-3 150	-7,9 %	-3 120	-1,0 %	-3 120	0,0 %
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-114 597	-109 006	-4,9 %	-104 303	-4,3 %	-85 121	-18,4 %
Investointimenot	-119 527	-115 596	-3,3 %	-109 343	-5,4 %	-90 321	-17,4 %
Rahoitusosuudet investointimenoihin	510	1 940	280,4 %	420	-78,4 %	580	38,1 %
Pysyvien vast. hyöd. luovutustulot	4 420	4 650	5,2 %	4 620	-0,6 %	4 620	0,0 %
Toiminnan ja investointien rahavirta	-80 417	-62 334	-22,5 %	-56 495	9,4 %	-34 086	-39,7 %
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA							
Antolainauksen muutokset	-31 847	-6 680	79,0 %	-38 890	482,2 %	7 710	2,9 %
Antolainasaamisten lisäykset	-70 000	-50 000	-28,6 %	-85 000	70,0 %	-40 000	-52,9 %
Antolainasaamisten vähennykset	38 154	43 320	13,5 %	46 110	0,0 %	47 710	0,0 %
Lainakannan muutokset	100 738	65 400	35,1 %	89 655	37,1 %	17 350	-80,6 %
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	112 500	110 000	-2,2 %	170 000	54,5 %	50 000	-70,6 %
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-61 762	-44 600	27,8 %	-40 345	-9,5 %	-32 650	19,1 %
Lyhytaikaisten lainojen muutos	50 000	0	100,0 %	-40 000	0,0 %	0	0,0 %
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	68 892	58 720	14,8 %	50 765	-13,5 %	25 060	-50,6 %
RAHAVAROJEN MUUTOS	-11 525	-3 614	68,6 %	-5 730	58,6 %	-9 026	57,5 %

Henkilöstön kehitysnäkymät

Kaupungin henkilötyövuodet ovat kasvaneet vuoden 2017 tilinpäätöksestä verrattuna ajanjaksoon 1.6.2017–31.5.2018, mutta niiden arvioidaan vähentyvän vuosina 2019–2021.

Vuoden 2017 henkilötyövuodet poikkeavat vuoden 2017 tilinpäätöksessä ilmoitetuista, koska henkilöstösuunnitelmaa on vertailukelpoistettu niin, että siinä ei ole mukana 1.5.2017 yhtiöitetyjä Lahden Ateriaa ja Lahden Serviota. Tämän lisäksi suunnittelun periaatteita muutettiin, kun henkilöstösuunnittelu ja taloussuunnittelu yhdistettiin yhdeksi suunnittelukokonaisuudeksi. Henkilöstömäärien käytöstä henkilöstösuunnittelussa on luovuttu ja on siirrytty henkilötyövuosien laskentaan. Henkilötyövuosiin lasketaan kaikki koko vuoden aikana toteutuvat palvelussuhteet huomioiden mahdolliset vuotta lyhemmät palvelussuhteet ja osa-aikaisuudet.

Kaupunkiympäristön ja sivistyksen palvelualueilta konsernihallintoon 1.6.2017 organisaatiomuutoksessa siirtyneet työntekijät ovat kaikki konsernihallinnon henkilötyövuosissa vuoden 2017 osalta. Suunnitteilla oleva HR-tiimin siirtyminen Provinciaan sekä talous- ja velkaneuvonnan siirtyminen valtiolle 1.1.2019 ja yleiskaavan siirtyminen kaupunkiympäristön palvelualueelle 1.1.2019 on huomioitu konsernihallinnon henkilöstösuunnitelmassa vuonna 2019.

Edellä mainittujen lisäksi henkilöstösuunnitelmassa on huomioitu toiminnan ja talouden tasapaino 2018–2022 -ohjelman henkilöstöön kohdentuvia vaikutuksia sekä vuosina 2019–2021 tapahtuvat virka- ja työehtosopimuksiin perustuvat valtakunnalliset korotukset, lomarahojen muutokset sekä muut yleiset korotukset.

Palvelualueet valmistelevat henkilöstösuunnitelmat tarkemmalle tasolle käyttösuunnitelmissa, joista saadaan tavoitteet henkilötyövuosille ja henkilöstökustannuksille vuodelle 2019. Tavoitteiden toteutumista seurataan osana kuukausittaista

johdon raportointia ja raportoinnista saatua tietoa hyödynnetään muun muassa täyttölupamenettelyssä vuoden aikana.

Toimintaa kuvaavissa mittareissa on asetettu vastuualuekohtaiset tavoitteet terveysperusteisille poissaolopäiville per henkilötyövuosi vuodelle 2019 ja työhyvinvointikyselyn tulokselle vuoden 2020 kyselyyn. Kaupunkitasoiset tavoitteet saadaan painottamalla vastuualueiden asettamat tavoitteet henkilötyövuosilla. Näiden perusteella kaupunkitasoiset tavoitteet ovat terveysperusteisille poissaoloille 12,8 päivää per henkilötyövuosi vuodelle 2019 (13,9 päivää vuonna 2017) ja työhyvinvointikyselyn tulokselle 3,96 vuoden 2020 kyselyyn (3,88 vuonna 2018). Tavoitteet terveysperusteisille poissaoloille tullaan tarkentamaan käyttösuunnitelmiin, kun vuoden 2018 poissaolojen toteuma varmistuu.

Kaupunkitasolla työhyvinvointikyselyn tulos on yksi strategisista mittareista ja sille asetetaan tarkempia tavoitteita henkilöstöohjelmassa. Terveysperusteisten poissaolojen osalta asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan osana kuukausittaista johdon raportointia ja tietoja hyödynnetään muun muassa mahdollisten toimenpiteiden kohdentamisessa talousarviovuoden aikana. Työhyvinvointikyselyn osalta tavoitteiden toteutumista tarkastellaan vuoden 2020 kyselyn tulosten valmistuttua.

Yksiköt kehittävät ja ylläpitävät henkilöstön osaamista yksikkökohtaisten koulutussuunnitelmien mukaisesti. Vuonna 2019 osaamisen kehittäminen ja ylläpito kohdentuu eritoten osaamiseen joka liittyy perustyöhön, tietotyövälineisiin, asiakaspalveluun ja esimiestyöhön. Yksikkökohtaisten suunnitelmien perusteella osaamisen kehittämiseen ja ylläpitoon suunnitellaan varattavaksi kaupunkitasolla keskimäärin 4,2 päivää per työntekijä.

Henkilöstösuunnitelma (henkilötyövuodet)	2017	2018	2019	2020	2021
Konsernihallinto (sis. tilakeskus)	391	410	386	385	383
Muutos		19	-24	-1	-2
Sivistyksen palvelualue (sis. orkesteri ja teatteri)	2 909	2 904	2 899	2 883	2 865
Muutos		-5	-5	-16	-18
Kaupunkiympäristön palvelualue	189	179	191	189	189
Muutos		-10	12	-2	0
YHTEENSÄ	3 489	3 493	3 476	3 457	3 437
Muutos		4	-17	-19	-20

STRATEGIAOSA

Lahden kaupungin strategia, toiminnalliset tavoitteet ja toiminnan ja talouden tasapaino

- Strategian valmistelu, toteutus ja seuranta
- Lahden kaupunkistrategia 2030
- Toiminnalliset tavoitteet eli strategian kärkihankkeet 2019
- Toiminnan ja talouden tasapaino 2018–2022

Strategian valmistelu

Lahden kaupunginvaltuusto aloitti strategiatyönsä syksyllä 2017. Strategian päivityksellä vastataan toimintaympäristön muutoksiin ja terävöitetään linjauksia, joilla kaupunki menestyy pidemmällä aikavälillä. Kaupungin strategiatyötä on tehty maakunta- ja sote-uudistuksen keskellä. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän perustamisen jälkeen Lahti on vuoden 2017 alusta toiminut uudenaikaisena kaupunkina ilman sote-palvelujen järjestämisvastuuta.

Lahdella on merkittäviä uusia mahdollisuuksia kasvattaa kaupungin elinvoimaa alueen opiskelutarjonnan lisääntymisen sekä paikallisen elinkeinotoiminnan virkistymisen myötä.

Lahden kaupungin visiona vuoteen 2030 on: Lahti – rohkea ympäristökaupunki. Visio ja sitä avaava ingressi korostavat Lahden muutosta kansainväliseksi yliopistokaupungiksi, jolla on kyky tarjota ratkaisuja erilaisiin tulevaisuuden haasteisiin. Rohkeus tarkoittaa myös valintoja, jolla edistetään hyvinvointia, sujuvaa arkea ja yrittämistä. Kasvu rohkeana ympäristökaupunkina on Lahden pitkän aikavälin strateginen valinta, joka heijastuu alueen korkeakoulutoimintaan, asukkaiden ja yritysten palveluihin sekä kaupungin kansainvälistymiseen. Strategiaa viedään käytäntöön kolmen ohjausryhmän kautta (A. Elinvoima, B. Uudistuminen, C. Yhteisöllisyys). Strategian toteuttamista ohjaavat arvot ovat avoimesti, vastuullisesti ja yhdessä.

Laajassa vuorovaikutuksessa eri sidosryhmien kanssa valmisteltu strategia hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 14.5.2018. Strategian päivityksessä kiinnitettiin erityistä huomiota valtuuston tahtotilaan ja valmistelun tukena toimi valtuustoryhmien jäsenistä koottu strategiatyöryhmä.

Strategian toteutus ja seuranta

Strategian vision ja arvojen toteutuminen punnitaan jokapäiväisessä työssä-

Strategia toteutetaan käytännön toimenpiteillä, jotka kirjataan vuosittain talousarvioon toiminnallisina tavoitteina (eli strategian kärkihankkeet 2019) ja edelleen käyttösuunnitelmiin. Talousarvioraportoinnin kautta voidaan arvioida organisaation onnistumista ja tuloksellisuutta strategian toteuttamisessa.

Strategian vision ja tavoitteiden toteutumista seurataan strategisilla mittareilla, jotka on esitelty talousarviokirjan liitteissä. Strategiset mittarit kertovat kehityksen suunnasta. Mittarit eivät kerro suoraan organisaation tuloksellisuudesta, sillä mittareiden toteutumiseen vaikuttavat myös kaupunkikonsernin ulkopuoliset tekijät. Strategisten mittareiden toteutumisesta raportoidaan tilinpäätöksen yhteydessä. Strategian toimintaluopusten seuranta ja raportointi on talousarvioraportoinnin yhteydessä, jonka kautta on mahdollista arvioida myös organisaation tuloksellisuutta. Strategia päivitetään seuraavan keran vuonna 2021 uuden valtuustokauden alussa.

A. ELINVOIMA

A. ELINVOIMAN MUUTOS 2022

Lahti tarjoaa kansainvälisesti kiinnostavan toimintaympäristön älykkäiden ja kestävien ratkaisujen kehittämiseen ja liiketoimintaan.

A1. Kasvamme yrittäjyyttä opiskelu-kaupunkina ja luomme vetovoimaisen ja hyvinvointia lisäävän työ- ja elinympäristön.

A2. Lisäämme työllisyyttä ennakkoluulottomalla yhteistyöllä.

A3. Luomme uusia työpaikkoja tarjoamalla kaupungin kehitysalustaksi yrityksille. Lisäämme alueen yhteistyötä innovaatio-toiminnan kärkeemoissa (ympäristö, muotoli, digitaalisatio ja liikunta).

A4. Kasvatamme keskustan elinvoimaa ja lisäämme asuinalueiden viihtyisyyttä. Edistämme kestävästi kehityksen mukaista yhdyskuntarakennetta ja liikkumista.

A5. Varvistamme Lahden liikunta-, kulttuuri- ja tapahtumatärjontää.

A6. Haemme kasvua vesiosaamisesta ja kestävästä matkailusta. Vaalimme puhtaita vesistöjä ja luonnon monimuotoisuutta.

Elinvoiman strategiset tavoitteet

1. Lahti on 125 000 asukkaan kaupunki vuonna 2022 ja 150 000 asukkaan kaupunki vuonna 2030. (A1)
2. Jatko-opiskelupaikkojen houkuttelevuus ja määrä kasvavat. (A1)
3. Toisen asteen koulutuksen suorittaneiden osuus kasvaa. (A1)
4. Työllisyysaste nousee vuoden 2008 tasolle vuoteen 2022 mennessä ja on yli 75 % vuonna 2030. (A2)
5. Uusien yritysten määrä kasvaa. (A1, A3, A4, A6)
6. Yrittäjien tytyväisyys kunnan elinkeinopoliittikkaan kasvaa. (A1, A2, A3, A4)
7. Keskustan elinvoimaisuus kasvaa mitatusti. (A4)
8. Yhdyskuntarakenne kehittyi kestävästi. (A4)
9. Lahden asukasohjauksen kehittyminen on ollut 70 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä. (A1, A3, A4)
10. Tapahtumien määrä kasvaa 3 % vuosittain. (A5)
11. Lähiulonnon virkistyskäyttömahdollisuudet kasvavat. Luonnon- ja suojelualueiden osuus kokonaispinta-alasta kasvaa. (A6)

ARVOT: Avoimesti, vastuullisesti, yhdessä

VISIO 2030

Lahti – rohkea ympäristökaupunki

”Kansainvälinen yliopistokaupunki ratkaisee tulevaisuuden haasteita. Lahdessa teemme rohkeita valintoja sujuvan arjen, hyvinvoinnin ja yrittämisen edistämiseksi.”

B. UUDISTUMINEN

B. UUDISTUMISEN MUUTOS 2022

Lahti on moderni, innostava ja palveluva kaupunki. Kaupunki tunnetaan uudistuvasta ja kokeilevasta toiminnastaan.

B1. Kehitämme palveluiden asiakaslähtöisyyttä, saavutettavuutta ja esteettömyyttä.

B2. Kehitämme toimintaamme joustavasti kokeilemalla.

B3. Uudistamme kaupunkikonsernin toimintatapoja ja rakenteita.

B4. Kehitämme kaupungin palveluasetusta ja toimintakulttuuria Suomen yritysystävällisimmäksi.

Uudistumisen strategiset tavoitteet

1. Asukkaiden tyytyväisyys kumtapalveluihin kasvaa. (B1)
2. Kaupungin tilatehokkuus kasvaa. (B1)
3. Toteutetut ja arvioidut strategiat toteuttavat kokeilut. (B2)
4. Kaupungin tulorahoitus vuonna 2022 riittää kattamaan nettoinvestoinnit. (B3)
5. Yrittäjien tyytyväisyys kunnan viestintään ja tiedottamiseen kasvaa. (B4)

C. YHTEISÖLLISYYS

C. YHTEISÖLLISYYDEN MUUTOS 2022

Lahti on lapsiystävällinen hyvinvointikaupunki.

C1. Edistämme teollisempaa lasten ja nuorten hyvää arkea.

C2. Teemme kaupungistamme tasa-arvoisen, suvaitsevaisen ja turvallisen. Kaikilla asukkailla on mahdollisuus osallistua yhteisön kehittämiseen.

C3. Tuemme kaupunkilaisten terveyttä ja hyvinvointia yhdessä 3. ja 4. sektorin toimijoiden ja yritysten kanssa.

C4. Kehitämme henkilöstön palveluosaamista, työssä oppimisen edellytyksiä ja työhyvinvointia.

Yhteisöllisyyden strategiset tavoitteet

1. Lapsivaikutuksia arvioidaan laajasti. (C1)
2. Yksinäisyyden kokemus vähenee. (C1, C2, C3)
3. Eri väestöryhmät ovat entistä terveempiä. (C1, C3)
4. Aktiivisesti osallistuvien asukkaiden määrä kasvaa. (C3)
5. Koettu turvallisuus lisääntyy. (C2, C3)
6. Kaupungin henkilöstön työhyvinvointi lisääntyy. (C4)
7. Työnantajamme kehittyi myönteisesti. (C4)
8. Lasten osallisuutta lisätään kaupungin palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä sekä kaupungin kaikissa lapsia koskevissa toiminnoissa. (C1, C2, C3)
9. Varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli 3-vuotiaiden lasten määrä nousee merkittävästi. (C1, C2)

LAHTI

Toiminnalliset tavoitteet eli strategian kärkihankkeet 2019

ELINVOIMA

A Lahti tarjoaa kansainvälisesti kiinnostavan toimintaympäristön älykkäiden ja kestävien ratkaisujen kehittämiseen ja liiketoimintaan.

1. LAHTI OPISKELUKAUPUNKI

Kärkihankkeet toteuttaa kaupunkistrategian 2030 toimintatapauksia: A1, A2 ja A3.

Kärkihankkeet lyhyesti:

Kärkihankkeen tavoitteena on vahvistaa Lahtea monipuolisena opiskelukaupunkina. Uusilla kumppanuuteen panostavilla toimintamalleilla kasvatetaan toisaalta elinkeinoelämän ja korkeakoulujen välistä innovaatioyhteistyötä ja toisaalta alueen eri koulutusorganisaatioiden välistä kumppanuutta. Erilaisten koulutuspolkujen määrä Lahden alueella kasvaa. Niemen alueen houkuttelevuus ja saavutettavuus opiskeluympäristönä lisääntyy kärkihankkeen toimenpiteiden myötä.

	Palvelualueiden toimenpiteet	Mittari/arviointikriteeri	Lähtö/ tavoitetaso
Koha	Vahvistetaan innovaatiotoimintaa kaupungin strategisesti tärkeillä aloilla. Vahvistetaan osaamis-intensiivisen liiketoiminnan edellytyksiä.	Luotu malli, jonka avulla yritykset voivat hyödyntää korkeakoulujen osaamista	TKI-toiminnan malli luotu yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa ja se on toiminnassa
	Käynnistetään Lahti innovaatioallianssi -toimintatapa	Käynnistyneet yhteistyöhankkeet	Hankkeiden luonti ja käynnistyminen
Sivis-	Kasvatetaan yhteistyötä opetuksessa toisen asteen ja korkeakoulujen välillä	Osallistuvien yritysten ja yhteisöjen määrä	Osallistuvia yrityksiä ja yhteisöjä vähintään kahdeksan
		Kysely toimintatavan arvioiduista hyödyistä	Kysely toteutettu ja tunnistettu kehittämistoimenpiteet
	Kasvatetaan yhteistyötä perusopetuksen koulujen ja Niemen kampuksen toimijoiden kanssa	Yliopisto/korkeakoulu opetuksen määrä lukioissa Toimintaan osallistuvien opettajien määrä OPS:ien sisältö	Opetuksen määrän lisääminen Toimintaan osallistuvien opettajien määrä kasvaa Tiedekasvatus sisällytetty OPS:eihin
Kymp	Parannetaan Niemen alueen kehitysedellytyksiä ja osallistetaan opiskelijoita kehitystyöhön	Luotu malli, joka laajentaa ja syventää yhteistyötä Niemen kampuksen toimijoiden kanssa	Perusopetuksen ja Niemen kampuksen yhteistyösuunnitelma valmis sisältäen LUTin Junior University-mallin toteutuksen
		Päijät-Hämeen Luma-keskuksen ja Lahden Yrityskylän toiminnan kattavuus	Toiminta tavoittaa kaikki alueen 9. luokkalaiset
Kymp	Parannetaan Niemen alueen kehitysedellytyksiä ja osallistetaan opiskelijoita kehitystyöhön	Kehityskuvan valmistelu	Kehityskuva valmis
		Kehityssuunnitelmien ja niiden toteutumisen valmiusaste Osallistuvien opiskelijoiden määrä	Suunnitelmien valmistuminen Opiskelijoita osallistuu systemaattisesti kehitystyöhön

2. LUONNOLLESTI LIIKKEESSÄ

Kärkihanke toteuttaa kaupunkistrategian 2030 toimintalupauksia A4, B2 ja C2.

Kärkihanke lyhyesti:

Kärkihankkeen tavoitteena on luoda vahva ja yhdessä suunniteltu visio keskustan liikennejärjestelmän kehittämiseksi ja sitä tukevaksi kestäväksi liikkumisen visioksi. Keskustan liikennejärjestelmän visio tähtää kaupunkistrategian vuoteen 2030 ja osaltaan luo puitteet viihtyisään ja sujuvaan liikkumiseen kasvavassa kaupungissa. Hankkeessa kasvatetaan palveluiden saavutettavuutta kävelen, pyöräillen ja julkisia kulkuneuvoja käyttäen. Kärkihanke nivoutuu osaksi Lahden suunta-prosessia (2017–2020), joka tuottaa yleiskaavan lisäksi myös suunnitelman kestävästä kaupunkiliikumisesta. Kärkihankkeessa tuotetaan vaikutusten arviointia Lahden suunta-luonnosvaihtoehtoihin.

	Palvelualueiden toimenpiteet	Mittari /arviointikriteeri	Lähtö/ tavoitetaso
Sivi	Huomioidaan kohteiden saavutettavuus kevyen ja julkisen liikenteen avulla sekä riittävät pyöräpysäköinti-mahdollisuudet liikuntapalveluissa ja liikuntainfranhankkeissa sekä muun palvelutoiminnan suunnittelussa	Liikuntapaikkojen ja muiden palveluiden saavutettavuus kevyen ja julkisen liikenteen avulla	Liikuntapaikkojen ja muiden palveluiden saavutettavuus sekä pyöräpysäköinti-mahdollisuudet paranevat
Kymp	Laaditaan keskustan liikennejärjestelmäsuunnitelma 2030	Suunnitelman valmiusaste	2014 liikennejärjestelmän päivittäminen vuoden 2019 aikana
	Laaditaan kestävä liikumisen investointiohjelma	Suunnitelman valmiusaste	Kootaan omaksi kokonaisuudeksi kestävään liikkumiseen liittyvät investoinnit
	Toteutetaan kokeiluja kestävä liikumisen ympäristöstä	Kestävä liikumisen kokeilut	Toteutetaan 3 kokeilua
	Arvioidaan Lahden suunta –luonnosvaihtoehtojen vaikutukset kestävään liikkumiseen	Vaikutusten arviointi	Vaikutusten arviointi tehty

UUDISTUMINEN

B Lahti on moderni, innostava ja palveleva kaupunki. Kaupunki tunnetaan uudistuvasta ja ko-keilevasta toiminnastaan.

3. YRITYSTEN LAHTI

Kärkihanke toteuttaa kaupunkistrategian toimintalupauksia A2, A3 ja B4.

Kärkihanke lyhyesti:

Kaupungin toimijoiden tavoitteena on tunnistaa tehokkaasti erityyppisten ja erikokoisten yritysten palvelutarpeet. Kärkihankkeen myötä kaupungin palveluita voidaan segmentoida jatkossa paremmin erilaisia yrityksiä palvelevaksi kokonaisuudeksi. Hanke vie eteenpäin kaupungin yritysystävällisyyttä käytännössä edistäviä toimintamalleja, kuten hankintojen kehittämistä sekä työntekijöiden asiakaspalveluosaamisen kasvattamista koulutuksen keinoin. Kärkihankkeessa toteutetaan myös maan- käytön suunnittelua, jonka tavoitteena on taata tulevaisuuden hyvät toimintaedellytykset tilaa vievälle yritystoiminnalle.

	Palvelualueiden toimenpiteet	Mittari / arvioitukriteeri	Lähtö/ tavoitetaso
Koha	Uudistetaan kaupungin palveluprosesseja yritysystävällisemmiksi	Automaattisen hankintakalenterin käyttöön-otto	Hankintakalenteri käytössä
		Yritysten kanssa käytävän markkina- vuoro-puhelun määrä	Markkinavuoropuhelun määrä li- sääntyy
		Kaupungin henkilöstölle järjestettäviin -asiakaskokemusta edistäviin koulutuk- siin sitoutuneiden määrä	20 henkilöä
		-yritysvierailuihin osallistuneiden määrä	50 henkilöä
		Yritysten asiakaspalautekyselyn käyt- töönotto	Asiakaspalautekysely otettu käyt- töön
	Luodaan Lahdesta houkutteleva teol- lisen internetin (Internet of Things) alusta yritystoiminnalle	Avointen tietokantojen määrä	1 tietokanta/4 tietokantaa
Mahdollistetaan yritysten kasvu pa- rantamalla työvoiman saatavuutta ja tarjoamalla yrityspalveluseteli liike- toiminnan kehittämiseen	Työvoiman saatavuuden parantuminen (TEM, pk-barometri)	Työvoiman saatavuus ja työvoima- palvelut ovat parantuneet.	
	Matkalla Duuniin –alustasta on luotu di- gitaaliset työvoimapaalvelut kokoava por- taali yrittäjille	Portaali valmis	
	Yrityspalvelusetelin käyttö yritysten ke- hittämisessä	Yrityspalvelusetelin käyttöä pilotoitu	
Kannustetaan yrittäjyyteen osana työllisyysdenhoitoa ja kaupunkimark- kinointia	Ohjaamosta ja Vauhdittamosta yrittä- jyyttä tukeviin toimenpiteisiin ohjattujen määrä (yrittäjyysopinnot, Ladecin perus- tamis-neuvonta ja osuuskuntayrittäjyys)	Yrittäjyyttä tukeviin toimenpiteisiin ohjattujen määrä kasvaa	
	Viestintäkampanjan toteutus	Toteutettu viestintäkampanja ”lah- telainen yrittäjä”, joka rakentaa Lahti-brändiä sekä kannustaa yrit- täjyyteen	
Sivi	Lisätään yrittäjyyskasvatuksen roolia opetuksessa	Lahden kaupungin yrittäjyyskasvatus- suunnitelma Yrittäjyyskasvatuksesta kiinnostunei- den opettajien määrä Yrittäjyyskasvatusopintoja suorittanei- den lukiolaisten määrä Yrittäjyyskasvatuksen koordinoinnin re- sursointi	Suunnitelma valmis Opettajien määrä kasvaa Lukiolaisten määrä kasvaa Yksi henkilö resursoitu

	Käynnistetään LADin yritysysteistyö	Toimintaan sitoutuvien yritysten määrä	Yritykset sitoutuvat LADin toimintaan
Kymp	Kaavoitetaan Kehätien liityntäalueet yritystoiminnalle (Kujala/Pippo)	Yritysalueiksi kaavoitetun maa-alan suuruus km ² /ha	Pippon-Kujalan alueen liityntäalueet on kaavoitettu houkuttelevaksi elinkeinoelämän sijoittumisalueeksi
	Kehitetään keskustan kiinteistöjä ja selvitetään sisäiset yhteydet	Toteutuneiden kehityskohteiden määrä	Kiinteistön omistajille syntyy yhteinen visio ja vahvistuva yhteistyö luo lähtökohtia tuleville kaavoitusratkaisuille

4. PALVELUTORI

Kärkihanke toteuttaa kaupunkistrategian toimintalupausta B1, B2, B3, C3

Kärkihanke lyhyesti:

Kärkihankkeen tavoitteena on käynnistää palveluiden ja palveluohjauksen monitoimijamalliin pohjautuva Palvelutori, joka yhdistää fyysisen asiointin ja paikasta riippumattomat sähköiset palvelut sekä osallisuuden ja yhteiskehittämisen mahdollisuudet asukkaille. Palvelutorin toimintamallia lähdetään ensivaiheessa rakentamaan yhdessä mm. hyvinvointikuntayhtymän ja Kelan kanssa, mutta palvelutorityön edetessä palveluntarjoajien ja yhteiskehittämisen mahdollisuuksien määrä kasvaa merkittävästi. Palvelutori sijoittuu fyysisesti kaupungin keskeiselle paikalle, jotta se tukee palveluiden ja palveluohjauksen sujuvaa ja esteetöntä käyttöä ja on helposti saavutettavissa. Kärkihankkeen myötä otetaan käyttöön asukkaan sähköinen tilavarausjärjestelmä ja kehitetään kaupungin sähköinen asiointialusta asukasnäkökulma edellä.

	Palvelualueiden toimenpiteet	Mittari / arviointikriteeri	Lähtö/ tavoitetaso
Koha	Luodaan palvelutori-malli, jossa kootaan laajasti yhteen kaupungin ja muiden toimijoiden palveluita sekä palveluohjausta. Vahvistetaan integraatiota asiakkaan näkökulmasta.	Palvelutorin tilat määritely Palvelutorin toimijat / yhteistyösopimusten /kumppaneiden määrä Palvelutorin toimintasuunnitelman 2019-2020 laatiminen	Palvelutorin tilat on määritely ja käyttöön otettu Yhteistyösopimuksia on tehty 10 Toimintasuunnitelma on tehty
	Otetaan käyttöön sähköinen tilavarausjärjestelmä	Tilavarausjärjestelmän käyttöönoton valmiusaste	Sähköinen tilavarausjärjestelmä käyttövalmis ja pilotointi aloitettu
Sivi	Tuodaan sivistyksen palvelutarjonta ja -ohjaus kattavasti ja asiantuntevasti saataville palvelutorille	Palvelu otettu käyttöön	Palvelutorin asiakkaat saavat haluamansa tiedot sivistyksen palveluista (lapset, nuoret, perheet) sekä niiden yhteystahot palvelutorin kautta
Kymp	Uudistetaan rakennusvalvonnan asiakaspalvelumalli. Mahdollistetaan tapaamisten sopiminen sähköisen ajanvarauksen ja Lahti-Pisteen kautta.	Asiakaspalvelun ohjaus on siirtynyt	Uusi asiakaspalvelumalli ja sähköinen ajanvaraus käytössä

YHTEISÖLLISYYS

Lahti on lapsiystävällinen hyvinvointikaupunki.

5. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI

Kärkihanke toteuttaa kaupunkistrategian toimintalupausta C1, C2 ja C3.

Kärkihanke lyhyesti:

Vahvistamme yhdessä tekemällä lasten ja nuorten hyvinvointia edistävää toimintamallia. Toteutamme maakunnallista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Sitoudumme Unicef Lapsiystävällinen kaupunki -toimintamalliin. Suunnittelemme uusia oppimisympäristöjä sekä kaupunkiympäristöä ja leikkialueita yhdessä lasten ja nuorten kanssa uusia ja innostavia menetelmiä hyödyntäen.

	Palvelualueiden toimenpiteet	Mittari / arviointikriteeri	Lähtö/ tavoitetaso
Koha	Kehitetään lasten ja nuorten tasaverstaista kasvuympäristöä pysyvää käyttöä palvelevilla tilainvestoinneilla	Väistötilojen suhteellinen osuus tilakannasta (koulu- ja päiväkotitilat)	Lähtötaso % tilakannasta v.2018 alussa/ Tavoitetaso % tilakannasta v.2019 lopussa
Sivi	Lisätään lasten ja nuorten harrastamista sekä liikkumista liikuntapalveluiden ja sen tukemien toimijoiden avulla	Lasten ja nuorten harrastajamäärät	Liikunnan harrastuneisuus lisääntyy Harrastajamäärät lisääntyvät
	Levitetään lapsivaikutusten arvioinnin toimintamalli koko kaupungin toimintaa koskeväksi	Lapsivaikutusten arviointien toteutumisen päätöksenteossa osana vaikutusten ennakoarviointia	Vaikutusten ennakoarviointien ja lapsivaikutusten arvioinnin toteutuminen eri päätöselimissä kaikissa lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevassa valmistelussa ja päätöksenteossa
	Toteutetaan matalan kynnyksen yhteensovitetut palvelut kaupungin, hyvinvointikuntayhtymän ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyönä	Alueellisten hyvinvointiryhmien toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen	Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kehittämistoimenpiteiden toteutuminen alueellisten hyvinvointiryhmien, oppilashuollon ja koulujen arjessa. Kaupungin ja hyvinvointikuntayhtymän toimijoiden saumaton yhteistyö lasten ja nuorten hyvinvoinnin palvelukokonaisuudessa.
	Suunnitellaan, resursoidaan ja käynnistetään jalkautuva ehkäisevä päihdetyö nuorisopalveluiden ja eri toimijatahojen yhteistyönä	Työmuodon käynnistyminen	Uusi työmuoto suunniteltu, resursoitu ja käynnistetty
Kymp	Osallistetaan lapsia ja nuoria suunnittelun aikana ja kehitetään lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointia	Osallistamistilaisuuksien määrä, vaikutusten arviointi käytössä	Osallistumisen ja arvioinnin kehittäminen ja toimiva käytäntö
	Toteutetaan palveluverkon toimenpiteet ja leikkialueet sekä lisätään puistojen toiminnallisuutta	Palveluverkon toteuttamisen ohjelma: Leikkialueselvityksen toimenpiteet	Leikkialueselvityksen ja rakentamisen toimenpiteet toteutetaan

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelma osana strategian toteutusta 2018–2022

Valtuustopöytäkirjassa puolueryhmät sopivat yhteisestä taloustavoitteesta, jonka mukaan tulo- ja investointien nettonettoinvestoinnit. Sopimuksessa edellytettiin, että talousarvion 2018 ja taloussuunnitelman 2018–2020 valmistelun yhteydessä tehdään talous- ja investointiohjelmat vuosille 2018–2022. Talousarviossa 2018 kuvattiin kymmenen toiminnan ja talouden tasapainohanketta, joiden toteuttamista jatketaan vuonna 2019. Tasapainohankkeita toteutetaan useiden toimenpiteiden kautta, joista vuoden 2019 päätoimenpiteet on kuvattu alla olevassa taulukossa. Hankkeita johdetaan strategian ohjausryhmien kautta ja niiden toteutuksesta raportoidaan strategian raportointiin yhteydessä. Talousohjelmalla tavoiteltavat käyttötaloussäästöt sisältyvät talousarvion lukuihin.

Vastuu	Toimenpide	Mittari/arviointikriteeri	Lähtö/ tavoitetaso 2019
Elinvoiman ohjausryhmä			
Kymp	4. Konsernin infrahankeiden yhteinen suunnittelu ja rakennuttaminen Suunnitellaan ja toteutetaan konsernin infrahankeita yhdessä saavuttaen kilpailutuksissa kustannushyötyjä	Yhteisen työmaan periaatteet käytössä	Kaikki yhteiset investointihankeet tuotetaan yhteisen työmaan pelisääntöjen mukaan
Kymp	9. Uudet liikennepalveluratkaisut Kehitetään joukkoliikennettä	Liikennöintikustannukset Uuden linjaston vaatimien muutosten suunnittelu keskustassa Työsuhdematkalipun käyttöönotto Waltti-järjestelmässä	Säilyy vuoden 2018 tasolla Keskustan liikennevisio 2030 valmis Työsuhdematkalippu käytössä Waltti-järjestelmässä
Vastuu	Toimenpide	Mittari/arviointikriteeri	Lähtö/ tavoitetaso 2019
Uudistumisen ohjausryhmä			
KH	1. Soten ohjaus ja talous Vahvistetaan hyvinvointikuntayhtymän talouden seuranta ja ohjausta	Kustannukset Toimitettujen toteumatarkastelujen määrä	Talousarvion mukaiset Vähintään kolme
Koha	2. Uusi palveluajattelu ja palveluiden kokoaminen Toteutetaan palveluohjelman toimenpiteitä Edistetään lasten ja nuorten palveluverkkolinjauksia Kehitetään monitoimitalomallia Käyttöön otetaan monituottajamalli Tuotteistetaan palveluita	Palveluohjelman toimenpiteet Palveluverkon toteutus etenee suunnitelman mukaan Toimintaprosessit kuvattu Yhteinen suunnittelu toteutettu ja sopimukset tehty Tuotteistettujen palveluiden määrä	0 toteutettu/ vähintään 5 toteutettu ja 5 kehitettävänä Linjausten mukainen eteneminen suunnittelussa, päätöksenteossa ja toiminnassa Johtamisjärjestelmä ja toimintakulttuuri vakiintuneet Tuottajaverkostot laajentuneet yhteisissä tiloissa 30% tuotteistettu / 50% tuotteistettu

	Tunnistetaan ja suunnitellaan sähköistettäviä palveluita	Käyttäjien arvio palveluiden saavutettavuudesta Uusia sähköistettäviä palveluita on tunnistettu vähintään 5/palvelualue	Saavutettavuus paranee Toteutussuunnitelmat valmiina v. 2019 lopussa
Koha	3. Konsernin tukipalvelujen ja samankaltaisten toimintojen kokoaminen Tunnistetaan ja toteutetaan konsernin yhteisiä kehittämishankkeita (esim. IoT, Smart City) ja tietovarasto-mahdollisuuksia Sitoutetaan keskeiset konserniyhtiöt siirtämään asiakaspalvelut Palvelutoriin	Yhteisten kehittämishankkeitten toteutuminen Toteutumisaste	Konsernin yhteiset kehittämishankkeet lisääntyvät Vähintään 3 yhtiötä sitoutunut asiakaspalveluiden siirtoon
Koha	7. Kaupunkikonsernin tilankäytön tehostamisen ja tilahankkeiden karsinta sekä yksityisten investointien hyödyntäminen	Tilakannasta poistuneiden huoneistoneeliöiden (m2) määrä	Lähtötaso vuoden 2018 alussa 0 m2/tot.kertymän seuranta 5.429 m2/tilanne 24.9.2018
Koha	8. Tukipalveluiden ym. hankkiminen markkinaehtoisesti Tehostetaan tukipalveluiden (ateria, siivous, talous- ja henkilöstöhallinto, ict) toimintaa Provincia Oy luopuu perustietotekniikka liike-toiminnasta	Ateriakustannus/oppilas Laitoshuollon kustannus/neliö ICT-kokonaiskustannus/hlö Kustannus/työasema Talous- ja henkilöstöhallinnon kustannukset (Provincia Oy) Kilpailutuksen tilanne, luopumisen toteutuminen	Alenee 2 % vuodesta 2018 Alenee 2 % vuodesta 2018 Alenee vuodesta 2018 Alenee vuodesta 2018 Alenee 5 % vuodesta 2018 Kilpailutus markkinaoikeudessa/Luovuttu ICT-liiketoiminnasta
Vastuu	Toimenpide	Mittari/arviointikriteeri	Lähtö/ tavoitetaso 2019
Yhteisöllisyyden ohjausryhmä			
Sivi	5. Varhaiskasvatuksen palvelu- ja kustannusrakenteen uudistaminen Uudistetaan oman toiminnan kustannusrakennetta vaiheittain kaupunkien parhaiden esimerkkien mukaisesti. Vertailukohteena erityisesti kuusikkokaupungit (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu) Järjestetään monipuolinen palvelurakenne hyödyntäen yksityistä palvelutoimintaa	Kustannukset/lapsi Yksityisen varhaiskasvatuksen osuus hoidossa olevista lapsista	Lahden kustannukset/lapsi n. 800 € korkeammat kuin kuusikkokuntien keskiarvo /keinot ja suunnitelma saada Lahden kustannukset kuusikkokuntien keskiarvon tasolle ovat selvillä 20 % / 25 %

Vastuu	Toimenpide	Mittari/arviointikriteeri	Lähtö/ tavoitetaso 2019
Koha	10. Virtaviivaistaminen, sisäisen toiminnan tehostaminen		
	Lisätään työhyvinvointia	Työhyvinvointikyselyn psykososiaalista kuormitusta mittaavien väittämien keskiarvo Terveysperusteiset poissaolopäivät per henkilötyövuosi	3,88 (v. 2018) /3,96 (v. 2020) 13,9 päivää (v. 2017)/12,8 päivää (v. 2019)
	Selkeytetään esimies/asiantuntijatyön ja hallinnon tukipalveluiden välistä työnjakoa	Prosessien kehittämisen, itsearviointien, auditointien ja kyselyjen toteutus	Työnjako selkeytynyt
	<i>Tehostetaan tietotyöympäristöä</i> - Arvioidaan kaupungin SAP strategia	Selvityksen toteutus	Selvitys toteutettu, päätökset jatkotoimenpiteistä tehty
	- Uudistetaan ja yhdistetään asian- ja dokumentinhallinta	Käyttöönoton valmiusaste	Kilpailutus tehty/Järjestelmä käyttöön otettu
	- Edistetään ja jalkautetaan pilvipohjaisten ratkaisujen mahdollistamia uusia työtapoja	Uusien työtapojen käyttöönotto	Pilvipohjaisten ratkaisujen mahdollistamat uudet työtavat laajasti käytössä

Valtuusto hyväksyi talouden ja toiminnan tasapainotusohjelman talousarvion 2018 yhteydessä. Ohjelman tavoitteena on tasapainottaa kaupungin talous vuoteen 2022 mennessä. Talous on tasapainossa kun kaupungin tulorahoitus (vuosikate) kattaa nettoinvestointimenot ja kaupungin velkaantuminen loppuu.

Ohjelmaa laadittaessa arvioitiin käyttötalousmenokehityksen edellyttävän 19,3 milj. euron sopeuttamisen vuosina 2018–2022 aikana ja investointimenojen alentamisen vastaavana aikana 45,8 milj. eurolla.

Kaupungin toimintaympäristö on vuoden 2018 aikana muuttunut. Osa hyväksytyin toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelmaan sisältyvistä toimenpiteistä ei toteudu suunnitellusti.

Kasvanut epävarmuus maan hallituksen valmisteleman maakunta- ja sote-uudistuksen toteutumisaiakataulussa, Hyvinvointikuntayhtymän poikkeuksellisen suuri menokasvu, työllisyyskehityksen ja verotulopohjan vahvistumisen hitaus ja korkotason nousu edellyttävät tasapainotustarpeen uudelleen arviointia.

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelma päivitetään siten, että kaupunginvaltuustolle esitellään ehdotus ohjelmasta keväällä 2019 seminaarissa ja päivitetty tasapainotusohjelma hyväksytään talousarvioraamin yhteydessä keväällä 2019.

KÄYTTÖTALOUSSÄÄSTÖT, MILJ.€	2018	2019	2020	2021	2022	
1. Soten ohjaus ja talous	-	-	-	-	-	
2. Uusi palveluajattelu ja palveluiden kokoaminen	-0,10	0,50	2,00	3,00	4,00	
3. Konsernin tukipalvelujen ja samankaltaisten toimintojen kokoaminen	0,00	0,10	0,30	0,50	0,50	
4. Konsernin infrahankkeiden yhteinen suunnittelu ja rakennuttaminen	-0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	
5. Varhaiskasvatuksen palvelu- ja kustannusrakenteen uudistaminen	-0,50	2,00	3,00	3,50	4,00	
6. Kulttuuri- ja tapahtumatoiminnan kokoaminen, yhtiöittäminen, kumppaniratkaisut	-0,10	0,30	0,70	1,50	2,00	
7. Kaupunkikonsernin tilankäyttö, tilahankkeiden karsinta, yksityisten investointien hyödyntäminen	0,48	0,60	0,70	0,80	0,90	
8. Tukipalvelujen ym. hankkiminen markkinaehtoisesti	0,45	1,10	2,00	2,70	3,10	
9. Uudet liikennepalveluratkaisut	-0,10	0,00	0,40	0,70	1,00	
10. Virtaviivaistaminen, sisäisen toiminnan tehostaminen	0,80	1,70	2,50	3,30	3,70	
YHTEENSÄ	0,83	6,40	11,70	16,10	19,30	
INVESTOINTISÄÄSTÖT, MILJ.€	2018	2019	2020	2021	2022	2018–2022
4. Konsernin infrahankkeiden yhteinen suunnittelu ja rakennuttaminen	0,0	0,5	1,0	2,0	2,0	5,5
5. Varhaiskasvatuksen palvelu- ja kustannusrakenteen uudistaminen	0,0	1,0	1,0	0,2	2,2	4,4
7. Kaupunkikonsernin tilankäyttö, tilahankkeiden karsinta, yksityisten investointien hyödyntäminen	1,0	3,4	7,4	12,5	11,6	35,9
YHTEENSÄ	1,0	4,9	9,4	14,7	15,8	45,8

TALOUSOSA

Talousarvion sitovuus ja taloutta ohjaavat kriteerit

- Sitovuus
- Taloutta ohjaavat kriteerit

Sisäinen valvonta ja riskien hallinta kaupunkikonsernissa

Käyttötalousosa

- Konsernihallinto
- Sivistyksen palvelualue
- Kaupunkiympäristön palvelualue

Tuloslaskelmaosa

Investointiosa

Rahoitusosa

Talousarvion sitovuus ja taloutta ohjaavat kriteerit

Sitovuus

Kaupunginvaltuusto hyväksyy talousarviossa kaupungin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Tavoitteiden lisäksi valtuustoon nähden sitoviksi voidaan määritellä määräraha, tuloarvio tai toimintakate.

Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa talousarvioon brutto- tai nettomääräisenä, jolloin puhutaan bruttobudjetoidusta tai nettobudjetoidusta vastuualueesta. Kaupunginvaltuustoon nähden sitova erä on bruttobudjetoiduilla vastuualueilla menojen yhteissumma (määräraha) ja nettobudjetoiduilla yksiköillä toimintakate eli toimintatulojen ja menojen erotus. Taseyksiköt laativat omat tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosat, joiden osalta sitovuus on tilikauden yli-/alijäämä.

Sitovat erillisohjeet

Nettoyksiköt: Nettobudjetoiduissa yksiköissä voidaan menoja lisätä vain jos menoa vastaava tuloylitys on varmistettu.

Määrärahamuutokset: Talousarviovuoden aikana ilmenevät määrärahojen ylityspaineet ja mahdollisuudet menojen alitukseen tai tulojen ylityksiin tulee tuoda esiin talouden seurantaraportissa. Mahdolliset muutokset viedään kaupunkitasoisesti valtuuston käsittelyyn.

ICT-hankinnat: Tietojärjestelmähankinnoissa on noudatettava tietohallintojohtajan ohjeita.

Maksut ja taksat: Ellei lainsäädännöstä muuta johdu on maksujen ja taksojen määräytymisen yleisperiaatteena omakustannushinnoittelu. Lisäksi valtuusto valtuuttaa kaupunginhallituksen antamaan maksuista ja taksoista tarkemmat ohjeet talousarvion toimeenpano-ohjeissa.

KÄYTTÖTALOUSOSA

Konsernihallinto

Konsernipalvelut vastuualue
Eiivoima ja kilpailukykypalvelut vastuualue
Tukityöllistäminen
Osallisuus ja hyvinvointipalvelut vastuualue
Tarkastustoimi

SITOVATASO

määräraha ja tuloarvio
toimintakate
toimintakate
toimintakate
määräraha ja tuloarvio

Määrärahavaraus:

Ostot hyvinvointiyhtymästä
Käyttömaisuuden myyntivoitot/-tappiot

määräraha
ei sitova

Taseyksikkö

Lahden Tilakeskus

tilikauden ylijäämä(alijäämä)
ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja -tappioita

Sivistyksen palvelualue

Palvelualueen yhteiskustannukset
Lasten ja nuorten kasvu vastuualue
Osaaminen ja tieto vastuualue
Wellamo-opisto
Liikunta ja kulttuuri vastuualue
Kaupunginmuseo
Kansainväliset urheilutapahtumat

toimintakate
määräraha ja tuloarvio
määräraha ja tuloarvio
toimintakate
määräraha ja tuloarvio
toimintakate
toimintakate

Taseyksikkö

Lahden kaupunginorkesteri
Lahden kaupunginteatteri

tilikauden ylijäämä (alijäämä)
tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Kaupunkiympäristön palvelualue

Palvelualueen yhteiskustannukset
Maankäyttö ja aluehankkeet, Kunnallistekniikka sekä
Rakennus- ja ympäristövalvonta vastuualueet yht.
Joukkoliikenne

toimintakate
määräraha ja tuloarvio
toimintakate

TULOSLASKELMAOSA

Lahden kaupungin tuloslaskelma
Korkotulot ja -menot
Muut rahoitustulot ja -menot

SITOVATASO

nettoarvio
nettoarvio

RAHOITUSOSA	SITOVATASO
Lahden kaupungin rahoituslaskelma	
Antolainat	nettoarvio
Lainanotto ja lyhennykset (pitkäaikainen)	nettoarvio
INVESTOINTIOSA	SITOVATASO
Kaupunginvaltuustoon nähden sitovat	
Kiinteä omaisuus	investointisuunnitelman menot
Julkinen käyttöomaisuus	investointisuunnitelman menot
Irtain omaisuus	investointisuunnitelman menot
Arvopaperit ja osuudet	investointisuunnitelman menot
Talonrakennusinvestoinnit	investointisuunnitelman menot
Kaupunginhallitukseen nähden sitovat	
Kiinteistöjen ostot	hankeryhmän menot
Konsernihallinto	irtaimen omaisuuden menot
Sivistyksen palvelualue	irtaimen omaisuuden menot
Kaupunkiympäristön palvelualue	irtaimen omaisuuden menot
Lahden Tilakeskus	irtaimen omaisuuden menot
Lahden kaupunginorkesteri	irtaimen omaisuuden menot
Lahden kaupunginteatteri	irtaimen omaisuuden menot

Taloutta ohjaavat kriteerit

Kaupungin myöntämät avustukset

Toistuvaisavustukset; vuosittain toistuvat avustukset:

- Toistuvaisavustuksen saajat määritellään vuosittain käyttösuunnitelmassa.
- Myöntämispäätöksen yhteydessä saatetaan tiedoksi, että avustuksen maksaminen tapahtuu sen jälkeen, kun kaupunki on vastaanottanut tarvittavat toimintaan ja talouteen liittyvät asiakirjat (tulos- ja taselaskelma, toimintakertomus, tilintarkastus- tai toiminnantarkastuskertomus).

Vuosiavustukset; vuosittain haettavaksi julistettavat avustukset:

- 5 000 euroa tai sen yli menevän avustuksen myöntämispäätöksen yhteydessä saatetaan tiedoksi, että avustuksen maksamisen ehtona on tarvittavien myöntämispäätöksessä ilmoitettujen dokumenttien tai tositteiden toimittaminen kaupungille.
- Pienemmissä alle 5 000 euron avustuksissa hakuvaiheessa on sitouduttu käyttämään avustus siihen tarkoitukseen, kun se on myönnetty (ei tositteiden toimittamista jälkikäteen, mutta kaupunki varaa mahdollisuuden tarvittaessa tarkastaa tositteet).

Projektiavustukset; muut tapahtumiin ja hankkeisiin liittyvät avustukset

- Yksittäisiin tapahtumiin ja maksuvapautusavustuksia kaupungin tila- ja aluevuokriin sekä henkilökuntakorvauksiin haetaan ilman haettavaksi julistamista ensisijaisesti asianomaiselta palvelualueelta tai konsernihallinnosta.
- 5 000 euroa tai sen yli menevien avustusten ja alle 5 000 euron avustusten osalta toimitaan kuten vuosiavustuksissa.

Hankintojen ja ostojen toteuttamisen kriteerit

Julkisella hankinnalla tarkoitetaan kaupunkiorganisaation ulkopuoliselta toimijalta tehtävää tavaroiden ja palvelujen ostamista, vuokraamista tai siihen rinnastettavaa toimintaa sekä urakalla teettämistä. Tilaaminen ja kilpailuttaminen tulee suorittaa sähköisten järjestelmien avulla. Lahden kaupungin julkisissa hankinnoissa noudatetaan kaupungin voimassaolevaa hankintaohjelmaa ja hankintaohjetta. Hankinnan kilpailuttamiseksi on valittava hankinnan luonteeseen soveltuva, hankintalainsäädännön mukainen menettelytapa. Kynnysarvot ylittäviin hankintoihin sovelletaan hankintalakia (1397/2016) ja kynnysarvot alittaviin hankintoihin noudatetaan kaupungin omia hankintaohjeita. Hankinnoista laadittavat hankintasopimukset tulee viedä TWeb- asianhallintajärjestelmän sopimustenhallintaan. Sopimuksen allekirjoittaja vastaa sopimuksen asianmukaisesta arkistoinnista. Tavaroiden ja palvelujen toimittajia kilpailuttaessa käytetään aina maksuehtoa 21 pv netto.

Irtaimen omaisuuden (aktivoinnin) kriteerit

Yksittäinen hyödyke voidaan kirjata irtaimen omaisuuden hankinnaksi silloin, kun se tulee olemaan käytössä useampana kuin kahtena tilikautena ja hankintahinta on vähintään 10 000 euroa.

Ensikertainen kalustus muodostaa poikkeuksen kriteeriin silloin, kun ensikertaiseen tai tilan uudelleen kalustukseen esim. luokkatilan kalustuksen uusimisesta tai saneerauksen jälkeisestä kokonaiskalustuksesta muodostuu yhteensä yli 10 000 euron hankinta. Ensikertaisen kalustuksen hankintoihin ei kirjata talousarviovuonna kuluvia hyödykkeitä, kuten pientarvikkeita ja -laitteita, sekä vuode- tai muuta vaatteistoa, joiden hankinnat tulee suorittaa käyttötalouden määrärahoilla.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta kaupunkikonsernissa

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteena on edistää kaupunkikonsernin toiminnan taloudellisuutta ja tehokkuutta, varmistaa toiminnan ja talouden raportoinnin oikeellisuus ja tietojen luotettavuus, turvata resurssit, omaisuus, henkilöstö ja toiminnan jatkuvuus sekä varmistaa lakien, päätösten, sääntöjen ja johdon ohjeiden noudattaminen.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 18.1.2016 ohjeen riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan järjestämisen periaatteista Lahden kaupunkikonsernissa. Kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti kaupunginjohtaja, konsernipalvelujohtaja, palvelualuejohtajat ja muut johtavat viranhaltijat vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta koko kaupungissa, taseyksiköissä ja palvelualueilla sekä niiden vastuualueilla. Sisäinen tarkastus selvittää ja arvioi konsernijohdolle sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisuutta ja riittävyttä. Kuntalaki edellyttää, että selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä tulee sisällyttää tilikaudelta laadittavaan toimintakertomukseen.

Sisäinen valvonta on osa hyvää hallinto- ja johtamistapaa ja se koskee kaikkia kaupungin toimielimiä, johtoa ja esimiesasemassa olevia. Kaupungin toiminnot on järjestettävä ja toimintaa johdettava niin, että organisaation kaikilla tasoilla ja kaikessa toiminnassa on riittävä sisäinen valvonta. Toimielin ja sen alainen johtava viranhaltija vastaa johtamansa toiminnan sisäisestä valvonnasta. Sisäinen valvonta on johtamis- ja hallintojärjestelmän osa, jonka avulla johto saa organisaation toimimaan haluamallaan tavalla ja joka tuottaa johdolle riittävästi tietoa organisaation tilasta ja aikaansaannoksista.

Johdon vastuulla oleva riskienhallinta on osa sisäistä valvontaa ja sen tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus kunnan strategisten, toiminnan ja talouden tavoitteiden saavuttamisesta sekä toiminnan jatkuvuudesta. Riskienhallinnalla ennaltaehkäistään toimintahäiriöitä ja toiminnan jatkuvuutta uhkaavia tapahtumia. Riskienhallinta perustuu ydintoimintojen ja järjestelmien tunnistamiseen, hyväksyttävän riskitason määrittelyyn sekä riittäviin riskienhallinnan menetelmiin. Riskienhallintaa on kaikilla organisaatiotasolla sekä eri toiminoissa ja prosesseissa että palvelutuottajille ulkoistetuissa palveluissa. Toiminnan jatkuvuus poikkeuksellisen vakavien riskien toteutuessa varmistetaan valmiussuunnitelmin ja muilla toiminnan jatkuvuuteen ja häiriöttömyyteen pyrkivillä etukäteisvalmisteluilla. Riskienhallinta on olennainen osa Lahden kaupunkikonsernin jokapäiväistä johtamista. Se on osa toiminnan suunnittelua ja tukee asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja talousarvion toteutumista.

KÄYTTÖTALOUSOSA

Konsernihallinto

- vastualueet
- taseyksikkö

Sivistyksen palvelualue

- vastualueet
- taseyksiköt

Kaupunkiympäristön palvelualue

- vastualueet

Konsernihallinto

Tuloslaskelma (sis. Lahden Tilakeskus)	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Toimintatuotot	74 470 386	77 200 000	79 139 500	80 835 300	83 523 100
Myyntituotot	3 292 069	656 600	478 000	484 200	490 500
Maksutuotot	-29 896	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	4 866 235	3 864 300	2 063 200	2 087 100	1 578 900
Vuokratuotot	57 026 209	61 550 000	65 963 600	67 855 200	71 037 300
Muut toimintatuotot	9 315 768	11 129 100	10 634 700	10 408 800	10 416 400
Valmistus omaan käyttöön	719 656	600 000	600 000	607 800	615 700
Toimintakulut	454 727 716	486 848 700	487 686 700	496 481 500	504 125 100
Henkilöstökulut	26 330 180	29 847 400	30 501 500	30 842 600	31 107 900
Palvelujen ostot	384 423 366	405 061 900	403 657 100	411 295 800	417 420 100
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	7 625 738	8 328 900	10 073 000	10 437 500	10 887 300
Avustukset	21 933 473	24 709 500	24 393 300	24 516 900	24 637 500
Muut toimintakulut	14 414 959	18 901 000	19 061 800	19 388 700	20 072 300
Toimintakate	-379 537 675	-409 048 700	-407 947 200	-415 038 400	-419 986 300
Poistot ja arvonalentumiset	23 603 522	24 500 800	23 965 000	24 965 000	26 200 000
Tilikauden tulos	-405 216 266	-436 749 500	-435 913 200	-445 004 400	-452 187 300

Henkilöstösuunnitelma sis. Tilakeskus	2017	2018	2019	2020	2021
Henkilötyövuodet	391	410	386	385	383
Muutos		19	-24	-1	-2

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Konsernihallinnon päätöksentekueliminä toimivat kaupungin hallitus, elinvoima- ja työllisyysjaosto, osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto sekä konserni- ja tilajaosto.

Konsernihallinnon muodostavat Konsernipalvelut, Elinvoima- ja kilpailukykypalvelut ja Osallisuus ja hyvinvointipalvelut, sekä taseyksikkönä toimiva Lahden Tilakeskus. Tarkastustoimi toimii itsenäisesti osana konsernihallintoa. Lisäksi konsernihallintoon sisältyy tuloarvio käyttöomaisuuden myyntivoitoista sekä määrärahavaraus ostoihin Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymältä.

Konsernihallintoon on keskitetty hallinnollisesti kaikki kaupungin toimisto- ja asiantuntijatehtävät.

Henkilöstösuunnitelma

Konsernihallinnon henkilötyövuodet ovat kasvaneet vuoden 2017 tilinpäätöksestä verrattuna ajanjaksoon 1.6.2017–31.5.2018, mutta niiden arvioidaan vähentyvän vuosina 2019–2021. Vähennys johtuu muun muassa HR-tiimin siirtymisestä Provinciaan, talous- ja velkaneuvonnan siirtymisestä valtiolle ja yleiskaavan siirtymisestä kaupunkiympäristön palvelualueelle 1.1.2019.

Henkilöstösuunnitelmassa ei ole mukana 1.5.2017 yhtiöitettyjä Lahden Ateriaa ja Lahden Serviota vuoden 2017 osalta. Kaupunkiympäristön ja sivistyksen palvelualueilta konsernihallintoon 1.6.2017 organisaatiomuutoksessa siirtyneet työntekijät ovat kaikki konsernihallinnon vuoden 2017 henkilötyövuosissa.

Konsernipalvelut vastuualue

Määrärahat	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	39 038 028	48 045 800	48 975 500	51 748 100	52 839 200
Tulot	6 745 107	6 993 000	5 987 000	6 091 000	5 557 800
Toimintakate	32 292 921	41 052 800	42 988 500	45 657 100	47 281 400

Toiminnan kuvaus

Konsernipalvelujen vastuualueelle kuuluvat seuraavat kaupungin päätöksentekaelimet: kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, elinvoima- ja työllisyysjaosto, osallisuuden ja hyvinvoinninjaosto sekä konserni- ja tilajaosto.

Kaupunginvaltuusto on kaupungin ylin toimielin, jonka vahvaa asemaa kuntalaki korostaa. Kaupunginhallitus vastaa hallinnosta ja taloudesta sekä valmistelee valtuustossa käsiteltävät asiat.

Virkaorganisaatio koostuu seuraavista toiminnoista ja palveluyksiköistä: kaupunginjohtajan ja sisäisen tarkastuksen toiminta, sekä hallinto-, henkilöstö-, kehitys-, laki-, omistajaohjaus-, talous- ja viestintäpalvelujen palveluyksiköt.

Konsernipalvelut vastaa keskitetyistä toimisto- ja asiantuntija-tehtävistä yhden kaupungin toimintamallissa:

- kaupungin johdon linjaukset
- konsernin ja kaupungin sisäinen tarkastus
- päätöksentekaelinten päätösvalmistelu, kaupungin asiakirjahallinto ja arkistotoimi, toimistopalvelut sekä johdon tukipalvelut
- henkilöstöpoliittiset linjaukset, henkilöstö- ja työhyvinvointipalvelut
- kehitys-, tietohallinto-, tilasto- ja tietopalvelut sekä palvelupääällikkö toiminnot
- lakipalvelut ja riskienhallinnan toiminnot
- konsernin omistajaohjaus
- talouslinjaukset, taloussuunnittelu-, rahoitus-, taloushallinto- ja laskentapalvelut sekä laskutustiimi
- kaupungin viestintä ja markkinointi

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Konsernipalvelujen organisaatio uudistettiin vuonna 2017 vastaamaan uutta toimintamallia. Vastuualueelle on varattu uudistuksen edellyttämät toimintamäärärahat, sekä määrärahat vuoden 2019 eduskunta- ja EU-vaaleja varten, maksuosuus pelastuslaitoksen toimintaan (10,1 milj. euroa) ja vahinkorahastosääntöjen (säädöskokoelma 2016/8) mukainen 50 000 euron varaus, josta voidaan korvata kaupungin omaan tai vastuulla olevaan omaisuuteen kohdistuvia vahinkoja. Perustietotekniikan palveluiden siirtyminen markkinaehtoiseksi aiheuttaa muutoksen ICT-investointeihin ja lisää osto-osaamisen merkitystä, kun ICT-investoinnit siirtyvät Provincian taseesta kaupungin taseeseen.

Toiminnan painopistealueet

Konsernipalvelujen toiminta keskittyy suunnitelmakaudella strategian toteuttamiseen, organisaatiouudistuksen toimivuuden varmistamiseen sekä muiden muutosten hallittuun läpiviintiin strategiasta johdettujen toiminnallisten tavoitteiden avulla.

Painopisteitä ovat:

- strategian, toiminnan ja talouden kytkeminen yhteen
- toiminnan ja talouden tasapaino 2018–2022 -ohjelman edistäminen
- johtamisen ja päätöksenteon kehittäminen sekä oman toiminnan kehittäminen auditointi- ja asiakaspalautteen avulla
- johtamiskulttuurin kehittäminen nk. Johtamisen käsikirjan toteuttamisen avulla
- konsernin muutossuunnitelmien toteuttaminen
- kaupungin palvelujärjestelmän kehittäminen ja hallinta sekä sähköisten palvelujen lisääminen
- palvelutarpeen arviointi ja asiakastytyväisyyden edistäminen.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	327 €	399 €		405 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,77	3,87
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	8,0		7,9	7,4

Elinvoima ja kilpailukykypalvelut vastuualue

Määrärahat	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	8 259 988	9 968 700	9 601 300	9 482 300	9 670 000
Tulot	182 147	803 000	607 700	300 000	300 000
Toimintakate	8 077 842	9 165 700	8 993 600	9 182 300	9 370 000

Toiminnan kuvaus

Elinvoima- ja kilpailukykypalvelujen (EKP) kokonaisuudella edistetään kaupungin strategian, kilpailukykystrategian ja kasvusoimistusten (Smart&Clean ja Pohjoinen kasvuyöhyke) mukaista toimintaa. EKP:n tehtäviin kuuluvat myös yhteyspalvelut (edunvalvonta ja kansainväliset asiat), kaupungin tapahtumatoimintojen koordinointi ja hankintojen strateginen ohjaus sekä ympäristökehityksen tehtävät. Kokonaisuuteen sisältyvät elinkeino-yhtiöiden ja korkeakoulutoiminnan määrärahavaraukset.

Lisäksi tuetaan strategisesti ja elinkeinopoliittisesti merkittävää kehittämistoimintaa ja tapahtumia sekä osarahoitetaan Lahdessa toteutettavia hankkeita. Vastuualueen tavoitteita toteutetaan omana toimintana sekä merkittävässä määrin kehitysyhtiöiden ja kumppanuuksien avulla.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Lahden seudulla valtakunnallinen talouskasvu näkyy mm. käynnistyneinä yksityisinä investointeina, kun useat yritykset ovat uudistaneet/laajentaneet tuotantoaan, positiivisena työllisyyskehityksenä ja matkailutulon kasvuna. Työllisyyden osalta on kuitenkin todettava, että se paranee Lahdessa hitaammin kuin muissa suurissa kaupungeissa ja että erityisesti pitkäaikaistyöttömyys on korkealla tasolla. Valtakunnallisesti ennustetaan, että investointien kasvu hidastuu vuonna 2019 ja uusien rakennushankkeiden aloitukset vähenevät selvästi, mikä laskee asuinrakennusinvestointeja.

Suomen väestönkasvu on viime vuosina keskittynyt entistä vahvemmin pääkaupunkiseudulle ja muutamiin kasvukeskuksiin (Tampere, Turku, Oulu) sekä niiden välisille kasvuyöhykkeille. Tämä trendi ei näyttäisi olevan heikkenemässä. Näistä yöhykkeistä muodostuu yhä vahvemmin paitsi liikenneväyliä myös yhtenäisiä asumis- ja työpaikkayöhykkeitä. Korkeasti koulutetun työvoiman saatavuus ja sitä kautta alueen vetovoimaisuuden merkitys yritysten sijainnille kasvaa. Lahden seudun näkökulmasta alueen potentiaali yritys ympäristönä – erityisesti sijainti yhdellä Suomen kasvukäytävistä ja kustannustehokkuus – korostuvat. Tarjolla olevat korkea-asteen koulutusmahdollisuudet sekä yritysten ja oppilaitosten tiivis vuoropuhelu ovat keskeisiä seudun kilpailukyky- ja vetovoimatekijöitä. Alueen vetovoiman lisääntyminen koulutetun työvoiman silmissä on avainkysymys tulevan kehityksen kannalta.

Yliopistojen ja korkeakoulujen toimintaympäristö on viime vuodet ollut murroksessa ja kiristyvä kilpailu tuo muutosta myös jatkossa. Yliopistot kohtaavat suuria poliittisia ja yhteiskunnallisia vaatimuksia. Koulutuksen olisi vastattava nykyistä paremmin tulevaisuuden osaamistarpeisiin, jotka ovat kuitenkin vaikeasti ennakoitavissa. Vaikuttavuutta ja ratkaisuja elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan haasteisiin vaaditaan yhä vahvemmin. Lahden seutu on vahvasti eturintamassa tässä muutoksessa. Vuoden 2017 aikana Lahden kaupunki ja alueen kunnat myivät Lahden ammattikorkeakoulun osakekannan Lappeenrannan teknilliselle yliopistolle, ja vuodesta 2018 alkaen LUT on vahvistanut opetustaan ja läsnäoloaan Lahdessa merkittävästi. Yliopiston nimi muuttuu ja tulee jatkossa olemaan Lappeenrannan – Lahden teknillinen yliopisto LUT ja

maisteriopintojen aloituspaikat lisääntyvät Lahdessa myös vuonna 2019.

Toiminnan painopistealueet

Elinvoima- ja kilpailukykypalvelujen toiminnan pääpaino vuonna 2019 on parantaa kaupunkikonsernin elinkeinomyönteisyyttä ja lisätä vuorovaikutusta kaupungin eri toimijoiden välillä. Tavoitteena on edistää kaupungin yritysmyönteisyyttä mm. sisäisen koulutuksen keinoin, panostamalla kaupungin hankintojen strategiseen ohjaukseen, kaupunkipoliittikkaan ja yhteistyöhön metropolialueen toimijoiden kanssa sekä erilaisin hanketoimenpitein. Lisäksi luodaan yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa uusi toimintamalli, jolla vahvistetaan alueen elinvoimaa sekä osaamisintensiivisen ja teknologialähtöisen liiketoiminnan syntyä Lahdessa.

Vuonna 2018 toteutettiin selvitys yhdessä Päijät-Hämeen kuntien ja litin kanssa elinkeinotoimen järjestämisestä ja rahoittamisesta vuodesta 2019 alkaen. Selvityksen perusteella kunnat päättivät laajentaa Ladecin rahoittajapohjaa ja aiempien rahoittajien (Lahti, Hollola, Orimattila) lisäksi mukaan tulivat Asikkala, Hartola, Iitti ja Padasjoki. Heinola tuli mukaan Lahti Regionin rahoittajaksi, Orimattilan jäädessä pois. Yhtiöiden toiminta uudella rahoitus pohjalla käynnistyy vuoden 2019 alussa. Elinkeino-yhtiöiden uudistuksen myötä yhtiöt keskittyvät ydintehtäviinsä ja siksi kaupunki panostaa aiempaa vahvemmin 1) asukas- ja kaupunkimarkkinointiin ja kaupunkibrändin rakentamiseen, 2) elinkeinopoliittisesti merkittävien tapahtumien tukemiseen ja tapahtumiin liittyvään viranomaisyhteistyöhön ja 3) innovaatioyhteistyöhön yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa tukemalla kaupunkitutkimusta, osaamisintensiivisen liiketoiminnan syntyä alueelle sekä HY:n ja LUT:n strategisen kumppanuuden toteutumista Lahdessa.

Uusi kaupunkistrategia tuli voimaan 2018 ja uuden strategian mukaiset kärkihankkeet käynnistyvät 2019. Lahden uutta kaupunkistrategiaa toteutetaan valtuuston hyväksymien kärkihankkeiden kautta. Vuodelle 2019 valitut kärkihankkeet ovat:

1. LAHTI OPISKELUKAUPUNKI
2. LUONNOLLISESTI LIIKKEESSÄ
3. YRITYSTEN LAHTI
4. PALVELUTORI
5. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI

EKP:n rooli kärkihankkeiden 1, 2 ja 3 toteuttamisessa on merkittävä. Opiskelukaupungin toimintaa vahvistetaan mm. uusien maisteriohjelmien, innovaatio toiminnan kehittämisen ja elinkeinoelämäyhteistyön kautta. Luonnollisesti liikkeessä -kokonaisuutta toteutetaan osana Lahden suunta -prosessia ja hyödyntäen CitiCAP-hanketta.

Yritysten Lahtea EKP kehittää tukemalla yrittäjyyskasvatusta ja start-up -yrittäjyyttä, kehittämällä hankintojen yritysystävällisyyttä ja asiakaspalvelukoulutuksia.

Ympäristökehityksen vuoden 2019 toiminnan painopisteitä ovat kestävä liikunnan CitiCAP-hanke, ympäristöneuvonta ja -kasvatus alueen asukkaille, Ympäristöviikon 2019 järjes-

täminen, ilmastomuutoksen varautumisen ohjelman toimenpiteiden toteuttaminen sekä Salpausselkä UNESCO Geopark-hankkeen edistäminen.

LADEC

Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy:n tehtävänä on kehittää Lahden seudun (Lahti, Asikkala, Hartola, Hollola, Iitti, Orimattila, Padasjoki) elinkeinoelämän edellytyksiä, kilpailukykyä ja vetovoimaisuutta, ja tätä kautta edistää uusien yritysten ja työpaikkojen syntymistä. LADEC vastaa aloitettavien, toimivien ja sijoittuvien yritysten palvelusta sekä seudun markkinoinnista yritys ympäristönä.

Toiminnan painopistealueet 2019

LADECin toiminnan perustana on Lahden seudun kilpailukykystrategia sekä kuntien yhteiset elinkeinopolitiiset tavoitteet ja kehittämishankkeet. Yhtiön toimintaa tullaan suunnittelemaan syksyn aikana kaikkien vuoden 2019 alussa voimaan tulevassa rahoittajasopimuksessa mukana olevien kuntien sekä eri sidosryhmien kanssa. Toiminnan tarkemmat painopisteet ja tavoitteet tullaan määrittelemään syksyn yhtiökokouksessa. Tämän perusteella yhtiön hallitus tulee arvioimaan LADECin strategiaa.

Perustamisneuvonta

- Toiminnan perustana on edelleen yrittäjäksi aikovien liiketoiminnan käynnistämiseen liittyvät neuvontapalvelut Suomen Uusyrityskeskus konseptin mukaisella toimintamallilla. Keskiössä on vastuullinen ohjaus yrittäjyyteen ja yritystoiminnan käynnistämiseen.

Kehittämispalvelut

- Alueen kasvavien ja kehittyvien yritysten tukeminen on edelleen Ladecon toiminnan toinen kivijalka. Tuetaan mm. yritysten myynnin kehittämistä ja asiakaskohtaista kehitystyötä (BUUSTIA-tapahtumat), digitalisaation tuomien mahdollisuuksien hyödyntämistä liiketoiminnassa (Digi-Lahti hanke) sekä olemassa olevia verkostoja (esim. meri- ja viljaklusteri –toiminta).

Yrityshankinta/Sijoittumispalvelut

- Ladec hakee aktiivisesti uusia sijoitettavia yrityksiä Lahden seudulle. Työtä tehdään kansallisesti ja kansainvälisesti ja tekee yhteistyötä Business Finlandin Invest in –tiimin kanssa.

Strategiset teemat

- Kiertotaloudessa keskitytään yritysten ja yritysryhmien konkreettisten liiketoiminta-aihioiden eteenpäinviintiin. Tunnistetaan alueellisesta kiertotalouden ekosysteemistä sellaiset tarpeet ja aukkokohdat, joissa on mahdollisuuksia uudelle liiketoiminnalle ja tuetaan uuden liiketoiminnan syntyä.
- Muotoilussa painopisteenä on muotoilun hyödyntämismahdollisuuksien tunnistamisen saaminen osaksi kaikkien liiketoimintakehittäjien työkalupakkia sekä uuden liiketoiminnan synnyttäminen muotoilun mahdollisuuksia hyödyntäen.
- Hyvinvointi ja liikunta: yhteistyössä Lahti Regionin kanssa jatketaan suomalaisen talviosaamisen vientiprojektia Kiinan markkinalle, liittyen Pekingin talviolympialaisten 2022 tuomiin uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin. Lisäksi työskennellään Lahden seudun sote- ja hyvinvointipalveluyritysten liiketoimintaosaamisen kehittämiseksi.

Kuntien elinkeinotoimen uudelleenorganisoinnin yhteydessä on sovittu omistajakuntien kesken, että yhtiön tavoitteet ja painopistealueet tullaan määrittelemään syksyn yhtiökokouksessa. Tämän perusteella yhtiön hallitus arvioi LADECin strategiaa sekä määrittämään yksityiskohtaiset toiminnan tavoitteet ja mittarit.

Lahden seutu–Lahti Region Oy

Lahden seutu - Lahti Region Oy toimintaa ohjaa maakunnallinen, syksyllä 2016 valmistunut, matkailu- ja tapahtumastrategia. Matkailu- ja tapahtumastrategian lähtökohdat ja painopisteet ovat maakuntaohjelman sekä Lahden seudun kilpailukykystrategian kanssa yhtenäiset. Yhtiön toiminnassa korostuu hyvinvointi- ja liikuntateemat seudun tunnettuuden ja vetovoiman kasvattamiseksi matkailijoiden houkuttelemiseksi seudulle sekä tätä kautta matkailu- ja tapahtumatulon kasvattamiseksi ja erityisesti palvelualan työpaikkojen synnyttämiseksi. Strategian toteutuksessa keskeinen osa on digitaalisuus, palvelumuotoilu, ympärivuotisuus sekä vahva kansainvälistyminen.

- Urheiluun, liikuntaan sekä hyvinvointiin liittyvän matkailu- ja tapahtumaliiketoiminnan kasvumahdollisuuksien edistäminen kansallisilla ja kansainvälisillä markkinoilla; liikunta-, urheilu- ja hyvinvointipalveluita ja -tuotteita tuottavien toimijoiden ekosysteemin tunnistaminen, uusien toimijoiden houkuttelu alueelle ja alan vienti (erityisesti Aasia); kohdennettu tehokas kotimainen ja kansainvälinen markkinointi ja myynti keskeisenä osana Lahden seudun tunnettuuden ja brändin rakentamista; kasvun mukanaan tuomien investointien edistäminen yhteistyössä kaupungin ja LADECin kanssa
- Tapahtumakaupunki mielikuvan vahvistaminen kansainvälisesti ja kansallisesti markkinoinnin ja myynninedistämisen keinoin; tapahtumien aktiivisen haun vahvistaminen yhteistyössä kaupungin ja konserniyhtiöiden kanssa ja kehittämällä myyntiä; tapahtumatoiminnan ja matkailun välisen synergian täysimääräinen hyödyntäminen matkailun vaikuttavuuden maksimoimiseksi; tapahtumien, kokosten ja kongressien infra-edellytysten edistäminen yhteistyössä kaupungin ja LADECin kanssa (mm. hotelli-investoinnit, Satama-Urheilukeskus -akseli)
- Luonto-, kulttuuri- ja elämysmatkailun toimijajoukon palveluverkoston rakentaminen; Etelä-Päijänne vesistön yrittäjä-ekosysteemin/-verkoston/-tuottajaringin rakentaminen; uusia yrittäjiä ja yrityskehitystä, markkinointi ja myynti kansallisesti ja kansainvälisesti; Päijänne-brändin rakentaminen (yli-maakunnallisuus)
- Valtakunnan tason vaikuttavuuden hakeminen matkailuun ja tapahtumiin liittyvillä erityisosaamisen osa-alueilla (urheilumatkailun kärkitoimija Suomessa, Suomi ja Kiina yhteistyö/talviurheilun teemavuosi 2019, KymiRing)
- yhteistyössä LADECin ja kaupungin kanssa uusien yhteis-markkinointitoimenpiteiden toteutus hyödyntäen matkailun ja tapahtumien vetovoimatekijöiden mukanaan tuomaa synergiaa

Yliopistokampus

Yliopistojen ja korkeakoulujen toimintaympäristö on ollut viime vuodet murroksessa ja kiristävän kilpailun keskellä. Lahden seudulla vahvuutena on yliopistojen, Lahden ammattikorkeakoulun, Lahden kaupungin ja elinkeinoelämän tiivis yhteistyö. Helsingin yliopiston ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston toiminta Lahdessa on vakaalla pohjalla, ja erityisesti LUT:n opetuksen osalta on näköpiirissä merkittävää laajenemista tähänastisen lisäksi. Kokonaisuutta lujittaa entisestään LUT-konserni, jonka osaksi LAMK liittyi vuoden 2018 alussa.

Lahden Yliopistokampus on mukana rakentamassa Lahdesta rohkeaa ympäristökaupunkia ja kansainvälistä yliopistokaupunkia, joka ratkaisee tulevaisuuden haasteita. Yliopistot ja kaupunki tekevät yhdessä rohkeita valintoja sujuvan arjen, hyvinvoinnin ja yrittämisen edistämiseksi. Kampuksella toimivat Helsingin yliopisto (HY) ja Lappeenrannan teknillinen yliopisto

(LUT) ovat sopineet pitkäjärjestyksestä ja konkreettisesta tieteelliseen tutkimukseen perustuvasta yhteistyöstä, joka rakentuu lisäarvon tuottamiselle ja luottamukselle. Yliopistoilla on toisiaan täydentävää osaamista erityisesti luonnontieteellisissä ja teknistieteellisissä ympäristökysymyksissä. Yliopistokampus vahvistaa Lahden kaupungin vetovoimaa osaajien ja opiskelijoiden kaupunkina, jossa yliopistot tekevät tehokasta yritys-yhteistyötä ja edistävät yrittäjyyttä.

Seudullisen kilpailukykystrategian toteuttamisessa Yliopistokampus on mukana osallistumalla erityisesti älykkäiden ja kestävien innovaatioiden tuottamiseen sekä innostavan yrittäjyyskosysteemin luomiseen tutkimuksen, opetuksen ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen keinoin.

Helsingin yliopisto, painopisteet:

HY:n Lahden tutkijayhteisö on kansainvälinen ja kumppanuusverkosto on laaja ja sitä monipuolistetaan edelleen. Kaupunkiekosysteemitutkimus vahvistuu, kun eläköityneen professorin tilalle haetaan kansainvälisellä haulla uutta professoria. Uusimpia kansainvälisiä avauksia on KIST Europe (Korean Institute of Science & Technology), jonka toiminta alkoi Lahdessa kesän 2018 alussa. Tämä yhteistyö mahdollistaa paitsi tutkijavaihdon myös maailmanlaajuiset laboratoriopalvelut.

Useilla tutkimusryhmillä on yritys-yhteistyötä ja tutkimuksen myötä haetaan kasvavassa määrin yritystoimintaideoita esim. Business Finlandin rahoituksella. Lahden toimijoilla on HY:n piirissä tiiviit yritys-yhteistyöt.

Kuuden tiedekunnan Kestävyystieteen instituutti HELSUS (Helsinki Institute of Sustainability Science) asemoidaan Lahden osaksi yliopistojen ja kaupungin välistä yhteistyötä. Yksi vuoden 2019 askelista on uusien post doc -tutkijoiden rekrytointi Lahteen. HELSUSin teemoista Lahdessa tapahtuvassa yhteistyössä painottuvat erityisesti teemat kestävä kaupunki-kehitys, kiertotalous sekä sosiaalinen kestävyys.

URBAN on muotoutunut monipuolisesti kaupunkiympäristön ekologiaa lähestyväksi tutkimuskokonaisuudeksi. Kaupunkitutkimusteema on nostettu bio- ja ympäristötieteellisen tiedekunnan yhdeksi painopistealaksi, josta on vastuussa erityisesti Lahden ryhmä. URBAN on kiinteässä yhteistyössä Lahden kaupungin toimijoiden kanssa esim. hulevesi- ja viherkatoteemojen puitteissa.

Ympäristöbiotekniikan ja mikrobiologian asiantuntemus yhdistettynä ympäristötekniikkaan luo uusia ratkaisuja ympäristön kunnostukseen, jätteiksi luokiteltavien materiaalien käsittelyyn ja jatkojalostukseen kierrätettäväksi, ravinteiden ja veden kierrätykseen, torjunta-aineiden puhdistamiseen pohjavesiympäristössä sekä teollisuuden sivuvirtojen hyötykäyttöön. Uusia avauksia on tutkimus sairaalabakteerien esiintymisestä jätemateriaaleissa. Bio- ja ympäristöbiotekniikkaan linkittyä vankasti yritys-yhteistyötä ja yrittäjyysajattelua, jatkuvaa yhteistyötä tehdään noin 20 yrityksen sekä LADEC:n kanssa.

ADELE-projektissa tehdään yhteistyötä maa- ja metsätalouden alkutuottajien ja jatkojalostajien sekä kuluttajatuotteita suunnittelevien ja valmistavien, kaupallisten toimijoiden kanssa. Yhteistyö Lahden kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa päiväkotilasten terveyden edistämiseksi on yksi tärkeä osa projektia.

Humanistisen tiedekunnan (KSEI) tutkimushanke Urban Aesthetics in Motion – Bridging the Gap between Philosophical Aesthetics and Urban Mobility Futures, UrAMo (Urbaani esteetiikka liikkeessä – Filosofinen estetiikka ja urbaanin liikkumi-

sen tulevaisuus) edustaa kulttuurisen kestävyuden ulottuvuutta ja kansainvälisyyttä. Yhteistyö Lahden kaupunkisuunnittelun kanssa jatkuu ja kytkettyä älykkääseen liikkumiseen.

Sosiaalisesti kestävä kaupunkiympäristön tutkimus on suurelta osin valtiotieteellisen tiedekunnan ja sosiaaligerontologian apulaisprofessorin tutkimusryhmän vastuulla. Tutkimuksen linkittäminen Lahden toimintaympäristöön jatkuu vuonna 2019.

Vuonna 2019 jatkuu monialainen LUODE-hanke (luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä). Tavoitteena on moniammatillisen yhteistyön ja uusien nuorille suunnattujen palveluinnovaatioiden kehittäminen.

Tutkimuksen infrastruktuuriin (AlmaLab, Jokimaan lysimetrikenttä, ekotoksikologian laboratorio, levälaboratorio) toimintaa tehostetaan. Laboratoriofasiliteetteja hyödyntävää tutkimusyhteistyötä pyritään vahvistamaan myös LUT:n kanssa. LUMA Tiedeluokka integroidaan osaksi tätä infrastruktuuria.

Helsingin yliopiston opetus Lahdessa fokusoidaan entistä selkeämmin kaupunkiekosysteemitutkimukseen ja tutkimusperustaiseen opetukseen tällä saralla. Opetusta toteutetaan kattavasti Lahdessa paikan päällä ja monimuoto-opetuksen keinoin. Opetusta annetaan useisiin opinto-ohjelmiin. Lahdessa on lisäksi Avoimen yliopiston ja jonkin verran myös muiden tiedekuntien kuin bio- ja ympäristötieteellisen opetustarjontaa. Vuonna 2019 on tavoitteena avata uudenlainen Avoimen yliopiston väylä tutkinto-opiskelijaksi bio- ja ympäristötieteelliseen tiedekuntaan.

LUT-opetusyhteistyössä jo kerran toteutettujen yrittäjyysopintojen ja yhteisen projektikurssin lisäksi on valmisteltu maisteriohjelmien välistä ristiinopiskelua, jota päästään toteuttamaan lukuvuonna 2018–2019.

LUMA-toimintaa laajennetaan edelleen. Yhteistyö Lahden kaupungin sivistyksen palvelualueen kanssa monipuolistuu. Yrityskumppanuuksia lisätään.

Lappeenrannan teknillinen yliopisto, painopisteet:

Syksyllä 2018 LUT:lla käynnistyy Lahdessa neljä maisteriohjelmaa: ohjelmista kolme on diplomi-insinööriohjelmia ja yksi kauppatieteiden maisteri-ohjelma. Di-ohjelmista tuotantotalouden ohjelmassa (TUDI) aloittaa 40 opiskelijaa, energiatekniikan ohjelmassa (EnTeDI) 20 opiskelijaa ja kestävyystieteen ohjelmassa 20 opiskelijaa. Kauppatieteiden Tietojohdaminen ja johtajuus-ohjelmassa aloittaa 45 opiskelijaa, joten kaikkiaan Lahdessa aloittaa 2018 syksyllä 125 LUT:n uutta tutkintotavoitteista maisteriopiskelijaa. Syksystä 2018 eteenpäin ovat myös kaikki LUT:n kolme tiedekuntaa (energiatekniikan, insinööritieteiden ja kauppatieteiden tiedekunnat) edustettuina Lahdessa.

LUT Lahden tutkimuksellisia osaamisalueina ovat 1) innovaatiotutkimus, 2) yrittäjyystutkimus, 3) suorituskyvyn johtamisen tutkimus sekä 4) kestävyystutkimus.

Viime vuosina yksikön innovaatiotutkimus on laajentunut myös hyvinvointitekniikatutkimukseen ja digitalisaatioon laajemminkin. Lahdesta käsin johdetaan yhtä LUT:n kuudesta poikkiteieteellisestä tutkimusalueesta, ("DIGI-USER – LUT Research Platform on Smart Services for Digitalisation"). Tutkimusryhmän osaamista päästään jatkossa hyödyntämään Päijät-Hämeessä uuden HyteLab-hankkeen (Päijät-Hämeen hyvinvointitekniikan innovaatio-, testi- ja kehittämisympäristö) käynnistyessä 2018 syksyllä. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa hyvinvointitekniikkaan liittyvien innovaatioiden syntyä ja

siinä rakennettavalla hyvinvointiteknologian kehittämissympäristön toimintamallilla vahvistetaan kehittämissyhteistyötä alueen yritysten, julkisen sektorin organisaatioiden, loppukäyttäjien sekä korkeakoulujen ja oppilaitosten opiskelijoiden kanssa.

Yrittäjyys- ja yrittäjyyskasvatukseen liittyvän tutkimuksen osalta LUT Lahden tutkimusryhmä on kansainvälisesti arvioiden edelläkävijä portfolioryhtymän tutkimuksessa. Yrittäjyyskasvatuksen tutkimusryhmä tekee paitsi aktiivista tutkimusta, toteuttaa myös yhteiskunnallisen vaikuttavuuden periaatetta osallistamalla keskeisten EU- ja kansallisen tason dokumenttien valmisteluun.

LUT Lahden toiminta kestävyystutkimuksen osalta on keskittynyt erityisesti CleenAcceptance-, Kiertoliike- ja InforME-hankkeiden toteutukseen. Tämän lisäksi 2018 käynnistyi kiertotalous.nyt MOOC-verkkokurssin toteuttaminen. Lisäksi käynnistyy Ilmasto.nyt II MOOC-verkkokurssin toteuttaminen, jossa ilmastonmuutosopetusta pyritään integroimaan tehokkaammin korkeakoulujen opetukseen. LUT Lahden kestävyystutkijat ovat myös mukana mittavassa, Lahden kaupungin koordinoimassa CitiCAP-hankkeessa.

LUT Lahden suorituskyvyn johtamisen tutkimus on jatkunut vahvana. Digitalisaatio ja sen mukanaan tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen erityisesti pk-yritysten toiminnassa on yksi keskeinen teema tällä alueella tehtävässä tutkimuksessa. Tässä tutkimusteemassa LUT Lahden suorituskyvyn johtamisen tutkijat tekevät alueellista yhteistyötä erityisesti LAMK:n ja Ladecin kanssa.

Useat LUT Lahdessa käynnissä olevista hankkeista jatkuvat vuonna 2019. Näitä ovat mm. Suomen akatemian rahoittama Robots and the Future of Welfare Services (ROSE II), jossa tarkastellaan robotiikan hyödyntämistä hyvinvointipalveluissa, yhdessä mm. Helsingin yliopiston kanssa toteutettava LUODE-hanke (Luonto ja taide nuorten työelämätaitojen oppimisympäristönä), jossa LUT vastaa osatoteuttajana erityisesti yrittäjyyskasvatuksen pedagogisesta osaamisesta ja esim. yhdessä LAMK:n ja Ladecin kanssa toteutettava Verkostoituvat sote-yritykset-hanke (Versote), jonka tavoitteena on tukea sote-alan pk-yrityksiä ja kolmannen sektorin toimijoita valmistautumaan ja ennakoimaan tulevaa tule-alan rakennemuutosta.

Syksyllä 2018 valmistuu LUT@Lahti2025-toimenpideohjelma. Prosessin aikana on määrä löytää ne tutkimusalueet tai -teemat, joihin panostamalla yliopiston toiminta Lahdessa voi kasvaa. Teema-alueiden etsinnässä on myös painotettu sitä, että ne joustavasti kytkettyisivät LUT:n tiedekunnissa jo olemassa oleviin tutkimusalueisiin ja -teemoihin ja luovat synergiaa LAMK:n kanssa. On nähtävissä, että yliopiston johdolla on vahva yhteinen näkemys mahdollisuudesta lisätä koulutustoimintaa Lahdessa. Koulutustoiminnan lisäämispotentiaali koskee sekä tutkintotavoitteista opetusta että täydennyskoulutusta. Lahdessa tehtävät uudet avaukset uusien tutkimusalueiden ja -teemojen suhteen sen sijaan vaativat enemmän aikaa ja tarkentuvat prosessin kuluessa.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	69 €	83 €		80 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			4,10	4,10
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	12,4		22,4	17,0

Elinvoima ja kilpailukykypalvelut, Tukityöllistäminen

Määrärahat	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	22 388 906	22 674 400	20 421 900	20 514 500	20 841 900
Tulot	1 599 258	1 582 200	1 163 200	1 178 100	1 194 000
Toimintakate	20 789 648	21 092 200	19 258 700	19 336 400	19 647 900

Toiminnan kuvaus

Työllisyystoimilla edistetään pitkään työttömänä olleiden työnhakijoiden ja nuorten työllistymisedellytyksiä sekä sijoittumista koulutukseen erilaisten asiakaskohtaisesti räätälöityjen tukitoimien avulla. Samalla pyritään turvaamaan osaavan työvoiman saatavuutta Lahden seudun elinkeinoelämän rekrytointitarpeisiin.

Ponsi: Kehitetään kaupungin, ELY-keskuksen ja TE-viranomaisten, sotetoimijoiden ja kolmannen sektorin yhteistoimintaa nuorisotyöttömyyden, pitkäaikaistyöttömyyden ja syrjäytymisen vähentämisessä pitkäjänteisemmäksi.

Kaupungin työllisyystoimissa painotetaan ennaltaehkäisyä, työnhakijoille suunnattujen tukitoimenpiteiden tosiasiallista vaikuttavuutta ja joustavia yhteistyömalleja. Työnhakija-asiakkaiden mahdollisimman nopeaan ohjautumiseen heille soveltuvien työllisyyspalveluiden piiriin kiinnitetään erityistä huomiota.

Kaiken kaupungin rahoittaman työllistämistoiminnan sen toteuttajasta riippumatta tulee olla tavoitteellista ja edistää työnhakija-asiakkaiden sijoittumista avoimille työmarkkinoille tai tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Yleisen taloustilanteen piristyminen on parantanut työttömyyden kokonaistilannetta, mutta keskeinen haaste Lahdessa on työttömyysjaksojen pitkä kesto sekä työttömyyden epäedullinen rakenne. Myös nuorten työttömyys on jäänyt korkealle tasolle viime aikojen positiivisesta kehityksestä huolimatta.

Niin työnhakijoille kuin työnantajille suunnattujen tukipalveluiden yhteensovittamisessa on edelleen paljon haasteita ja tällä hetkellä erityistä epävarmuutta työllisyystoimiin aiheuttavat maakunta- ja sote-uudistuksen pitkittyminen sekä tuleva työnjako kuntien ja maakunnan kesken.

Toiminnan painopistealueet

Lahden kaupungin työllisyystoimia kohdistetaan ensisijaisesti nuoriso-, pitkäaikais- ja rakennetyöttömyyden ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan. Etusijalla ovat nuorisotakuun toimenpiteet ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen yhteistyössä TE-hallinnon, Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän, koulutusorganisaatioiden, elinkeinoelämän sekä välityömarkkinoilla toimivien tahojen kanssa.

Eryisesti kehitetään Ohjaamo Lahti ja Vauhdittamo-verkostojen systemaattista yhteistoimintaa, elinkeinoelämäyhteistyötä ja uusia pilottikokeiluja, joissa panostetaan työnhakijoille tarjottaviin moniammatillisiin palvelupaketteihin, koulutuksiin ja henkilökohtaiseen valmennukseen. Samalla huomioidaan myös työnantajaokohtaiset rekrytointitarpeet sekä niihin työhönvalmennuksen kautta tarjottava toiminnallinen ja taloudellinen tuki (Lahti-lisät).

Kaupungin omien toimintojen lisäksi (mm. työpajat ja valmennus) työllisyysvaroilla rahoitetaan useiden eri toimijoiden työllisyys- ja kehityshankkeita (mm. hankerahoitus ja Lahti-lisät) sikäli kuin ne vastaavat kaupungin strategiasta johdettuihin tavoitteisiin. Monen toimijan mallilla pyritään ylläpitämään kattavaa ja kehittyvää työllisyydenhoidon palveluvalikoimaa lahtelaisten työnhakijoiden ja elinkeinoelämän tarpeisiin.

Tuetaan vammaisten ja osatyökykyisten nuorten mahdollisuutta työllistyä.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	187 €	188 €		169 €

Osallisuus ja hyvinvointipalvelut vastuualue

Määrärahat	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	1 303 569	3 213 700	4 117 400	4 179 400	4 234 700
Tulot	2 605 249	1 251 800	2 268 000	2 284 600	2 301 100
Toimintakate	1 301 680	1 961 900	1 849 400	1 894 800	1 933 600

Toiminnan kuvaus

Osallisuus ja hyvinvointipalvelujen vastuualueen päätöksenteo-koelimiä toimivat osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto sekä aluejohtokunta. Osallisuus ja hyvinvointipalvelujen tehtävänä on johtaa ja koordinoita hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämistyötä kaupungissa poikkihallinnollisesti sekä yhteensovittaa toimia muiden toimijoiden kanssa.

Osallisuus ja hyvinvointipalvelut vastaa sosiaali- ja terveystalouden edunvalvonnasta ja ohjauksesta sekä sidosryhmäsuhteista, maahanmuuttotyöstä ja järjestö- ja yhdistysyhteistyöstä osallisuus ja hyvinvointipalvelujen osalta. Vastuualueen tehtävänä on kaupunkitasoisesti kehittää Palvelutori-konseptia. Vastuualue koostuu seuraavista toimintayksiköistä:

- Osallisuus ja hyvinvointi, sisältää osallisuus ja hyvinvointipalvelut, aluejohtokunnan ja Takataskun
- Lahti-Piste
- Maahanmuuttotyö, sisältää kotouttamisen ja alueellisen integraatiopalvelupisteen

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) kustannusten kasvun hillitseminen edellyttää osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen tehokasta toteuttamista kuntalaisten arkiympäristössä sekä hyvin toimivia, kustannustehokkaita palveluketjuja kaupungin ja hyvinvointikuntayhtymän välillä. Mahdollisen maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutukset siirtyvät eteenpäin ja uudistus tulee voimaan aikaisintaan 1.1.2021. Maakunta- ja sote-uudistuksen mahdollisuuksien hyödyntäminen vaatii monelta osin vielä eri toimijoiden kanssa yhteensovittamista ja yksityiskohdista sopimista. Uudistuksella on iso merkitys kaupungin talouden lisäksi mm. yrityksille ja järjestöille.

Talous- ja velkaneuvonta siirtyy 1.1.2019 valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireihin. Asuminen ja asumisen viranomaistehtävät siirtyvät kaupunkiympäristön palvelualueelle. Maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä valtionkorvauksia saadaan edelleen. Pakolaistaustaisten oleskeluluvan saaneiden henkilöiden määrä ja luvan saannin ajankohta vaikuttavat tulojen määrään.

Osallisuuden ja hyvinvoinnin poikkihallinnollisen ja monialaisen yhteistyön lujittaminen, eri ammattiryhmien osaamisen vahvistaminen sekä osallisuutta ja hyvinvointia edistävän yhteistyön ja toimintaympäristön luominen ovat toiminnan keskiössä – tavoitteena yksi yhteinen kaupunki. Kaupungin tavoitteena on luoda edellytyksiä yhteistyöhön järjestöjen, yritysten

ja yhteisöjen kanssa ja mahdollistaa asukaslähtöinen toiminta. Samanaikaisesti rakennetaan ja haetaan aivan uusia yhteistyö- ja kumppanuusmalleja kaupungin ja maakunnan välillä. Lahti on mukana valtakunnallisessa Kunta hyvinvoinnin edistäjänä –verkostoprojektissa (v. 2017–2019), jossa keskitytään kunnan muuttuvaan hyvinvointirooliin.

Toiminnan painopistealueet

Kehitämme joustavasti kokeilemalla palveluiden asiakaslähtöisyyttä, saavutettavuutta ja esteettömyyttä

- Palvelutorin kaupunkitasoinen kehittäminen ja toiminnan käynnistäminen vuonna 2019.
- Uusien toimintatapojen ja osallistavan toimintakulttuurin kehittäminen, monipuolisten vuorovaikutuskeinojen ylläpitäminen ja laajentaminen.
- Kaupunkilaisten terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen yhdessä 3. ja 4. sektorin toimijoiden ja yritysten kanssa.
- Kaupunkitasoisen yhdistys- ja yhteisökoordinoinnin vahvistaminen (yhteisökehittäjän aloittaminen tehtävässään).
- 3. ja 4. sektorin ja yritysten roolin vahvistaminen kaupungin kehittämisessä ja kaupunkilaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämässä.
- Avustuskäytäntöjen yhdenmukaistaminen ja päätöksenteon sujuvoittaminen.
- Palvelujen asiakaslähtöisyyden, saavutettavuuden ja esteettömyyden kehittäminen yhteistyössä hyvinvointiyhtymän ja Päijät-Hämeen kuntien kanssa.
- Hyvinvointiyhtymältä edellytetään palvelusopimuksen mukaisia toimenpiteitä ja seurataan mm. palvelurakenteen uudistamista, kustannustehokkuutta ja integraation vahvistamista. Hyvinvointiyhtymän kanssa jatketaan yhdyspintojen selkeyttämistä. Talouden ja toimintojen raportointia parannetaan myös omistajan näkökulma huomioiden.
- Kuntouttavan työtoiminnan osalta hyvinvointiyhtymältä edellytetään voimallista panosta tosiasiallisesti aktiivoinnissa olevien lahtelaisten asiakasmäärän merkittävään kasvattamiseen vuoden 2018 tasoon verrattuna. Paikkoja tulee tarjota laajasti sekä hyvinvointiyhtymän että kaupungin ja kaupunkikonsernin eri organisaatioissa.
- Pilotoidaan Päijät-Hämeen kattavaa kotouttamisen ja maahanmuuttotyön palvelukokonaisuutta.
- Käynnistetään osallistuvan budjetoinnin toimintamallin kehittäminen.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	11 €	27 €		34 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			4,03	4,05
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	12,6		28,4	15,0

Asukaskohtainen kustannus kasvaa vuonna 2019, koska vastuualueelle on siirretty Hyvinvointiyhtymään siirtyneen henkilöstön varheperusteiset Kuel-maksut.

Tarkastustoimi

Määrärahat	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	336 814	417 100	388 500	395 500	402 500
Tulot	240	0	0	0	0
Toimintakate	336 574	417 100	388 500	395 500	402 500

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Lahden kaupungin ulkoisesta tarkastuksesta vastaavat tarkastuslautakunta ja sen alaisuudessa toimiva tarkastustoimisto sekä tilintarkastaja. Niiden toiminta on kaupungin muusta organisaatiosta ja johdosta riippumatonta, mikä on huomioitu myös uudessa kuntalaissa (410/2015). Sen mukaan tarkastuslautakunta valmistelelee kaupunginhallitukselle esityksen tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi. Kaupunginhallitus voi poiketa tarkastuslautakunnan esityksistä vain kaupungin hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvästä perustellusta syystä. Uuden kuntalain mukaan tarkastuslautakunta valvoo kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi. Kuntalain 147 §:n siirtymäsäännöksen mukaan säännöstä sovelletaan vuonna 2017 valittavan valtuuston toimikauden alusta lukien.

Toiminnan painopistealueet

Tarkastuslautakunnan toiminta perustuu kuntalakiin, Lahden kaupungin hallintosääntöön ja sen ulkoista tarkastusta koskeviin erillissääntöihin. Tarkastuslautakunta antaa vuosittain arviointikertomuksen, jossa arvioidaan valtuuston asettamien

toiminnallisten tavoitteiden toteutumista sekä hallinnon toiminnan tarkoituksenmukaisuutta. Lautakunta voi tarvittaessa antaa erillisraportteja yksittäisistä asioista. Valtuustokauden aikana käydään läpi kaikkien toimialojen ja yksiköiden keskeisimmät toiminnot.

Tarkastuslautakunnan on myös huolehdittava kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Tarkastuslautakunta tekee esityksen tilintarkastajan valinnasta ja tytäryhteisöjen tilintarkastajien nimeämisestä. Kuntalain 122 §:n mukaan kunnan tytäryhteisön tilintarkastajaksi on valittava kunnan tilintarkastusyhteisö, jollei tästä poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä.

Tilintarkastajan tehtävänä on tarkastaa julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan mukaisesti kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös. Tilintarkastajan arvioitu työpanos lakisääteisen tilintarkastuksen suorittamiseksi on 50–60 päivää vuodessa. Päivien määrässä on huomioitu uuden hyvinvointiyhtymän toiminnan aloittaminen vuoden 2017 alussa.

Tarkastuslautakunta jatkaa yhteistyötä suurten kaupunkien tarkastuslautakuntien kanssa.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	3 €	3 €		3 €

Määrärahavaraus

Ostot hyvinvointiyhtymästä

Määrärahat	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	350 926 567	365 300 000	364 000 000	369 028 700	374 056 600
Tulot	248 644	0	0	0	0
Toimintakate	350 677 923	365 300 000	364 000 000	369 028 700	374 056 600

Sosiaali- ja terveystalvet järjestää ja tuottaa Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä. Määrärahavarauskella ostettavat palvelut sisältävät sosiaali- ja perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja ensihoidon.

Erityisperustelu:

Kaupungin tavoitteena on sopia hyvinvointiyhtymän kanssa terveysasemien iltavastaanoton järjestämisestä, sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen ja perheiden kotipalvelujen kehittämisestä.

Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot

Määrärahat	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	160 452	0	0	0	0
Tulot	3 709 711	4 020 000	2 150 000	2 120 000	2 120 000
Toimintakate	3 549 259	4 020 000	2 150 000	2 120 000	2 120 000

Toiminnan kuvaus

Tehtäväalueelle on budjetoitu meno- ja tuloarviot käyttöomaisuuden myyntivoittoihin ja -tappioihin (ei KV sitova).

Lahden Tilakeskus

Sitova tilikauden ylijäämä (alijäämä) ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja -tappioita

TULOSLASKELMA	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Liikevaihto	57 519 088	62 000 000	66 413 600	68 311 000	71 499 000
Valmistus omaan käyttöön	719 656	600 000	600 000	607 800	615 700
Liiketoiminnan muut tuotot	1 860 943	550 000	550 000	550 600	551 200
Materiaalit ja palvelut	18 857 910	22 174 800	24 236 300	24 693 500	25 250 800
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	7 037 272	8 023 100	9 645 000	10 002 200	10 444 800
Palvelujen ostot	11 820 638	14 151 700	14 591 300	14 691 300	14 806 000
Henkilöstökulut	2 465 634	2 847 200	2 841 800	2 902 500	2 962 400
Poistot ja arvonalentumiset	23 519 293	24 500 000	22 950 000	22 900 000	24 150 000
Suunnitelman mukaiset poistot	23 084 384	24 500 000	22 950 000	22 900 000	24 150 000
Liiketoiminnan muut kulut	10 989 848	12 207 000	13 104 000	13 537 000	13 867 000
Liikelylijäämä (alijäämä)	4 267 002	1 421 000	4 431 500	5 436 400	6 435 700
Rahoitustuotot ja -kulut	-2 193 768	-3 200 000	-4 001 000	-5 001 000	-6 001 000
Muut rahoitustuotot	44	0	0	0	0
Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkoku- lut	2 192 844	3 200 000	4 000 000	5 000 000	6 000 000
Muut rahoituskulut	967	0	1 000	1 000	1 000
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	2 073 234	-1 779 000	430 500	435 400	434 700
Poistoeron lisäys tai vähennys	0	82 000	82 000	82 000	82 000
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	2 073 234	-1 697 000	512 500	517 400	516 700
Käyttöomaisuuden myynti (ei sitova)	1 030 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 043 234	-2 197 000	12 500	17 400	16 700

RAHOITUSLASKELMA	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Toiminnan rahavirta	24 562 527	18 603 000	22 880 500	22 835 400	24 084 700
Liikelyli-/alijäämä	4 267 002	-2 197 000	4 431 500	5 436 400	6 435 700
Poistot ja arvonalentumiset	23 519 293	24 500 000	22 950 000	22 900 000	24 150 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-2 193 768	-3 200 000	-4 001 000	-5 001 000	-6 001 000
Tulorahoituksen korjauserät	-1 030 000	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Investointien rahavirta	-28 424 441	-52 097 000	-50 887 000	-62 327 000	-52 404 000
Investointimenot	-34 134 441	-53 797 000	-53 287 000	-64 047 000	-54 484 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	280 000	200 000	900 000	220 000	580 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustu- lot	5 430 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-3 861 915	-33 494 000	-28 006 500	-39 491 600	-28 319 300
Rahoituksen rahavirta					
Lainakannan muutokset	954 525	29 858 700	28 006 500	39 491 600	28 319 300
Pitkäaikaisten lainojen muutokset	4 000 000	29 858 700	28 006 500	39 491 600	28 319 300
Lyhytaikaisten lainojen muutokset	-3 045 475	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	3 408 681	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	4 363 206	29 858 700	28 006 500	39 491 600	28 319 300
Rahavarojen muutos	501 291	-3 635 300	0	0	0

Toiminnan kuvaus

Lahden Tilakeskuksen tehtävänä on huolehtia kaupungin omistamasta toimitilakannasta, sen teknisestä kunnosta ja arvosta, tuottavuudesta, tehokkaasta käytöstä ja kehittämisestä sekä asiakaslähtöisesti järjestää kaupunkiorganisaatiolle sen palvelutuotannon tarpeisiin käytettävyydeltään tarkoituksenmukaiset toimitilat ja niihin sovitut kiinteistöpalvelut.

Kaupungin konsernitason omistajapolitiikan ja -ohjauksen toteutuminen edellyttää valmistelutehtäviä, joista tilahallinnon osalta vastaa tilakeskuksen johto.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Taannoinen Lahden ja Nastolan yhdistymisen mukanaan tuomat muutos- ja kehittämistarpeet ovat edelleen merkittävimpiä haasteita toimitilahallinnon toiminnan kannalta lähivuosien aikana. Toimitiloihin liittyvät palvelutarpeet johdetaan kaupungin strategisista linjauksista palvelualueille asetettavien tavoitteiden kautta. Keskeistä tässä on kaupungin kehitetty palveluohjelma ja palveluverkkorakenne ja näiden mukanaan tuomat vaatimukset toimitilakannan käytön tehostamiselle. Kasvaneiden investointitarpeiden vastapainoksi tarvitaan kaupungin taloudenhallintaan liittyviä tehostamisponnisteluja sekä palvelualueiden ja toimintayksiköiden välisen yhteistoiminnan kehittämistä. Valtuuston hyväksymä toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelma 2018–2022 haastaa toimenpiteisiin viipymättä.

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän käynnistyminen ja valmistettava sote-uudistus haastavat osapuolia kehittämään uusia toimivia yhteistyömuotoja palveluverkon tehostamiseksi ja tilojen vajaakäyttöuhan poistamiseksi. Hyvinvointiyhtymän palveluverkkosuunnittelu tulee todennäköisesti vaikuttamaan tilankäyttöä vähentävästi, mihin kaupungin pitää varautua. Tulevana tehtävänä on mm. Nastolan terveysasemainvestoinnin toteuttaminen vastaamaan hyvinvointiyhtymän uudistuvaa palvelutarjontaa. Toteutuessaan sote-uudistus kasvattaa kaupungin riskejä kiinteistönomistajana.

Takavuosina sisäisten vuokrien tasokorotuksia ei ole tehty ja indeksikorotukset ovat olleet maltillisia tai niitä ei ole tehty lainkaan. Tilakeskuksen tulosta rasittavan sisäisen koron alhaisena pitämiselle on edelleen olemassa tarve. Tilakeskuksen tulokseen vaikuttava sisäinen korkokustannus on arvioitu vuoden 2019 osalta 1,25 prosentin mukaan ja vuoden 2020 osalta ja siitä eteenpäin 1,50 prosentin mukaan. Korkokulun madaltamisella on voitu kompensoida kasvavaa kustannustason nousua ja pitkäaikaisen väistötilaratkaisujen kuluja.

Toiminnan painopistealueet

Toimitilahallinnon toimintaan kuuluvat keskeisesti omaisuudenhoitajan ja palveluntuottajan roolit. Investoinnit toimitilakantaan ovat taloudellisesti pitkäaikaisvaikutteisia. Investointeja tehdään vain kaupungin toiminnan ja vetovoiman kannalta välttämättömään tarpeeseen pyrkiessä toimitiloista aiheutuvien pääomakulujen ja käyttötalouskustannusten optimointiin. Näkökulma on kaupunkikonsernitason. Optimointi merkitsee myös tarvetta kiinteistökannan jatkuvasti oikea-aikaiseen kunnossapitoon, jota tukee oikeantasoinen vuokratuorahoitus. Vuokran vastineeksi käyttäjille tulee voida tarjota tilojen käyttötarkoituksen mukainen turvallinen, terveellinen ja viihtyisä työympäristö.

Kaupungin palvelutoiminnassa tilankäyttöä määrätietoisesti keskittämällä ja tehostamalla (ts. vähentämällä) mahdollistetaan tarpeettomaksi käyvästä tilakannasta luopumista rakennuksia realisoimalla ja tarvittaessa purkaen. Tällä tavoin kaupungin rakennusomaisuuteen sitoutunutta pääomaa voidaan vapauttaa muuhun käyttöön, kohdistaa käyttötalousmenoja

tehokkaasti hyödynnettävään osaan tilakannasta sekä vapauttaa kaavoitettuja tontteja arvokkaampaan käyttöön.

Palveluverkkosuunnittelun ja toimitilakannan luokittelutyön (salkutus) pohjalta johdetaan esitykset tilakannan rakennetta parantaviksi toimenpiteiksi.

Investointien ohjelmoinnissa haasteita

Kaupungin talouteen ja muihinkin resurssisiin kohdistuva investointipaine jatkuu korkeana. Investointeja joudutaan rytmittämään pidemmälle aikajanelle kuin mihin toimitiloihin kohdistuvat toiminnalliset tarpeet ja rakennusten tekninen kunto antaisivat aihetta. Sivistyksen palvelualueen hankkeiden ketjuuntuminen ja ajoittuminen alun perin suunnitellulla tavalla eivät ole toteutuneet riittävän joutuisasti. Muun muassa Nastolan ja Lahden yhdistymissopimukseen kirjattuja periaatteita itäisen Lahden palveluverkosta ja investointijärjestyksestä on jouduttu toimintaympäristön muutosten takia tarkistamaan, toiminnallisista tavoitteista tinkimättä.

Kaupungin taloustilanne edellyttää kaupungin taserahoitukseen perustuvien investointien priorisointia välttämättömyysharpintaan perustuen. Kouluverkon toiminnalliset tarpeet ja ongelmaksi muodostuneiden väistötilaratkaisujen selvittäminen edellyttävät aikataulusuunnitelmissa pysymistä. Monitoimitalo- ja muissa ns. yhdistelmähankeissa on perusteltua toteuttaa tiloja myös varhaiskasvatukseen käyttöön, palvelutarpeiden sitä edellyttäessä. Erillisten päiväkotiyksiköiden perustamista kaupungin talonrakennushankkeina vältetään. Kaupungin omasta käytöstä poistettavien tilojen tarjotaan yksityisille palveluntuottajille ostettaviksi tai toissijaisesti vuokrataviksi.

Kaupungin muiden elinvoimaisuutta tukevien investointien rahoittamiseksi pyritään löytämään vaihtoehtoisia ratkaisuja kaupungin velkaantumista kasvattavan taserahoitukseen sijaan (kumppanuushankkeet, vuokraus, elinkaarimalli, kiinteistöleasing).

Valmistuvia talonrakennushankkeita

Lahden kaupunginsairaalan perusransparannus ja muutos pääterveysasemaksi valmistuu lopullisesti vuoden 2019 ensimmäisen kvartaalin aikana. Vuonna 2020 valmistuvat Launeen monitoimitalo ja Laaksokadun uusi päiväkoti. Vuonna 2021 valmistuvat suunnitelman mukaan Rakokiven monitoimitalo ja Kivimaan koulun laajennus uusine liikuntatiloinen.

Henkilöstösuunnitelma

Tilahallinnon yhteistoiminnan tehostaminen konserniyhteisöjen kesken tilakeskuksen koordinoimana sekä konserni- ja tilajaoston tukemana on aloitettu, mutta vielä vakiintumattomassa vaiheessa. Henkilöresurssien osoittaminen tähän tarkoitukseen edellyttää tehtävien järjestelyitä konsernihallinnossa.

Taloussuunnitelmakaudella tilakeskuksen eläkkeelle siirtyvien tehtäviä ja tehtäväjakoa tarkastellaan ja tarkennettuja tehtäviä suoritamaan palkataan korvaavaa henkilöstöä. Talouden tasapainotus ja kova investointitahdi edellyttävät henkilöstövahvuuden säilyttämistä ja panostamista osaamiresurssisiin. Ostopalveluiden osittaista korvaamista omilla henkilöresurssilla harkitaan, mikäli henkilöstölisäyksellä voidaan kasvattaa tuottavuutta ja alentaa kustannuksia esim. valvontatehtäviä tehostettaessa. Organisaatiota järjestellään entistä näkyvämmiin asiakaspalvelua ja palvelualueiden yhteistoimintaan huomioivaan suuntaan.

Henkilöstösuunnitelma	2017	2018	2019	2020	2021
Henkilötyövuodet	47	46	51	51	51
Muutos		-1	5	0	0

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Liikevaihto/asukas	481 €	515 €		550 €
Kustannus/asukas	270 €	309 €		333 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,71	3,71
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	6,6		10,0	8,0
Vaikuttavuus:				
Asiakastytyväisyysskyselyn tulos	2,78	3,00		3,00

Sivistyksen palvelualue

Tuloslaskelma sis. taseyksiköt	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Toimintatuotot	32 764 349	31 374 000	30 814 100	31 245 800	31 160 500
Myyntituotot	5 278 832	5 564 300	5 527 500	5 599 500	5 732 400
Maksutuotot	11 249 444	10 701 900	10 159 600	10 407 800	10 538 500
Tuet ja avustukset	14 414 257	13 685 000	13 866 700	13 958 900	13 579 000
Vuokratuotot	1 084 352	596 400	778 700	791 700	801 300
Muut toimintatuotot	737 464	826 400	481 600	487 900	509 300
Toimintakulut	238 031 164	245 111 300	252 934 100	257 655 600	261 449 800
Henkilöstökulut	118 092 188	120 748 200	123 831 700	123 780 300	125 446 500
Palvelujen ostot	41 272 983	41 367 800	43 241 800	42 368 100	41 869 800
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	6 757 678	6 382 400	5 946 500	5 922 600	6 003 900
Avustukset	25 334 023	26 367 000	26 627 600	27 092 700	26 930 400
Muut toimintakulut	46 574 293	50 245 900	53 286 500	58 491 900	61 199 200
Toimintakate	-205 266 815	-213 737 300	-222 120 000	-226 409 800	-230 289 300
Poistot ja arvonalentumiset	3 502 811	3 822 800	2 932 600	2 998 600	4 058 400
Tilikauden tulos	-208 786 815	-217 572 100	-225 064 600	-229 420 400	-234 359 700

Henkilöstösuunnitelma sis. taseyksiköt	2017	2018	2019	2020	2021
Henkilötyövuodet	2 909	2 904	2 899	2 883	2 865
Muutos		-5	-5	-16	-18

Taulukossa on mukana kaupunginorkesteri ja kaupunginteatteri

Toiminnan kuvaus

Sivistyksen palvelualue vastaa opetus-, kasvatus-, kulttuuri- ja liikuntapalvelujen järjestämisestä ja kehittämistä sekä niihin liittyvien asioiden suunnittelusta, valmistelusta, toimeenpanosta ja seurannasta. Palvelualueen palveluilla edistetään kaupunkilaisten hyvinvointia, elämänhallintaa, oppimista ja osallisuutta sekä kaupunkiseudun vetovoimaisuutta. Lasten ja nuorten hyvinvointityö on toimialan keskeinen painopistealue. Hyvinvointityössä kehitetään tukea tarvitsevien lasten kasvatus- ja opetusjärjestelyjä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Sivistyksen palvelualueen päätöksenteko tapahtuu kahdessa lautakunnassa: Palvelualueen yhteiskustannusten, Lasten ja nuorten kasvun sekä Osaamisen ja tiedon vastuualueiden asioiden osalta sivistyslautakunnassa, Liikunnan ja kulttuurin vastuualueen asioiden osalta liikunta- ja kulttuurilautakunnassa. Lisäksi päätöksiä tehdään Wellamo-opiston johtokunnassa opiston toiminnan osalta.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Palvelualueen tavoite on pyrkiä ylläpitämään tulevaisuuteen suuntaavaa ja kehittämismyönteistä yhteisen tekemisen ilmiä. Mittavat investointitarpeet jatkuvat edelleen päiväkotij-

ja koulurakentamisessa. Niillä on merkittävä vaikutus vuokratuloihin, joiden nousua pyritään hillitsemään palveluverkon ja tilankäytön tehostamisella. Lasten ja nuorten kasvun vastuualueen palveluverkkosuunnitelmassa linjataan suuntaviivoja kehittämistoimenpiteille. Merkittävä määrä koulutyöstä hoidetaan edelleen väistötiloissa talousarviovuoden 2019 ajan.

Strategian kärkihankkeista sivistyspalvelut tekee toimenpiteitä erityisesti elinvoimaa tukevien Lahti Opiskelukaupunki ja Yrittäjien Lahti sekä yhteisöllisyyttä tukevan Lasten ja nuorten hyvinvointi -kärkihankkeiden sisältöön. Myös Luonnollisesti liikkeessä ja Palvelutori -kärkihankkeita edistetään sivistyspalveluiden ja muiden palvelualueiden yhteistyönä.

Henkilöstösuunnitelma

Sivistyksen palvelualueen henkilötyövuodet ovat vähentyneet vuoden 2017 tilinpäätöksestä verrattuna 1.6.2017–31.5.2018 ajanjaksolla toteutuneisiin henkilötyövuosiin ja niiden arvioidaan vähentyvän edelleen vuosina 2019–2021. Vähennykset kohdentuvat erityisesti lasten ja nuorten kasvun vastuualueelle. Sivistyksen palvelualueelta konsernihallintoon 1.6.2017 organisaatiomuutoksessa siirtyneet työntekijät ovat kokonaisuudessaan konsernihallinnon henkilötyövuosissa vuoden 2017 osalta.

Palvelualueen yhteiskustannukset

Sitova toimintakate					
Määrärahat	TP2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	2 518 769	1 854 600	1 884 500	1 907 300	1 936 300
Tulot	1 425 129	1 062 600	1 076 400	1 090 400	1 104 600
Toimintakate	1 093 640	792 000	808 100	816 900	831 700

Toiminnan kuvaus

Sivistyksen palvelualueella johtaa sivistysjohtaja. Palvelualueen yhteisenä resurssina toimii seudullinen kehittämissyksikkö (2 hlöä). Palvelualueen tarvitsemat hallinnolliset tukipalvelut hoidetaan organisaatiouudistuksen mukaisesti konsernipalveluista.

Palvelualueen vastuulla on maakunnan sivistystoimen palvelutuotannon kehittämisen koordinointi ja kuntien yhteistyön ylläpitäminen. Sivistystoimen kehittämissuunnitelmalla tähdätään Päijät-Hämeen alueen kilpailuaseman vahvistamiseen suhteessa muihin alueisiin.

Toiminnan painopistealueet

Vuoden 2019 aikana seudullisena verkostoyhteistyönä kehitetään Päijät-Hämeen alueen tutoropettaja-toimintaa sekä parannetaan varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Maakunnallinen esi- ja perusopetuksen arviointikysely toteutetaan vuoden 2019 alussa.

Hyvinvointiyhtymän ja kuntien yhteistyöllä luodaan uudenlaisia toimintamalleja lasten, nuorten ja perheiden palveluihin LAPE-kehittämissuunnitelman myötä. Tavoitteena on palveluiden jatkuva parantaminen ja maakuntauudistukseen valmistautuminen.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	21 €	15 €		16 €
Kustannus/asukas (netto, €)	9 €	6 €		7 €

Lasten ja nuorten kasvu vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio					
Määrärahat	TP2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	162 809 164	169 860 000	175 861 400	176 896 300	179 892 500
Tulot	11 937 681	11 288 200	10 786 400	10 926 700	11 068 800
Toimintakate	150 871 483	158 571 800	165 075 000	165 969 600	168 823 700

Toiminnan kuvaus

Lasten ja nuorten kasvun vastuualue sisältää varhaiskasvatustalouden, perusopetuksen ja nuorisopalvelujen palveluyksiköiden toiminnan sekä yhteiset palvelut yksikön käyttömenot. Vastuualueen yhteinen palvelutuotanto lisää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia.

Vastuualueen keskeisinä tehtävinä ovat hyvinvointityön edistäminen kaupunkitasolla sekä palveluyksiköiden yhteisten prosessien ja alueellisen yhteistyön kehittäminen ja koordinoiminen. Lasten ja nuorten kasvu -vastuualueen toimijoiden yhteistyö toteutuu ydinprosessien mukaisesti. Ydinprosessit ovat:

1. Hyvä oppiminen ja kasvu
2. Osallisuus ja yhteisöllisyys
3. Hyvinvointi ja turvallisuus

Varhaiskasvatustalouden toiminta-ajatuksena on tarjota laitelaisille lapsiperheille laadukasta varhaiskasvatusta ja esiopetusta perheiden tarpeita vastaavasti.

Perusopetuspalvelut huolehtii kaupungin perusopetuksesta sekä osaltaan esiopetuksesta ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta hyväksytyjen tavoitteiden mukaisesti.

Nuorisopalvelut edistävät nuorten hyvinvointia yhteisöllisellä ja yksilöllisellä tuella ja toiminnalla.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Vuoden 2019 toiminnan suunnittelussa ja kehittämistyössä keskitytään Lahden kaupungin strategian kärkihankkeiden tavoitteiden toteuttamiseen, erityisesti Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kärkihankkeeseen. Järjestetään alle kouluikäisille lapsille maksutonta kerhotoimintaa.

Vuoden 2018 aikana valmistunut lasten ja nuorten kasvun palveluverkkosuunnitelma sisältää palveluverkkoon ja toimintoihin liittyvät muutostarpeet eri palvelualueilla. Tarkastelu on osa kaupungin palveluohjelman suunnittelukokonaisuutta. Palveluverkkosuunnitelma ohjaa Sivistyksen palvelualueen ja Tilakeskuksen pitkän aikavälin suunnittelua ja yhteistyötä, muutokset huomioidaan talousarvioon sisältyvässä investointiohjelmassa sekä toimintayksikkökohtaisissa erillispäätöksissä (SivLa). Uuden palveluverkkosuunnitelman ohella jatketaan aikaisemmin päätettyjen hallinnollisten yhdistymisten ja palveluverkkomuutosten ja rakennushankkeiden toteutusta, suunnittelua ja työyhteisöjen tukiprosesseja.

Alle kouluikäisten lasten määrän on arvioitu kasvavan palveluverkkosuunnitelman tarkastelujaksolla n. 200 lapsella. Perusopetuksen oppilasmäärän ennustetaan lisääntyvän noin 150 oppilaalla vuonna 2019. Vuonna 2018 syksyn oppilasmäärä on 10 350 oppilasta ja vuoden 2019 ennakoitu oppilasmäärä 10 500 oppilasta.

Toiminnan painopistealueet

Lahden kaupungin strategian kärkihankkeet ohjaavat vastuualueen toiminnan kehittämistyötä yhdessä uudistetun lasten

ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kanssa. Tavoitteet ja toimenpiteet huomioidaan palveluyksiköiden toiminnassa ja talousarvion käyttösuunnitelman toiminnallisissa tavoitteissa.

Uudistettujen varhaiskasvatustalouden, esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman huomioiminen ja toteuttaminen edellyttävät pitkäjänteistä ja vaikuttavaa kehittämistyötä ja toimintakulttuurin uudistumista. Vastuualueella toimitaan aktiivisesti valtakunnallisessa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa ja jatketaan lapsiperheiden palvelujärjestelmän uudistamista yhteistyössä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän ja muiden Päijät-Hämeen kuntien kanssa.

Lasten ja nuorten kasvun vastuualueella jatketaan alueellisen yhteistyön kehittämistä vuonna 2016 käynnistetyn toimintamallin mukaisesti varhaiskasvatustalouden, perusopetuksen ja nuorisopalveluiden tiiviinä yhteistyönä. Alueellinen yhteistyö ja toiminnan yhteissuunnittelu luo perustan LAPE-hankkeen ja kaupungin strategian mukaiselle palvelukokonaisuudelle, jossa varhaiskasvatustalouden, perusopetuksen ja nuorisopalveluiden toimijat yhdessä perhekeskusmallin kanssa muodostavat varhaisen, oikea-aikaisen ja yksilöllisen tuen lapsille, nuorille ja perheille. Alueelliset hyvinvointiryhmät varmistavat moniammatillisen yhteistyön toteutumisen alueellaan. Toimijoiden yhteistyö on suunnitelmallista, tavoitteellista ja vaikuttavaa.

Hallinnollisena muutoksena ja erillisjärjestelynä oppilashuoltoon kuuluvat psykologi- ja kuraattoripalvelut siirretään yhteen kokonaisuuteen vuoden 2019 talousarvion yhteydessä. Oppilashuollon resurssia vahvistetaan siten, että mitoitus on suositusten mukainen, vastaa paremmin tarvetta ja mahdollistaa ennaltaehkäisevän työn tekemisen muun muassa yhteistyön avulla. Oppilashuollon kuraattorien ja psykologien työn painopiste on ennaltaehkäisyssä sekä varhaisessa tuessa, joissa palvelusaatavuus on kriittistä. Nuorille oppilaitoksissa saatavilla oleva lähipalvelu tuottaa hyvinvointia ja elinvoimaa sekä vähentää osaltaan tarvetta hyvinvointiyhtymän ostoille. Jatkossa koulujen ja 2. asteen oppilaitosten oppilashuollon henkilöstö sijoittuu omaksi yksikökseen Lasten ja nuorten kasvun vastuualueelle. Muutos on luonteeltaan hallinnollinen ja tekninen.

Lasten ja nuorten kasvun vastuualueen palvelutuotanto sopeutetaan käytettävissä olevien määrärahojen mukaiseksi. Talousarviossa huomioidaan kaupunginvaltuuston vuoden 2018 talousohjelman vaikutukset ja toimenpiteet. Uusien ja peruskorjattujen päiväkotien, koulujen ja nuorisotilojen vuokrakustannusten lisäys sekä perusopetuksen oppilasmäärän kasvu on huomioitu talousarvion laadinnassa.

Lahti hakee 5-vuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatustalouden kokeiluun. Sivistyslautakunta tekee tarkennetut laskelmat ja tuo lisämäärärahaesityksen tammikuun aikana kaupunginvaltuustoon.

Varhaiskasvatustalouksissa Varhaiskasvatustalouden kysyntä:

Lakisääteinen varhaiskasvatustalouden ja esiopetuksen järjestäminen on yhteydessä alle kouluikäisten lasten määrän kehitykseen sekä vanhempien tekemiin valintoihin.

Laissa säädetään subjektiivisesta oikeudesta saada päivähoitopaikka neljän kuukauden sisällä hakemuksen jättämisestä tai kahden viikon sisällä hakemuksen jättämisestä, jos kyseessä on ennakoimaton opiskelun tai työn aloittaminen. Opiskelun tai työn perusteella vanhemmilla on myös oikeus ilt-, viikonloppu- tai vuorohoitopaikkaan. Varhaiskasvatuspaikkojen määrää tarkasteltaessa reunaehtona on lakisääteisen veloitteen täytyminen.

a) Lasten määrän kehitys

Alle kouluikäisten lasten määrän on arvioitu kasvavan palveluverkkoesityksen tarkastelujaksolla n. 200 lapsella.

b) Vanhempien valinnat

Vanhemmilla on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu, ja yhteiskunnan tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut tukevat lapsen kotikasvatusta. Varhaiskasvatukseen hakeutumiseen vaikuttavat monet yhteiskunnalliset sekä perheiden elämäntilanteisiin liittyvät tarpeet ja arvot sekä hoitomuodoista perheelle aiheutuvat kustannukset. Esimerkiksi taloudellisella ja työllisyystilanteella on vaikutusta varhaiskasvatuksen kysyntään. Koko ikäluokka ei käytä varhaiskasvatuspalveluja, joten vanhempien valinnat ratkaisevat todellisen palvelujen tarpeen. Vanhempien valinnat vaikuttavat myös palvelurakenteeseen sekä siitä aiheutuviin kustannuksiin. Valinnan mahdollisuuksina päiväkotien rinnalla tuodaan vaihtoehtoina esiin perhepäivähoito, päivähoiton kerhot, yksityinen varhaiskasvatus, kotihoito sekä seurakunnan ja järjestöjen tarjoamat palvelut.

c) Valtakunnalliset ja kaupungin linjaukset

Valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen maksujen alentamisella on pyritty varhaiskasvatuksen osallistumisasteen lisäämiseen ja sen on arvioitu lisäävän kysyntää myös Lahdessa. Osallistumisasteen lisääminen on valtakunnallisena tavoitteena myös kansainvälisen vertailun perusteella ja tähän on pyritty esimerkiksi viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilulla. Lahden kaupungin strategiassa tavoitteena on varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli kolmevuotiaiden lasten määrän merkittävä kasvu. Kaupunginvaltuusto on päättänyt subjektiivisen oikeuden palauttamisesta aiemman lain mukaiseksi, joka lisää osaltaan kysyntää. Lisäksi kaupunginvaltuusto on linjannut yksityisen varhaiskasvatuksen osuuden kasvun sekä kotihoidon kuntalisän mahdollisen käyttöönoton selvityksen.

Vaikutukset toimintaan

Toimintaympäristön kehitys viittaa kysynnän kasvuun ja yksityisen varhaiskasvatuksen osuuden kasvuun. Kasvavan kysynnän lisäksi investointitarvetta ovat lisänneet päiväkotien vanhenevat ja peruskorjausta tarvitsevat tilat sekä perhepäivähoitopaikkojen väheneminen. Palveluverkkoesityksessä huomioidaan monitoimitalo-periaate, koulujen tilojen hyödyntäminen sekä yksityisen varhaiskasvatuksen laajeneminen.

Palveluverkkoesityksen lisäksi varhaiskasvatuspalvelujen kustannusrakennetta on tarkasteltu suhteessa suuriin kaupunkeihin. Erot analysoidaan ja niiden kautta etsitään mahdollisia kehittämiskohteita. Sivistyslautakunta valmistele vuoden 2019 aikana tarvittavan kokaisen lisätalousarvioesityksen, jotta kaupunki pystyy tarjoamaan perheille heidän tarvitsemansa varhaiskasvatuspaikat. Summat tarkentuvat, kun sivistyksen palvelualueella on tiedossa todellinen rahallinen tarve.

Talouden tasapaino-ohjelman eri kohdista varhaiskasvatuspalveluihin osoitetut sopeuttamistoimet sisältävät vuonna 2018 lopetettujen yhden päiväkodin sekä kahden ryhmäperhepäiväkodin säästövaikutusta vuodelle 2019, perhepäivähoidon määrärahojen vähentämistä perhepäivähoitajien ja hoitopaikkojen määrän vähenemisen johdosta, tukipalvelujen hankkimista markkinaehtoisesti sekä lasten kotihoidon tuen

tarkastelua. Lisäksi tehdään selvitys ilt-, viikonloppu- ja vuorohoidon järjestelyistä.

Perusopetuksessa jatketaan uuden opetussuunnitelman mukaisen toimintakulttuurin kehittämistyötä. Kehittäminen resursoidaan pääasiassa hankerahoituksen (OPM:n ja OPH:n kohdenneet valtionavustukset). Perusopetuksen toimintakulttuurin kehittäminen uuden opetussuunnitelman määrittämällä tavalla liittyy tavoitteiltaan Lasten ja nuorten hyvinvointi -kärkihankkeeseen sekä valtakunnalliseen Lapsi - ja perhepalveluiden muutosohjelmaan. Lahdessa kehittämissä toteutetaan Upo-Lahti -hankekokonaisuutena. Hankkeen osa-alueita ovat johtaminen, uuden opetussuunnitelman mukainen toiminta, oppimisen tuen toteuttaminen sekä opetuksen digitalisaatio.

Toiminnallisena muutoksena perusopetuksessa varaudutaan ensimmäisen vieraan kielen opetuksen varhentamiseen 1. luokalta alkaen syyslukukauden 2019 alusta. Samalla koko perusopetuksen kieliohjelma kaupunkitasoisesti tulee tarkistettavaksi. Perusopetuksen tehtävään liittyen tavoitteena on, että jokaiselle peruskoulunsa päättäneelle taataan jatkokoulutusmahdollisuus lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Arvioidaan oppimisen tuen suunnitelman uudistamisen vaikutukset oppilaille ja opettajille sisältäen kyselyn, jossa oppilaiden ja heidän perheidensä sekä opettajien näkemykset selvitetään.

Perusopetuksen järjestämiseen kohdentuu vuoden 2019 talousarviossa yhteensä 2,52 M€ menonlisäykset vuoteen 2018 verrattuna. Vuoden 2019 talousarvioarvioissa on huomioitu oppilasmäärän muutos, henkilöstökustannusten sopimuskorotukset ja vuokratkustannusten kasvu. Kaupunginvaltuuston päättämän talousohjelman vaikutukset perusopetuksessa ovat yhteensä 562 800 euroa. Talouden tasapainottaminen toteutetaan vähentämällä osto- ja tukipalveluiden kustannuksia yhteensä 0,4 milj. euroa, vähentämällä vuokratkustannuksia 67 000 euroa.

Talousohjelman ja talousarvioarvioon huomioiminen edellyttäisi perusopetuksen henkilöstökustannusten vähentämistä yhteensä 520 000 eurolla. Toisaalta perusopetuksen toimintakulttuurin muutos ja mm. lasten oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestäminen edellyttävät riittävää henkilöstöresurssia palvelutason turvaamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö osoittaa kohdennettua valtionavustusta perusopetuksen toimintakulttuurin uudistamiseen, koulutuksellisen tasa-arvon varmistamiseen ja erityisen tuen opetusjärjestelyiden turvaamiseen. Turvataksaan valtionavustuksen käyttämisen kaupungin tulee varata riittävä rahoitus em. valtionavustusten omarahoitusosuuteen. Perusopetuksen henkilöstökustannukset pidetään vuoden 2018 tasolla/oppilas eikä talousohjelman edellyttämää säästötoimenpidettä henkilöstökustannuksiin (520 000 euroa) toteuteta.

Nuorisopalveluiden toiminnoissa ja palveluissa panostetaan edelleen erilaisiin nuorisotakuutoimenpiteisiin sekä eriarvoistamista ehkäiseviin ja yhdenvertaisuutta tukeviin toimenpiteisiin.

Heikossa työmarkkina-asemassa ja elämäntilanteessa olevien nuorten tueksi vakainastetaan vuodesta 2013 lähtien erilaisilla hankerahoituksilla toiminut Starttipaja ja -valmennus sekä uutena kaupungin kärkihankkeena aloitetaan ns. jalkautuvan ehkäisevän päihdetyön toiminta erityisesti kaupungin keskustan alueella ja isoimmista lähiöissä. Ohjaamo -palveluiden ympärivuotinen rahoitus varmistetaan ja toimintaa kehitetään edelleen aktiivisesti monialaisena yhteistyönä.

Nuorten +16-vuotiaiden omaehtoisen harraste- ja vapaa-ajan toiminnan lisääminen, koulunuorisotyö, alueellinen nuorisotyö, digitaalinen nuorisotyö ja maahanmuuttajanuorten palveluiden kehittäminen ovat myös kehittämiskohteina. Nuorten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kehitetään ottamalla nuoret mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin aina kun se on mahdollista. Keväällä 2019 valmistuva ympärivuorokautinen Naumi-Isorannan leiritupa antaa myös hyvät puitteet lisätä lahtelaisnuorten ja koululaisten mahdollisuuksia erilaisiin luontokokemuksiin, elämyksiin ja yhteisöllisyyden kokemuksiin niin vapaa-ajalla kuin uudenlaisena koulujen oppimisympäristönä.

Tavoitteena on tarjota 1 000 nuorelle tukea ja työllisyyspalveluita. Osallistuja- ja asiakasmäärätavoite on 200 000.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Lasten ja nuorten kasvu				
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			4,03	4,05
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	19,3		7,5	7,0
Varhaiskasvatuspalvelut				
Talous:				
Kustannus/asukas	532 €	530 €		528 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			4,00	4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	21,1		20,3	19
Vaikuttavuus:				
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset	4/5	4/5		4/5
Perusopetus				
Talous:				
Kustannus/asukas	761 €	797 €		840 €
Kustannus/oppilas	7 642 €	8 134 €		8 638 €
Opetuskustannus/oppilas	4 613 €	4 910 €		5 214 €
Opetuksen järjestämiskustannus/oppilas	3 029 €	3 224 €		3 424 €
Opetuskustannus/oppitunti	89 €	94 €		94 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,80	3,85
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	12,7		12,8	12,3
Oppituntia/perusopetuksen kok. henkilötyövuosi	591	591		591
Vaikuttavuus:				
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset				
Peruskoulun edellisenä keväänä suorittaneista ilman opiskelupaikkaa olevat	1,7 %	1,7 %		1,7 %
Oppivelvollisuuden suorittaneiden osuus ikäluokasta	98,3 %	98,3 %		98,3 %
Nuorisopalvelut				
Talous:				
Kustannus/asukas (brutto)	42 €	44 €		48 €
Kustannus/asukas (netto)	35 €	38 €		42 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,79	3,90
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	14,4		17,5	10,0
Vaikuttavuus:				
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset				
Vaikuttavuus:				
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset	4,1	4,1		4,1
Valtakunnalliset tuottavuusmittarit				
Varhaiskasvatuspalvelut				
Päivä- ja perhepäivähoidon suorite-				
kustannus/lapsi				
Päiväkotihoido: €/lapsi	44 €	43 €		42 €
Perhepäivähoido: €/lapsi	74 €	73 €		72 €
Perusopetus:				
Yksikkökustannus brutto, €/oppilas	7 642 €	8 134 €		8 638 €

Osaaminen ja tieto vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio

Määrärahat	TP2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	21 296 576	22 254 100	22 425 300	22 240 500	23 449 600
Tulot	534 543	1 117 000	745 500	755 100	764 800
Toimintakate	20 762 033	21 137 100	21 679 800	21 485 400	22 684 800

Toiminnan kuvaus

Osaaminen ja tieto -vastuualueeseen kuuluvat lukiokoulutus, kirjasto- ja tietopalvelut sekä Wellamo-opisto. Vastuualueen yhteiset toiminnot, lukiokoulutus sekä kirjasto- ja tietopalvelut ovat samaa sitovuustasoa. Wellamo-opisto nettoyksikkönä on omana sitovuustasonaan.

Vastuualueen toiminnalla pyritään edistämään erilaisia kansalaisvalmiuksia kuten tietoyhteiskunnan vaatimia kansalaistaitoja, monikulttuurisessa ympäristössä toimimisen ja elinikäisen oppimisen taitoja. Vastuualueen yksiköt toimivat myös maakunnallisina kehittäjinä omilla palvelualueillaan.

Toimintaympäristö ja sen muutokset, Toiminnan painopistealueet

Kirjaston tehtävät määritellään yleisisiä kirjastoja koskevassa laissa seuraavasti:

- tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisältöihin
- ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa
- edistää lukemista ja kirjallisuutta
- tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon
- tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan
- edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua

Toiminta-ajatuksemme mukaan

- palvelemme asiakkaitamme tarjoamalla tietoa, elämyksiä ja kohtaamispaikkoja
- tuemme elinikäistä oppimista, henkistä kasvua ja hyvinvointia
- edistämme lukemista, sivistystä ja tietoyhteiskuntataitoja

Lahden kaupunginkirjasto on toiminut vuoden 2018 alusta alkaen alueellista kehittämistehtävää hoitavana kirjastona toimialueenaan Etelä-Karjalan, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson ja Päijät-Hämeen kirjastot. Alueellisen kehittämiskirjastopalvelun toimintakonseptia kehitetään edelleen innovatiivisesti osaamista edistäen. Alueellisen kehittämiskirjaston tehtävänä on tukea toimialueen yleisten kirjastojen kehittymistä, henkilöstön osaamista sekä yhteistoimintaa yhteistyössä alueellisten kehittämiskirjastojen, valtakunnallisen kehittämiskirjaston sekä muiden kirjastojen kanssa. Kehittämistehtävän arvioidut kustannukset sisältyvät menoarvioon sekä arvio valtionavustuksista sisältyy tuloarvioon.

Lahden kaupunginkirjasto edistää ja tukee kuntalaisen hyvinvointia, osaamista ja osallisuutta. Tarjoamme sisältö-, mediakasvatus-, asiakas- ja tapahtumapalveluja sekä tiloja ja toimintaympäristöjä myös omatoimikäyttöön asukkaiden opiskeluun, työskentelyyn ja vapaa-aikaan.

Lasten ja nuorten kirjasto-, kirjallisuus- ja mediakasvatuspalveluiden strategiset tavoitteet määritellään ja palvelutarjonta organisoidaan toimintasuunnitelman mukaisesti koko kirjastossa.

Painopisteenä ovat myös kirjallisuus-, musiikki- ja muiden aineistojen näkyvyyttä lisäävien sisältöpalveluiden konseptikoikeudet ja tuotanto sekä e-aineistojen markkinoinnin ja käytön edistäminen.

Lahden kaupungin lukiokoulutus järjestää toisen asteen koulutusta, jonka tavoitteena on monipuolisen jatko-opintokelpoisuuden saavuttaminen.

Vuonna 2016 voimaan astunut opetussuunnitelma määrittää opetuksen suunnan. Opetuksessa pyritään edistämään yksilöllistä oppimista ja kehittämään opiskelija- arviointia monipuolisempaan suuntaan sekä lisäämään opiskelijan vastuunottoa opiskelustaan.

Vuoden 2019 aikana laajenee sähköinen ylioppilastutkinto käsittämään kaikki tutkintoaineet. Kasvava tilojen tarve sekä niiden varustaminen asettavat lukioille lisä-haasteita.

Kannaksen ja Tiirismaan lukiot yhdistyvät yhdeksi lukioksi 1.8.2022 alkaen. Uusi lukio tulee sijaitsemaan nykyisen Kannaksen lukion (Kannaksenkatu 20) ja vieressä sijaitsevan Muotoiluinstituutin (Kannaksenkatu 22) tiloissa. Vuoden 2019 aikana jatketaan lukioiden yhdistymisprosessin vaatimia toimenpiteitä, mm. tilojen yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla.

Lukio- opetuksen pedagogiikkaa kehitetään ja sähköisten oppimisympäristöjen käyttöä lisätään. Opettajien ja opiskelijoiden työelämä tietämystä kasvatetaan Tunne työ- suunnittele ura-hankkeessa. Opiskelijoiden liikkumismahdollisuuksia koulupäivän aikana parannetaan Liikkuva koulu- hankkeessa.

Lappeenrannan teknillisen yliopiston toiminnan vahvistuminen Lahdessa avaa uusia mahdollisuuksia korkeakoulujen kanssa käytävälle yhteistyölle. Jo vakiintuneiden yhteistyöalueiden/ -käytänteiden lisäksi pyritään yhteistyötä kehittämään mm. yrittäjyyskasvatuksen alueella.

Uuden lukiolain myötä opinto- ohjausta ja erityisopetusta vahvennetaan palkkaamalla kolme uutta opinto- ohjaajaa ja yksi uusi erityisopettaja.

Lukiokoulutuksella ei ole mahdollista vastata tasapainottamisohjelman vaatimukseen ja lukiokoulutuksen kehittämistarpeisiin nykyisellä rakenteella resursseja leikkaamalla. Tämän vuoksi sivistyslautakunta selvittää kustannuksiltaan kalliin Nastopolin lukio-opetuksen siirtämistä keskustan lukioihin aloittaa toimenpiteet Nastopolin lukion lakkauttamiseksi syyslukukaudesta 2019. Nastopolin lukiossa aloittaneille opiskelijoille annetaan mahdollisuus suorittaa opintonsa loppuun Nastopolissa kevääseen 2021 asti.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Kirjasto- ja tietopalvelut				
Talous:				
Kustannus/asukas	57 €	61 €		62 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,89	4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	8,8		9,1	9,0
Vaikuttavuus:				
Asiakaskäynnit/asukas	9	9,5		10
Lukiokoulutus				
Talous:				
Kustannus/asukas	112 €	112 €		117 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,86	4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	5,9		4,0	4,0
Vaikuttavuus:				
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset	4,0	4,1		4,1

Osaaminen ja tieto, Wellamo-opisto

Sitova toimintakate					
Määrärahat	TP2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	4 009 029	3 987 300	4 088 700	4 120 500	4 105 300
Tulot	1 410 609	1 431 300	1 449 900	1 468 800	1 487 900
Toimintakate	2 598 421	2 556 000	2 638 800	2 651 700	2 617 400

Toiminnan kuvaus

Wellamo-opiston tarkoituksena on tarjota mahdollisuus paikalliseen vapaan sivistystyön lain mukaiseen opiskeluun. Opisto noudattaa elinikäisen oppimisen periaatteita ja tukee yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä sekä kykyä toimia yhteisöissä. Taide- ja muotoilukoulu Taikan toiminta on osa opistoa.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Opiston toimialueena on Lahden lisäksi Asikkala, Hollola, Kärkölä, Myrskylä, Orimattila ja Padasjoki. Opiston toimintoja suunnitellaan parhaillaan osaksi Paavolan kampusta.

Toiminnan painopistealueet

Opistossa järjestetään toiminta-alueen asukkaiden tarpeisiin perustuvaa yleissivistävää koulutusta, joka antaa elämän eri vaiheissa tilaisuuden omaehtoiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen monipuolisesti eri aineissa. Opetusta annetaan taito- ja taideaineissa, kielissä, liikunnassa, tietotekniikassa ja yhteiskunnallisissa aineissa. Opisto tarjoaa mahdollisuuden taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän opiskeluun riippuen ainealueesta. Opistossa järjestetään yleisiä kielitutkintoja.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	34 €	33 €		34 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,88	3,95
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	4,1		4,8	5,0
Vaikutavuus:				
Asiakastytytyväisyyskyselyn tulokset	4,2	4,2		4,2

Liikunta ja kulttuuri vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio

Määrärahat	TP2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	27 483 991	28 159 500	29 089 000	31 964 100	31 803 200
Tulot	2 061 216	1 316 000	1 483 100	1 504 300	1 525 800
Toimintakate	25 422 776	26 843 500	27 605 900	30 459 800	30 277 400

Toiminnan kuvaus

Liikunnan ja kulttuurin vastualueen palveluyksiköt ovat liikuntapalvelut, kaupunginmuseo ja kulttuuripalvelut sekä ta-seyksikköinä toimivat kaupunginorkesteri ja kaupunginteatteri. Kulttuuripalvelut vastaa oman toimintansa ohella koko vastuualuetta palvelevista yhteisistä toiminnoista.

Talousarviossa samaa sitovuustasoa ovat liikunta- ja kulttuuripalveluiden määrärahat sisältäen teatterin ja orkesterin avustukset sekä Lahden konserttitalon sivistyspalveluiden vastuulla olevien tilojen kustannukset. Museo nettoyksikkönä on omana sitovuustasonaan.

Liikuntapalvelujen ydintehtävä on edistää lahtelaisten terveyttä ja hyvinvointia. Vastuualueella edistetään Lahden elinvoimaa, vetovoimaisuutta ja tunnettavuutta yksiköiden toiminnan kautta, hankkeiden avulla sekä tukemalla lahtelaisia liikunta- ja kulttuuritoimijoita eri tavoin.

Vastuualueen keskeisinä tehtävinä ovat vastuualueen prosessien vetovastuu, markkinointi- ja viestintäyhteistyö, liikunta-, kulttuuripolitiikka, 3. sektorin yhteistyö ja avustuspolitiikka ja kansainvälisyysasiat.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Suunnitelmakaudella käyttötalouteen eniten vaikuttava tekijä tulee olemaan liikunta- ja kulttuuritilojen peruskorjaus- ja uudistuskokonaisuuden valmistuminen. Urheilukeskuksen Stadionin korjaushanke ja muu liikuntarakentaminen, mm. Kivimaan uimahallin peruskorjaus ja mahdollinen Kisapuiston rakentaminen lisää liikuntapalveluiden vuokramenoja. Myös suunnitteilla oleva Ranta-Kartanon vesiliikuntakeskus vaikuttaa toteutuessaan suunnitelmakauden lopun käyttötalousmenojen kasvattamistarpeisiin.

Vuoden 2019 talousarviossa Liikuntapalveluiden menoista n. 60 prosenttia kohdentuu tilojen vuokratkustannuksiin. Mikäli menoraamia ei kasvateta kohonneiden vuokratkustannusten mukaisesti, liikuntapalveluiden muuta rahoitustasoa joudutaan karsimaan mm. kunnossapidon osalta.

Liikuntapalveluiden tulokertymätavoitteet ovat alentuneet lasten ja nuorten liikuntapaikkojen käyttövuorohintoja koskevien alentamispäätösten vaikutuksesta. Nettomenot/asukas ovat nousseet huolimatta siitä, että liikuntatilojen käyttöasteet ja tila- ja aluemyynti ovat kasvussa. Edellä mainitut mahdolliset uudet liikuntapalveluiden ylläpidettäväksi tulevat liikuntapaikat kasvattavat liikunnan harrastamismääriä Lahdessa ja tila- ja aluemyyntiä edelleen. Nettomenojen lisäämistarpeita tämä ei kuitenkaan ehkäise tilakustannusten kasvun johdosta

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	109 €	109 €		111 €
Liikuntapalvelut				
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,77	4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	11,3		15,8	12,0
Kulttuuripalvelut				
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			4,02	4,02
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	1,0		0,1	1,0

Kaupunginmuseo

Sitova toimintakate

Määrärahat	TP2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	4 160 052	3 792 900	4 149 300	5 109 200	5 148 300
Tulot	464 081	124 100	200 000	202 700	205 400
Toimintakate	3 695 971	3 668 800	3 949 300	4 906 500	4 942 900

Toiminnan kuvaus

Lahden kaupunginmuseo vastaa maakuntamuseona ja alue-
taidemuseona toimialallaan Suomen museolaitoksen ja ope-
tus- kulttuuriministeriön alaisen Museoviraston tavoitteiden
toteutumisesta mm. tunnistamalla ja vaalimalla muuttuvaa
maakunnallista ja lahtelaista identiteettiä ja kulttuuria. Muse-
oiden palvelut ovat merkittävässä roolissa Lahteen suuntau-
tuvassa päivittäisessä kulttuurimatkailussa. Matkailu-funkti-
onsa ansiosta jatkuvasti saavutettavilla museopalveluilla on
tutkitusti merkittäviä aluetaloudellisia kokonais- ja kerrannais-
vaikutuksia.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Museoiden palvelut perustuvat asiakkaiden elämysten ja ko-
kemuksien mahdollistamiseen liikunta- ja kulttuuri vastuualue-
en ydinprosessiajattelun mukaisesti. Lahden museot toteut-
taa näyttely- ja tapahtumaohjelman Radio- ja tv-museo Masto-
lassa ja Hiihtomuseossa vuonna 2019. Historiallinen museo
on peruskorjauksessa syksystä 2018 alkaen. Historiallisen
museon perusnäyttely tullaan uudistamaan peruskorjausvai-
heen jälkeen. Vuoden 2019 aikana keskitytään sisällöntuo-
tantomuotoon ja näyttelyn visuaalisen ilmeen suunnitteluun. Vanhan
Vesijärvenkadulla olevan taidemuseotilan vuokrasopimus irti-
sanotaan (irtisanomisaika on 6 kk) uuden taidemuseon vuok-
rasopimuksen allekirjoittamisen yhteydessä. Uudenlaisen tai-
demuseotoiminnan aloittaminen edellyttää sekä ammatillisen
henkilökunnan että asiakaspalvelijoiden lisäämistä vuonna
2019 (tammikuussa 2018 valtuustolle esitetyn suunnitelman
mukaisesti).

Museoiden valtionapujärjestelmä (VOS) muuttuu vuoden
2020 alussa. Museon omistajan ts. kaupungin on haettava
alueellisen vastuumuseon rahoitusta OKM:ltä vuosien 2018 ja
2019 aikana. Rahoituksen saaminen edellyttää museolta alu-
eellisen toiminnan suunnitelmaa ja OKM:n määrittelemien
tehtävien vaatimia resursseja. Valtion rahoitus on alueelliselle
vastuumuseolle 85 prosenttia siltä osin, joka koskee tehtävä-
perusteista alueellista työtä. Tehtäviä, jotka alueellisen vas-
tuumuseon tulee hoitaa, ovat:

1. Alueellisen museotoiminnan edistämistehtävä
2. Kulttuuriympäristötehtävä ja
3. Alueellinen taidemuseotehtävä.

Vuoden 2020 alussa uusi rahoitusjärjestelmä käynnistyy ja
jotta valtion rahoitusta tulnaisiin saamaan suunnilleen sa-
massa määrin (n. 1,1 milj. euroa) kuin aiemmin, on museoon
perustettava neljä uutta tehtävää, ts. palkattava neljä tutkijaa,

jotka vastaavat ym. kolmen kohdan tehtäväkokonaisuuksien
hoidosta.

Taidemuseon tuleva vuokratilaratkaisu tehtiin kaupunginval-
tuustossa 15.1.2018. Kaupunginvaltuusto päätti taide- ja
muotoilukeskuksen perustamisesta edellyttäen, että keskus-
sen käyttöön tarjotuista Malskin kiinteistöille sijoituvista toimi-
tiloista päästään saadun tarjouksen pohjalta kaupunkia tyy-
dyttävään vuokrasopimukseen. Taidemuseo pääsee aloitta-
maan näyttelytoiminnan uusissa tiloissa vuoden 2020 lo-
pussa tai vuoden 2021 alkupuolella. Museon palveluja ja tuot-
teita kehitetään tulojen varmistamiseksi ja kasvattamiseksi.

Toiminnan painopistealueet

EAKR-rahoitteisessa TAJUMO-hankkeessa rakennetaan tai-
teen ja muotoilun elämyskeskus –konsepti, jonka avulla toteu-
tetaan kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävä kulttuuri-
matkailukohde Lahteen. Hankkeessa Lahden museoiden teh-
tävänä on luoda uudelle toiminnalle/taide- ja muotoilukeskuk-
selle uusi toimintamalli ja myös uudistettu palvelutarjoama.
Hankkeen aikataulu (päättyy vuoden 2019 lopussa) on sa-
manaikainen uuden toimitilan toteuttamisen kanssa. Taide-
näyttelytoiminta uudistuu ja profiloituu vahvasti taiteeseen,
muotoiluun, teknologiaan ja lifestyleen.

Museon vanhentuneet kokoelmaohjelmat esineistöä ja tai-
detta varten korvataan uudella ohjelmalla. Ohjelmalla halli-
taan 90 000 esinettä ja taideteosta, 75 000 julistetta ja sato-
jatuhanaisia valokuvia. Ohjelmaa tulevat käyttämään henkilö-
kunnan lisäksi tutkijat ja asiakkaat. Tietoja siirretään ylei-
söselaimiin kansalaisten nähtäväksi.

Kokoelmatilojen keskittämiseen on tulossa mahdollisesti Se-
naatti-kiinteistöiltä esitys. Senaatti tarjonnee Orimattilassa
olevia Kansallismuseon käytössä olevia tiloja Lahden käyt-
töön. Tilatehokkuus saavutetaan hyödyntämällä yhden paikan
tarjoamia ratkaisuja.

Museo toteuttaa Nastolan kunnan historian IV osan kirjoitus-
työn. Teos kattaa vuodet 1944–2016. Tutkimus- ja kirjoitus-
vaihe päättyy vuonna 2019 ja teos ilmestyy 2020.

Lapset ja nuoret on otettu palvelutuotannon keskeiseksi mu-
seopalvelujen kohderyhmäksi kaupungin strategian mukai-
sesti. Aukioloajoissa on huomioitu lasten ja nuorten optimaal-
iset vierailuajat.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	35 €	32 €		34 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,81	4,11
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	5,7		5,0	5,0

Liikunta ja kulttuuri, Kansainväliset urheilutapahtumat

Sitova toimintakate

Määrärahat	TP2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	993 337	494 300	691 900	451 900	425 100
Tulot	300 000	12 800	13 000	13 200	13 400
Toimintakate	693 337	481 500	678 900	438 700	411 700

Toiminnan kuvaus

Määrärahoilla ylläpidetään ja edistetään Lahden kaupungin asemaa kansainvälisesti tunnustettuna liikunta- ja urheilukaupunkina osoittamalla resursseja niille erikseen tapahtumakohtaisesti sovittaville toimenpiteille, jotka Lahden kaupunki tekee välillisenä tukena tapahtuman järjestämiselle ja jotka aiheutuvat tapahtumista. Tämän määrärahan kautta ei osoiteta suoraa taloudellista tukea tapahtumille lukuun ottamatta kaupunginhallituksen päätöksellä (18.6.2018, § 182) määrärahasta katettavaksi päätettyä nuorten MM-hiihtojen odotettavissa olevan alijäämän kustannuksia.

Erillisenä isompana määrärahan käyttökohteena vuonna 2019 on kaupunginhallituksen päätöksen ja hyväksymän sopimuksen mukaisesti nuorten MM-hiihtojen järjestelyjen tukeminen.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Taloussuunnitelmakaudella valmistaudutaan hyödyntämään liikuntapaikkaverkoston ja suorituspaikkojen infrastruktuuri-investointeja olemassa olevien vuosittaisten tapahtumien lisäksi uusien tapahtumien järjestämisessä mahdollisimman monipuolisesti ja tehokkaasti. Kaupunginjohtajan asettaman

tapahtumatiimin kautta käsitellään säännöllisesti eri tapahtumien määrärahan kautta tuettavat käyttökohteet ja hyödynnetään mm. Olympiakomitean, OKM:n ja kaupunkien Sport Finland-tapahtumaverkoston kautta luotuja kontakteja.

Toiminnan painopistealueet

Väiillisen teknisen tuen kohdistaminen tapahtumien toteuttamiseen tukee Lahden kaupungin asemaa urheilu- ja liikunta-tapahtumakaupunkina ja tätä kautta lahtelaista elinkeinoelämää. Tuettavat tapahtumat voidaan jakaa seuraaviin luokkiin:

1. kansainväliset tai kansalliset arvotapahtumat, jotka tuovat kaupunkiin suurta yleisöä paikan päälle sekä kansallista ja kansainvälistä näkyvyyttä median kautta
2. kansainväliset tai kansalliset massatapahtumat, jotka tuovat suuren määrän osanottajia.
3. kansainväliset tai kansalliset tapahtumat (junioritapahtumat), jotka tuovat kaupunkiin suuren määrän osanottajia ja heidän vanhempiaan.
4. yksityiset organisaatiot, jotka tuovat oman henkilökuntansa liikunta- ja virkistystapahtumaan.

Lahden kaupunginorkesteri

Sitova tilikauden ylijäämä (alijäämä)

TULOSLASKELMA	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Liikevaihto	1 080 499	1 010 100	1 056 000	1 069 800	1 143 700
Liiketoiminnan muut tuotot	205 661	166 500	127 000	128 700	145 400
Tuet ja avustukset kunnalta/kuntayhtymältä	4 675 500	4 672 600	4 780 000	4 790 500	4 593 100
Materiaalit ja palvelut	1 401 557	885 900	938 300	952 500	921 500
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	40 108	41 300	38 900	34 500	15 100
Palvelujen ostot	1 361 236	844 600	899 400	918 000	906 400
Henkilöstökulut	4 015 557	4 217 100	4 277 500	4 264 900	4 193 500
Poistot ja arvonalentumiset	22 643	41 500	51 800	61 800	43 300
Liiketoiminnan muut kulut	774 315	704 700	695 400	709 800	723 900
Liikelylijäämä (alijäämä)	-252 201	0	0	0	0
Rahoitustuotot ja -kulut	-3 121				
Korkotuotot					
Muut rahoitustuotot	78				
Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korko- kulut					
Muut rahoituskulut	3 199				
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	-255 201	0	0	0	0
Poistoeron lisäys tai vähennys					
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-255 322	0	0	0	0

RAHOITUSLASKELMA	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Toiminnan rahavirta	233 073	41 500	51 800	61 800	43 300
Liikely-/alijäämä	252 201	0	0	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	22 643	41 500	51 800	61 800	43 300
Rahoitustuotot ja -kulut	3 516	0	0	0	0
Investointien rahavirta	484	-60 000	-30 000	-30 000	-30 000
Investointimenot	0	-60 000	-30 000	-30 000	-30 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	232 589	-18 500	21 800	31 800	13 300
Rahoituksen rahavirta					
Muut maksuvalmiuden muutokset	-232 589	-18 500	21 800	31 800	13 300
Rahoituksen rahavirta	-232 589	-18 500	21 800	31 800	13 300
Rahavarojen muutos	0	0	0	0	0

Toiminnan kuvaus

Kaupunginorkesteri tarjoaa monipuolisilla konserteillaan erityisesti lahtelaisille elämänlaatua parantavia, henkistä virkistämistä lisääviä elämyksiä. Orkesteri jatkaa kansanvälisesti näkyvää työtään ja näin toimii yhtenä kaupungin merkittävistä vahvuustekijöistä.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Pääosa konserteista soitetaan Sibeliustalossa. Orkesteri tekee myös kansainvälisiä kiertueita ja houkuttelee yleisöä myös Lahden ulkopuolelta. Alueellista konserttitoimintaa pyritään jatkamaan mm. Hämeenlinnassa toimintakentän muutoksista huolimatta. Orkesteri esiintyy aktiivisesti sosiaalisessa mediassa ja seuraa sähköisen tiedonvälityksen kehittymistä. Annetussa menoraamissa orkesterille määrätty tulotavoitteen saavuttaminen on hyvin epävarmaa, minkä vuoksi menojen kasvattaminen lienee väistämätöntä.

Toiminnan painopistealueet

Lapsille ja nuorille suunnattu toiminta on orkesterille tärkeää, ja yhteistyötä tehdään päiväkotien ja koulujen kanssa mm. Hei, me sävelletään! -projektein ja tarjoamalla lapsille ja nuorille räätälöityjä konserteja mm. osana kaupungin kulttuuriohjelmia.

Henkilöstösuunnitelma

Orkesterin toiminta järjestetään vuonna 2019 nykyisen toimien mukaisesti, ja näin pyritään saavuttamaan säästöjä sijaiskuluissa. Osa tehtävistä on ollut viime vuosina vaihtelevasti täyttämättä ja hoidettu kalliiksi tulevilla sijaisjärjestelyillä.

Henkilöstösuunnitelma	2017	2018	2019	2020	2021
Henkilötyövuodet	115	116	118	118	118
Muutos		1	2	0	0

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	26 €	26 €		26 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,68	4,20
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	5,3		9,8	5,3
Vaikuttavuus:				
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset	4,5	4,5		4,5

Lahden kaupunginteatteri

TULOSLASKELMA	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Liikevaihto	1 895 363	2 323 200	2 123 400	2 266 900	2 291 700
Liiketoiminnan muut tuotot	166 569	192 400	186 400	190 000	190 000
Tuet ja avustukset kunnalta/kuntayhtymältä	6 607 500	6 657 200	6 787 000	6 838 700	6 625 900
Materiaalit ja palvelut	1 707 274	1 724 300	1 799 700	1 807 000	1 672 400
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	309 279	338 000	300 800	315 000	324 100
Palvelujen ostot	1 397 995	1 386 300	1 498 900	1 492 000	1 348 300
Henkilöstökulut	4 766 658	4 917 000	4 797 400	4 979 700	4 885 300
Poistot ja arvonalentumiset	260 706	259 900	252 000	245 000	245 000
Liiketoiminnan muut kulut	2 095 098	2 259 600	2 235 700	2 251 900	2 292 900
Liikelylijäämä (alijäämä)	-160 304	12 000	12 000	12 000	12 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-11 020	-12 000	-12 000	-12 000	-12 000
Korkotuotot					
Muut rahoitustuotot	52				
Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korko- kulut	7 816	8 000	8 000	8 000	8 000
Muut rahoituskulut	3 257	4 000	4 000	4 000	4 000
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	-171 324	0	0	0	0
Poistoeron lisäys tai vähennys					
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-171 324	0	0	0	0
RAHOITUSLASKELMA	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Toiminnan rahavirta	89 382	259 900	252 000	245 000	245 000
Liikely-/alijäämä	-160 304	12 000	12 000	12 000	12 000
Poistot ja arvonalentumiset	260 706	259 900	252 000	245 000	245 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-11020	-12 000	-12 000	-12 000	-12 000
Investointien rahavirta	-139 009	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Investointimenot	-139 009	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-49 627	109 900	102 000	95 000	95 000
Rahoituksen rahavirta	71 408				
Muut maksuvalmiuden muutokset	-21 782	-109 900	-102 000	-95 000	-95 000
Rahoituksen rahavirta	49 627	-109 900	-102 000	-95 000	-95 000
Rahavarojen muutos	0	0	0	0	0

Toiminnan kuvaus

Kaupunginteatteri on laadukas, omaleimainen ja ohjelmistoltaan monipuolinen metropolialueen pohjoinen keskusteatteri ja Lahden keskeinen vetovoimatekijä. Teatteri järjestää teatteriesityksiä omana tuotantonaan ja yhteistuotantoina. Ohjelmistonsa täydentämiseksi teatteri järjestää koti- ja ulkomaisia teatterivierailuja ja muita kulttuuriesityksiä.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Teatteriyleisö segmentoituu ja sirpaloituu samalla kun suurten ryhmäasiakkaiden määrä supistuu. Jatkossakin ihmisten tarve elävän taiteen kokemiseen säilyy. Teatterin toiminta sopeutetaan taloudellisiin reunaehtoihin.

Teatterin toimintaedellytyksiä yhtiömuotoisena selvitetään.

Toiminnan painopistealueet

Teatterin palvelutason ja tarjoaman ylläpitämiseksi teatterin omaa tuotantoa täydennetään muiden teattereiden kanssa tehtävin yhteistuotannoin sekä vierailunäytännöin.

Henkilöstösuunnitelma

Teatterin henkilöstömäärä ja toteutuneet henkilötyövuodet ovat laskeneet jatkuvasti. Trendi jatkuu suunnitelmakaudella, jolloin jätetään täyttämättä joitakin eläköitymisen myötä vapautuvia tehtäviä.

Henkilöstösuunnitelma	2017	2018	2019	2020	2021
Henkilötyövuodet	127	121	119	119	119
Muutos		-6	-2	0	0

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kaupungin avustus/asukas				
-väh. valtionosuudella	39 €	38 €		37 €
-väh. valtionosuudella ja sis. vuok-	20 €	20 €		21 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,80	4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	10,5		11,2	10,0
Vaikutavuus:				
Asiakastytytyväisyyskyselyn tulokset	4,5	4,5		4,5

Kaupunkiympäristön palvelualue

Tuloslaskelma	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Toimintatuotot	36 554 978	36 369 600	40 073 700	41 256 900	41 563 500
Myyntituotot	14 251 752	14 838 000	17 116 200	18 561 400	18 759 000
Maksutuotot	5 859 286	6 532 800	7 195 600	7 151 200	7 178 100
Tuet ja avustukset	1 052 597	650 000	650 000	658 400	667 000
Vuokratuotot	13 974 615	13 298 900	14 120 300	13 881 300	13 941 700
Muut toimintatuotot	1 416 728	1 049 900	991 600	1 004 600	1 017 700
Valmistus omaan käyttöön	453 655	0	500 000	506 200	512 700
Toimintakulut	44 804 642	43 955 900	48 201 400	49 222 100	49 308 700
Henkilöstökulut	10 620 844	10 349 600	11 187 800	10 621 700	10 744 100
Palvelujen ostot	30 585 107	30 495 400	33 817 900	35 340 300	35 255 800
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 831 350	1 303 000	1 328 600	1 355 800	1 382 300
Avustukset	33 432	47 200	97 200	99 200	101 100
Muut toimintakulut	1 733 909	1 760 700	1 769 900	1 805 100	1 825 400
Toimintakate	-7 796 009	-7 586 300	-7 627 700	-7 459 000	-7 232 500
Poistot ja arvonalentumiset	16 916 591	17 973 400	18 983 300	19 787 500	24 814 700
Tilikauden tulos	-24 712 054	-25 559 700	-26 611 000	-27 246 500	-32 047 200

Henkilöstösuunnitelma	2017	2018	2019	2020	2021
Henkilötyövuodet	189	179	191	189	189
Muutos		-10	12	-2	0

Toiminnan kuvaus

Kaupunkiympäristön palvelualueella toimieliminä ovat tekninen ja ympäristölautakunta, rakennus- ja ympäristölupalautakunta, Päijät-Hämeen jätelautakunta ja Lahden seudun joukkoliikennelautakunta.

Lautakunnat edistävät ja ohjaavat kuntalaisten vaikutuskanavana toimien lautakuntien alaisten vastualueiden toiminnan ja tulosten laatua. Tekninen ja ympäristölautakunta sekä rakennus- ja ympäristölupalautakunta ovat toimivaltaisia Lahden kaupungin alueella.

Lahden seudun joukkoliikennelautakunta toimii Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Kärkölän, Lahden, Padasjoen, Orimattilan ja Sysmän joukkoliikenneviranomaisena.

Päijät-Hämeen jätelautakunta toimii Asikkalan, Heinolan, Hollolan, Kärkölän, Lahden, Myrskylän, Orimattilan, Padasjoen, Pukkilan ja Sysmän jätehuoltoviranomaisena.

Kaikki vastualueet toimivat teknisen ja ympäristölautakunnan alaisina.

Henkilöstösuunnitelma

Kaupunkiympäristön palvelualueen henkilötyövuodet ovat vähentyneet vuoden 2017 tilinpäätöksestä verrattuna 1.6.2017–31.5.2018 ajanjaksolla toteutuneisiin henkilötyövuosiin, mutta niiden arvioidaan kasvavan vuosina 2019–2021.

Henkilötyövuosien kasvua selittää osittain jo tapahtunut kasvu sekä yleiskaavoituksen ja asuntotoimen siirtyminen takaisin palvelualueelle. Suunnitteilla on myös joitakin uusia tehtäviä, jotka liittyvät kasvaviin investointeihin, lakisääteisten tehtävien hoitamiseen ja Luonnollisesti liikkeessä -kärkihankkeen toteuttamiseen. Osa uusista tehtävistä on määräaikaisia.

Kaupunkiympäristön palvelualueelta konsernihallintoon 1.6.2017 organisaatiomuutoksessa siirtyneet työntekijät ovat kokonaisuudessaan konsernihallinnon henkilötyövuosissa vuoden 2017 osalta.

Palvelualueen yhteiskustannukset

Sitova toimintakate					
Määrärahat	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	1 769 964	1 246 300	1 199 600	1 207 900	1 211 400
Tulot	213 136	0	0	0	0
Toimintakate	1 556 828	1 246 300	1 199 600	1 207 900	1 211 400

Toiminnan kuvaus

Organisaatiomuutoksen jälkeen yhteiskustannuksiin budjetoidaan vastuualueisiin kuulumaton henkilöstö sekä palvelu- aluetasoiset hankkeet.

Toiminnan painopistealueet

Painopisteenä on kaupungin strategian pohjalta toiminnan uudistaminen ja tehostaminen.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Palvelualueella muutetaan käytäntöjä ja prosesseja uuden organisaation mukaisiksi kaupunkitasoisen aikataulutavoitteen mukaisesti.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	15 €	10 €		10 €

Maankäyttö ja aluehankkeet, Kunnallistekniikka ja Rakennus- ja ympäristövalvonta vastuualueet yhteensä

Sitova määräraha ja tuloarvio

Määrärahat	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	25 957 664	25 566 500	27 194 200	26 996 400	27 027 600
Tulot	24 366 878	24 215 100	26 151 200	25 930 500	26 081 500
Toimintakate	1 590 785	1 351 400	1 043 000	1 065 900	946 100

Toiminnan kuvaus

Maankäyttö ja aluehankkeet -vastuualue luo perusedellytykset kaupungin kestäväälle kehitykselle sekä asukkaita ja asiakkaita tyydyttävälle asumiselle, yrittämiselle ja muulle kaupunkielämälle huolehtimalla kaavoituksesta, kiinteistönmuodostuksesta, kartasto- ja sijaintitietojen ylläpidosta, kaupungin maapolitiikasta, asuntotoimen tehtävistä sekä kaupungin merkittävien aluekehityshankkeiden toteuttamisesta.

Kunnallistekniikka luo perusedellytykset kaupungin kestäväälle kehitykselle sekä asukkaita ja asiakkaita tyydyttävälle asumiselle, yrittämiselle ja muulle kaupunkielämälle vastaamalla yleisten alueiden hallinnasta, kehittämisestä, ylläpidosta ja liikennejärjestelmän suunnittelusta. Se vastaa myös seudullisesta joukkoliikenteen suunnittelusta, pysäköinninvalvonnasta ja seudullisesta koulutoimen kuljetussuunnittelusta.

Rakennus- ja ympäristövalvonta toimii kaupunkialueen ympäristöllisiin lupiin liittyvänä lupa- ja valvontaviranomaisena, jätehuollon viranomaisena sekä leirintäalueviranomaisena. Rakennus- ja ympäristövalvonnan yksiköt ovat rakennusvalvonta, terveysvalvonta, ympäristöpalvelut ja jätehuolto. Ympäristöterveys toimii terveysuojeluviranomaisena, jonka tehtäviin kuuluvat elintarvikevalvonta, tupakkavalvonta, asumisterveys, talousvesi, uimavedet, eläinlääkintähuolto ja eläinten suojelu. Ympäristöpalvelut vastaavat kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävien valmistelusta ja valvoo alueellaan ympäristönsuojelun yleis- ja erityislakien noudattamista. Ympäristöpalvelut huolehtivat ympäristönsuojelun edistämisestä kunnassa, vesiensuojelusta, luonnonsuojelusta, ympäristö- ja maa-aineslupien valvonnasta sekä ympäristötilan seurannasta. Jätehuoltoyksikkö valmistelee jätehuollon viranomais-tehtäviä ja seuraa jätehuoltoon liittymistä viranomaisen toimialueella Asikkalassa, Heinolassa, Hollolassa, Lahdessa, Myrskylässä, Kärkölässä, Orimattilassa, Padasjoella, Pukkilassa ja Sysmässä.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Maankäyttö ja aluehankkeet -vastuualueella Vuoden 2016 alussa toteutuneen kuntaliitoksen vaikutukset vastuualueen työtehtäviin näkyvät edelleen. Kaavoituksen, kiinteistömuodostuksen ja sähköisten asiakaspalvelujen toiminnallisten järjestelmien tarvitsemat perustiedot on saatava tarkistettua ja yhtenäistettyä koko uuden kunnan alueella. Nastolan asemakaavoitetun alueen kiinteistöjen tonttijaot sekä ajantasa-asemakaavaa varten tarvittava kaavatulkinta saadaan pääosin valmiiksi vuoden 2019 alkuun mennessä. Vuoden 2019 alussa asuntotoimen tehtävät siirtyvät vastuualueelle.

Jo rakennettujen alueiden uusiutuminen ja käyttötarkoitusten muutokset aiheuttavat aikaisempaa selvästi enemmän rakennusten purkuja, pilaantuneen maaperän puhdistustöitä, rakenteellisia melun- ja värinän torjuntaratkaisuja sekä yhä useammin myös vaativia hulevesiratkaisuja. Nämä ovat lisänneet

selvitystarpeita kaavoitusvaiheessa ja edellyttävät myös riittäviä taloudellisia ja henkilöstöresursseja toteutuksessa. Talousarvioesitykseen ei ole ollut mahdollisuutta osoittaa tarpeen edellyttämää määrärahaa kaikkiin jo tiedossa oleviin purkukohteisiin eikä kaikkiin tiedossa oleviin maaperän puhdistuskohteisiin. Kohteet priorisoidaan käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa. Jatkossa olisi tarpeen harkita myös henkilöresurssin lisäämistä purku- ja pimahankkeiden hallintaan, koska näin voidaan saada aikaan taloudellisia ja toiminnallisia hyötyjä nykyiseen verrattuna.

Kaavoituksen ja kiinteistönmuodostuksen taksoja sekä tonttien luovutushintoja tarkistetaan määrävällein vähintään inflaation edellyttämällä tavalla. Tästä huolimatta taloussuunnitelmakaudella vastuualueen tulokertymän ennakoitiin aiheuttavat epävarmuutta maankäyttösopimustulojen vuotuisen vaihtelun arviointi, merkittävien liiketonttien vuokrasopimuksiin sisältyvien osto-optioiden käyttäminen sekä muutokin lisääntynyt vuokratonttien omaksi lunastaminen. Maankäyttösopimustulojen suureenkin vaihteluun eri vuosina tulee varautua. Maankäyttösopimukset edellyttävät niissä sovittujen kunnallisteknisten investointien rahoitusta ja toteutusta.

Kunnallistekniikan ylläpidettävä alue on kasvanut merkittävästi kuntaliitoksen seurauksena ja vieläkin on paljon työtä rekistereiden ajantasaistamisessa ja laatutasojen yhtenäistämässä. Keskustan kehittämistyö ja siihen liittyvät isot hankkeet, suuret aluekehityshankkeet (Ranta-Kartano, Hennala ym.) ja eteläisen kehätien rakentamisen aloitus vaativat paljon resursseja muutamana seuraavana vuonna.

Rakennus- ja ympäristövalvonnan vastuualueella rakennustuotannon suhdannevaihtelut näkyvät, vaikka eivät ole aivan yhtä suuria kuin maan kasvukeskuksissa. Kustannusten kasvun vuoksi valvonta- ja tarkastusmaksuja korotetaan 5 prosenttia vuonna 2019. Rakentamisen vilkkaus ja kasvu on ollut merkittävää myös Lahdessa, joskin voimakas lupamäärien kasvu taittui loppuvuodesta 2018. Vuonna 2019 haettujen lupien määrä vähenee n. 20 prosenttia (arvio). Käsittelyajan ja valvonnan hidasteeksi on muodostunut koulutetun ja osaavan henkilöstön rekrytointi.

Terveysvalvonnan tarkastusmäärät pysyvät todennäköisesti samalla tasolla, tai nousee hieman verrattain vuoteen 2018. Lisätöitä teetää tupakkalainsäädännön uudistus, sekä alkutuotannon valvonnan muuttuminen säännölliseksi. Eläinsuojeluilmoitukset ja -tarkastusmäärät ovat olleet jyrkässä nousussa verrattuna edellisiin vuosiin. Häiriötilannesuunnitteluun ja varautumiseen keskitetään enemmän voimavaroja.

Pinta-alaltaan merkittävä Lahden kaupungin laajeneminen vuoden 2016 alusta vaatii edelleen lisäpanostusta luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen, vesistöjen hoitoon ja luonnonsuojeluun sekä ennaltaehkäisevään ympäristönsuojeluun. Viranomaistoiminnassa lisäpanoksia tarvitaan jatkossakin ei-

luvanvaraisten toimintojen valvontaan ja niiden aiheuttamien ympäristöhäiriöiden vähentämiseen. Lisäksi varautumista vaativat tulossa olevat suuret lakiuudistukset mm. ns. yhden luukun periaate ympäristöllisten lupien yhteiskäsittelyssä. Laki uudistuksissa aluehallintovirastolta ja elinkeino- ja ympäristökeskuksista siirtyy mm. lupalaitoksia kunnan valvonnan ilmoitus- ja rekisteröintimenettelyiden piiriin. Uusiin tehtäviin täytyy varautua riittävillä henkilöresursseilla. Ympäristöpalvelujen vesien- ja luonnonhoitoon tarvittava kaupungin omahoitosuosuus on tehtävään nähden vähäinen. Rakennus- ja ympäristövalvonnan tulot muodostuvat pääosin lupa- ja valvontamaksuista ja talousarvio onkin laadittu erityisesti vuoden 2019 osalta sen varaan, että ennusteet rakentamisen määrästä ensi vuonna toteutuvat.

Jätehuollon toimintaympäristön suurimmat muutokset tulevat uudistuvasta jätelainsäädännöstä. Lisäksi jätteenkuljetuksen seuranta edellyttää lisäresursointia. Jätelain mukaisesti jätehuoltoviranomaisen toimintaa ei saa rahoittaa verovaroin, vaan jätehuoltoyksikön menot katetaan täysimääräisesti ekomaksurahoituksella.

Toiminnan painopistealueet

Maankäyttö ja aluehankkeet: Kaupungin strategian mukaisesti on suunnitelmakaudella tärkeintä luoda edellytyksiä kaupungin kestäväen kehityksen mukaiselle yhdyskuntarakenteelle sekä työpaikkojen ja väestön määrän tasaiselle kasvulle. Tämän toteuttamiseksi hankitaan maa-alueita, kaavoitetaan riittävä määrä asumisen ja yritystoiminnan tonttimaata sekä panostetaan elinympäristön ja asukkaiden viihtyisyyden huomioon ottamiseen kaikessa toiminnassa. Kansalaisten osallistumista ja vuorovaikutusmenettelyjä kehitetään.

Vuoden 2019 keskeisiä tavoitteita ovat: Radanvarren alueen kehittäminen (Tullin ja Starkin alueet, liityntäpysäköinti), Rantakaupungin (Ranta-Kartanon kylpylähotelli ja uimakeskus, satama, asuinkorttelit) alueen kehittäminen, keskusta-alueiden (Lahti, Rakokivi) kehittäminen mm. osana palveluverkkotarkastelua ja Lahden Suunta-työtä sekä yritys- ja elinkeinotoiminnan sijoittumismahdollisuuksien edellytysten parantaminen. Mahdollisesti 2020-luvulle anottavien asuntomessujen valmisteluun ryhdytään vuonna 2019.

Kunnallistekniikan toiminnan painopisteenä suunnitelmakaudella on varmistaa resurssit kaupungin kasvun mahdollistamiseksi priorisoimalla investointikohteet sisäisesti niin, että uudisrakentamiseen tarvittavien alueiden kunnallistekniikka voidaan toteuttaa. Toimintaa kehitetään laadullisesti hyvään, taloudelliseen ja kuntalaisia tyydyttävään suuntaan. Eteläisen kehätien hankekokonaisuuden rakentaminen käynnistyi keväällä 2017. Käynnissä on MT 167 nelikaistaistaminen 3,2 kilometrin matkalla ja kaksi muuta urakkaa, Hollolan alueella oleva ST-urakka ja Lahden alueella oleva allianssiurakka käynnistyivät vuoden 2018 kesällä. Eteläisen kehätien hankekokonaisuuden on tarkoitus valmistua vuonna 2020. Hankkeen kokonaiskustannukset ovat 275 milj. euroa, josta Lahden kaupungin osuus on 70 milj. euroa. Keskustan kehittäminen jatkuu ja vaatii edelleen merkittävää rahoitusta vuosittain. Suurien käyntiin lähteneiden aluekehityshankkeiden (Hennala, Ranta-Kartano, radan varsi mm.) rahoitustarve ajoittuu koko taloussuunnitelmakaudelle. Aseman seudun liityntäpysäköintin suunnitteluun ja toteuttamiseen on varauduttava vuonna 2019. Mahdollisten pysäköintikansien rakentamisesta on sovittava erikseen.

Rakennus- ja ympäristövalvonnan toiminnan painopisteinä ovat toiminta-alueen kasvun mahdollistaminen joustavan ja lisääntyvän sähköisen lupakäsittelyn avulla sekä elinympäristön ja asumisviihtyisyyden parantaminen rakennetun ja luonnon ympäristön kunnosta huolehtimalla. Asukkaiden ja eläinten hyvinvointiin sekä elinympäristön terveellisyteen ja toimivuuteen kohdistuvat tehtävät ovat painopisteinä. Toiminnassa korostuvat erityisesti ennaltaehkäisevät toimenpiteet.

Jätehuoltoyksikön tavoitteena on siirtää toiminnan painopistettä yksittäisten päätösten käsittelystä vaikuttavampaan jätehuollon ohjaamiseen vuodesta 2018 alkaen. Tavoitteena on aloittaa jätehuollon palvelutason määrittely, jätehuollon seurannan tehostaminen ja jatkaa sähköisen asioinnin kehittämistä.

Vuoden 2019 määrärahoilla toteutetaan muun muassa seuraavaa:

uusia väyliä rakennetaan	6,8 km
keskeneräisiä väyliä rakennetaan valmiiksi	3,3 km
vanhoja väyliä perus parannetaan	9,3 km
uusia tunneleita ja siltoja rakennetaan	9 kpl
uusia puistoja ja leikkialueita rakennetaan	3 ha
vanhoja puistoja ja leikkialueita saneerataan	1,5 ha
metsänhakuut	20 000 m ³

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Kunnallistekniikka				
Talous:				
Kustannus/asukas	136 €	132 €		136 €
Tulot/asukas	61 €	56 €		58 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,7		3,75	4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	14,4		13,5	12,0
Vaikuttavuus:				
Tyytyväisyys pääkatujen kuntoon	78,6 %	70 %		70 %
Tyytyväisyys asuinalueiden puistojen ja viheralueiden hoitoon	71,6 %	55 %		60 %
Tyytyväisyys oman asuinkadun lumenauraukseen	56,3 %	55 %		60 %
Maankäyttö ja aluehankkeet				
Talous:				
Kustannus/asukas	47 €	45 €		53 €
Tulot/asukas	122 €	124 €		137 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)			3,94	4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	8,9		27,0	8,0
Vaikuttavuus:				
Asuinalueiden palvelujen saavutettavuus (kyselyn tulos)	76,8 %	85 %		85 %
Rakennus- ja ympäristövalvonta				
Talous:				
Kustannus/asukas	33 €	35 €		36 €
Tulot/asukas	20 €	22 €		22 €
Henkilöstö:				
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	4,0		3,81	3,95
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	10,7		3,5	4,1
Vaikuttavuus:				
Asiakastytyväisyyskyselyn tulos	90 %	90 %		90 %

Joukkoliikenne

Sitova toimintakate					
Määrärahat	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	17 077 014	17 143 100	19 807 600	21 017 800	21 069 700
Tulot	12 428 618	12 154 500	14 422 500	15 832 600	15 994 700
Toimintakate	4 648 396	4 988 600	5 385 100	5 185 200	5 075 000

Toiminnan kuvaus

Tehtävänä on seudullisen joukkoliikenteen suunnittelu ja toteutus.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Vuoden 2019 aikana LSL:n liikennöinti muuttuu kokonaisuudessaan bruttomalliin. Tämä lisää sekä menoja että tuloja 2,25 milj. euroa. Useamman liikennöintisopimuksen päättyessä liikennettä tullaan kilpailuttamaan uudelleen vuoden aikana. Joukkoliikennettä sopeutetaan yhdyskuntarakenteessa tapahtuvien muutosten mukaan huomioiden erityisesti koulut ja kasvavat asuinalueet.

Runkolinjastosuunnitelman viimeistelyä jatketaan tiiviissä yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Ensimmäiset runkolinjat otetaan käyttöön toimintavuoden aikana. Runkolinjastosuunnitelman yhteydessä selvitetään vaihtoehtoisten käyttövoimien sekä uusien liikkumispalvelujen lanseerausta Lahden seudulla

Toiminnan painopistealueet

Toimintavuonna seudullisen joukkoliikenteen painopiste tulee olemaan runkolinjastouudistuksessa ja siitä viestimisessä. Runkolinjastouudistuksella parannetaan joukkoliikenteen kustannustehokkuutta ja houkuttavuutta.

Vuonna 2018 uudelleen brändätyn työsuhdematkalipun käyttöä lisätään tiedottamisen ja markkinoinnin keinoin.

Reaaliaikaisen matkustajainformaatiojärjestelmän hankinta etenee ja toimintavuoden aikana työestetään järjestelmän käyttöönottoa liikennöitsijöiden sekä laite- ja sovellustoimittajien kanssa.

Vuoden 2019 aikana toteutetaan joukkoliikenteen lippujen kokonaisuudistus, jossa huomioidaan lapset, nuoret, opiskelijat, erityisryhmät sekä eläkeläiset. Uudistus sisältää sen, että vuoden 2019–2020 talviaikataulujen tullessa voimaan elokuussa, otetaan käyttöön lapsille, nuorille ja opiskelijoille alennettu kausikortti.

Toimintaa kuvaava mittari	2017	tavoite 2018	2018	tavoite 2019
Talous:				
Kustannus/asukas	143 €	142 €		164 €
Tulot/asukas	104 €	101 €		119 €

Tuloslaskelmaosa

- Talousarvion tuloslaskelmat
- Verotulot
- Käyttötalouden valtionosuudet
- Korkotulot ja -menot
- Muut rahoitustulot ja -menot

Investointiosa

- Kiinteä omaisuus
- Talonrakennusinvestoinnit
- Julkinen käyttöomaisuus
- Irtain omaisuus
- Arvopaperit ja osuudet

Rahoitusosa

- Rahoituslaskelma
- Antolainat
- Lainanotto, pitkäaikaiset lainat
- Lainanotto, lyhytaikaisten muutos

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelmassa osoitetaan, kuinka kunnan tulo-rahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin eli käyttömenoihin, rahoitusmenoihin sekä omaisuuden kulumisen edellyttämiin poistoihin. Tuloslaskelmassa summataan talousarvion käyttötalousosan toimintatulot ja -menot. Yhdistely tehdään tuloslaskelmakaavan tilien tarkkuudella. Tuloslaskelman välituloksina esitetään mm. seuraavat tiedot:

Toimintakate on toimintatulojen ja -menojen erotus eli käytötalouden nettomenot. Vuosikate ilmoittaa paljonko talousarviovuoden tulo-rahoituksesta jää investointien ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen. Jotta terveen talouden kriteerit toteutuisivat, tulisi vuosikatteen pitkällä aikavälillä olla samaa suuruusluokkaa kuin nettoinvestoinnit. Vuosikatteen riittävyttä voidaan verrata investointien lisäksi myös käyttöomaisuuden poistoihin. Vuosikatteen tulisi riittää kattamaan omaisuuden kulumista mittaavat poistot.

Vuoden 2019 tuloslaskelmasta ilmenee, että rahoituserien jälkeen saatava vuosikate, 49,8 milj. euroa, kattaa käyttöomaisuuden poistot 108,6 prosenttisesti. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu Kuntaliiton suosituksen mukaan ja ne ovat 45,9 milj. euroa. Tilikauden tulos kertoo tilikauden tulojen ja menojen erotuksen. Vuoden 2019 tulos on 3,9 milj. euroa. Tilikauden tulosta voidaan vielä käsitellä rahastojen ja/tai varausten muutoksilla eli niin sanotuilla tuloksen käsittelyerillä. Tuloslaskelman viimeinen rivi osoittaa tilikauden yli-/alijäämän, joka vuonna 2019 on 4,0 milj. euroa ylijäämäinen. Vuokrakulut sisältyvät tuloslaskelmassa muihin toimintakuluihin. Vuonna 2019 vuokrakuluja arvioidaan olevan yhteensä 63,2 milj. euroa, josta rakennusten vuokrat ovat 59,7 milj. euroa.

TULOSLASKELMA	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Toimintatuotot	152 931 860	144 943 600	150 027 300	153 338 000	156 247 100
Myyntituotot	31 964 800	21 058 900	23 121 700	24 645 100	24 981 900
Maksutuotot	17 078 834	17 234 700	17 355 200	17 559 000	17 716 600
Tuet ja avustukset	20 333 089	18 199 300	16 579 900	16 704 400	15 824 900
Vuokratuotot	72 085 176	75 445 300	80 862 600	82 528 200	85 780 300
Muut toimintatuotot	11 469 960	13 005 400	12 107 900	11 901 300	11 943 400
Valmistus omaan käyttöön	1 173 310	600 000	1 100 000	1 114 000	1 128 400
Toimintakulut	746 958 381	775 415 900	788 323 400	802 860 400	814 384 800
Henkilöstökulut	160 470 900	160 445 200	165 022 200	164 745 800	166 799 700
Palkat ja palkkiot	120 707 082	119 402 500	123 753 600	123 950 700	124 892 300
Henkilösivukulut	39 763 818	41 042 700	41 268 600	40 795 100	41 907 400
Eläkekulut	34 676 193	35 904 200	36 653 600	36 957 600	36 791 000
Muut henkilösivukulut	5 087 625	5 138 500	4 615 000	3 837 500	5 116 400
Palvelujen ostot	457 326 228	476 925 100	480 716 800	489 004 200	494 545 700
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	18 321 237	16 014 300	17 348 100	17 715 900	18 273 500
Avustukset	47 300 927	51 123 700	51 118 100	51 708 800	51 669 000
Muut toimintakulut	63 539 089	70 907 600	74 118 200	79 685 700	83 096 900
TOIMINTAKATE	-592 853 211	-629 872 300	-637 196 100	-648 408 400	-657 009 300
Verotulot	452 799 956	465 395 000	486 600 000	500 600 000	513 300 000
Valtionosuudet	188 981 196	191 210 000	189 700 000	187 200 000	185 200 000
Rahoitustuotot ja -kulut	11 756 345	10 367 300	10 717 900	11 535 500	12 664 700
Korkotuotot	11 521 744	13 085 600	13 096 000	14 383 300	15 832 200
Muut rahoitustuotot	14 331 349	15 407 700	16 862 300	17 629 500	18 183 000
Korkokulut	15 045 582	17 612 000	18 615 400	19 852 300	20 725 500
Muut rahoituskulut	-948 833	514 000	625 000	625 000	625 000
VUOSIKATE	60 684 286	37 100 000	49 821 800	50 927 100	54 155 400
Poistot ja arvonalentumiset	45 556 658	46 297 000	45 880 900	47 751 100	55 073 100
Satunnaiset erät	2 116 046	0	0	0	0
TILIKAUDEN TULOS	17 243 674	-9 197 000	3 940 900	3 176 000	-917 700
Poistoeron lisäys tai vähennys	227 061	82 000	82 000	82 000	82 000
Rahastojen lisäys tai vähennys	136 397	0	0	0	0
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	17 334 338	-9 115 000	4 022 900	3 258 000	-835 700
Tunnusluvut					
Ylijäämä taseessa milj.€	152,0	142,9	146,9	150,2	149,4
Toimintatulot/-kulut %	20,5 %	18,7 %	19,0 %	19,1 %	19,2 %
Vuosikate/poistot %	133,2 %	80,1 %	108,6 %	106,7 %	98,3 %
Vuosikate €/asukas	508	308	412	420	444
Asukasmäärä	119 573	120 352	120 800	121 233	122 067

Tuloslaskelma, taseyksiköt eriteltyinä
(sis. sisäiset erät)

	Kaupunki ilman taseyksiköitä	Taseyksiköt	Yhteensä
Toimintatuotot	68 003 900	82 023 400	150 027 300
Myyntituotot	22 543 500	578 200	23 121 700
Maksutuotot	14 304 000	3 051 200	17 355 200
Tuet ja avustukset	4 871 900	11 708 000	16 579 900
Vuokratuotot	14 775 600	66 087 000	80 862 600
Muut toimintatuotot	11 508 900	599 000	12 107 900
Valmistus omaan käyttöön	500 000	600 000	1 100 000
Toimintakulut	733 396 100	54 927 300	788 323 400
Henkilöstökulut	153 104 300	11 917 900	165 022 200
Palkat ja palkkiot	114 060 500	9 693 100	123 753 600
Henkilösivukulut	39 043 800	2 224 800	41 268 600
Eläkekulut	34 802 400	1 851 200	36 653 600
Muut henkilösivukulut	4 241 400	373 600	4 615 000
Palvelujen ostot	463 727 200	16 989 600	480 716 800
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	7 363 400	9 984 700	17 348 100
Avustukset	51 118 100	0	51 118 100
Muut toimintakulut	58 083 100	16 035 100	74 118 200
TOIMINTAKATE	-664 892 200	27 696 100	-637 196 100
Verotulot	486 600 000	0	486 600 000
Valtionosuudet	189 700 000	0	189 700 000
Rahoitustuotot ja -kulut	14 730 900	-4 013 000	10 717 900
Korkotuotot	13 096 000	0	13 096 000
Muut rahoitustuotot	16 862 300	0	16 862 300
Korkokulut	14 607 400	4 008 000	18 615 400
Muut rahoituskulut	620 000	5 000	625 000
VUOSIKATE	26 138 700	23 683 100	49 821 800
Poistot ja arvonalentumiset	22 627 100	23 253 800	45 880 900
Suunnitelman mukaiset poistot	22 627 100	23 253 800	45 880 900
TILIKAUDEN TULOS	3 511 600	429 300	3 940 900
Poistoeron lisäys tai vähennys	0	82 000	82 000
Rahastojen lisäys tai vähennys	0	0	0
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	3 511 600	511 300	4 022 900

Verotulot

Talousarvion verotulokohta koostuu kunnan tuloverosta eli kunnallisverosta, yhteisöverosta sekä kiinteistöverosta. Valtion talousarvioesitykseen vuodelle 2019 esitetään veroperustemuutoksia tuleville vuosille.

Lahden kaupungin talousarvio 2019 perustuu vuonna 2018 voimassa olevaan 20,75 prosentin kunnallisveroasteeseen ja vuonna 2018 voimassa oleviin kiinteistöveroasteisiin. Valtuustopimuksen edellyttämä vuosikatteen asteittainen paraneminen vuoteen 2022 perustuu talouden tasapainottamishankkeiden viiveellä toteutuviin vaikutuksiin. Kaupungin talouteen liittyy viiden vuoden tarkasteluaikana merkittäviä mahdollisuuksia ja epävarmuuksia, mm. vuonna 2021 toteutuvaksi suunnitellun maakuntauudistuksen vaikutukset, yleisen taloustilanteen kehitys, kaupungin kasvun ja työllisyyden vaikutukset.

Kunnallisvero

Hallitus linjasi budjettiriihessä keventävänsä ansiotuloverotusta. Veronkevennysten arvioidaan alentavan kunnallisveron tuottoa yhteensä noin -236 milj. eurolla vuonna 2019. Suurin yksittäinen muutos on ansiotasoindeksiin tarkistus, joka vähentää kunnallisveron tuottoa noin -154 milj. eurolla. Muut veroperustemuutokset kohdistettiin kunnallisverotuksen perusvähennykseen, työtulovähennykseen sekä eläketulovähennykseen. Ottaen huomioon kunnallisveron tuottoa parantava veroperustemuutos (asuntolainan korkovähennyksen rajaaminen), muutosten arvioidaan alentavan kunnallisveroa yhteensä 223 milj. eurolla. Päätösperäiset veronalennukset alentavat kuntien verotuloja, mutta kompensoidaan kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta.

Lahden kunnallisverolaskelmat vuodelle 2019 perustuvat edellä mainittuihin veroperustemuutoksiin ja vuonna 2018

voimassa olevaan 20,75 prosentin kunnallisveroasteeseen. Kunnallisverokertymä vuodelle 2019 on arvioitu olevan 418,1 milj. euroa, jossa kasvua edellisvuoteen verrattuna on noin 5,2 prosenttia. Suhteellisen suurta kasvua selittää joulukuussa 2018 toteutuvat ennätyskelliset veronpalautukset.

Yhteisövero

Lahden yhteisöverolaskelma perustuu kuntaliiton veroennustekehikon avulla laskettuihin arvioihin Lahden yhteisöveron kehityksestä. Yhteisöveron tuottoarvio vuodelle 2019 on 27,5 milj. euroa, missä on kasvua n. 1,9 prosenttia edelliseen vuoteen nähden. Yhteisöveron tuottoon liittyy paljon epävarmuutta lähinnä yleisen taloudellisen kehityksen johdosta, mutta myös kuntien jako-osuutta koskevien päätösten vuoksi.

Kiinteistövero

Syksyllä 2017 eduskunta päätti korottaa kiinteistöveroasteiden ala- ja ylärajoja. Rajojen korotukset astuivat pääosin voimaan jo vuodelta 2018 toimitettavassa kiinteistöverotuksessa. Poikkeuksena tästä oli vakituinen asuinrakennuksen ylärajan korotus 0,90 prosentista 1,00 prosenttiin. Tämä korotus astuu voimaan vuodelta 2019 toimitettavassa kiinteistöverotuksessa.

Lahden kiinteistöverolaskelmat vuodelle 2019 perustuvat Lahdessa vuonna 2018 voimassa oleviin kiinteistöveroasteisiin. Lahden saaman kiinteistöverotulon arvioidaan vuonna 2019 olevan 41,0 milj. euroa, missä kasvua vuoden 2018 talousarvioon nähden on 0,5 prosenttia. Suhteellisen heikko kasvu johtuu kiinteistöjen verotusarvojen hitaasta kasvusta. Vuonna 2020 ollaan toteuttamassa kiinteistöverouudistusta, jonka tavoitteena on oikeudenmukaistaa verotusta. Uudistuksen tavoitteena ei ole lisätä eikä vähentää kiinteistöverotuloja.

Kiinteistöveroprosentit verotuskohteittain eriteltyinä	Lahti 2018	Lahti 2019	Raja-arvot 2018	Raja-arvot 2019
Yleinen kiinteistöveroprosentti	1,35	1,35	0,93–2,00	0,93–2,00
Vakituinen asuinrakennus	0,60	0,60	0,41–0,90	0,41–1,00
Muu kuin vakituinen asuminen	1,35	1,35	0,93–2,00	0,93–2,00
Rakentamaton rakennuspaikka	4,00	4,00	2,00–6,00	2,00–6,00
Yleishyödyllinen yhteisö	0,60	0,60	0,00–2,00	0,00–2,00
Voimalaitos	3,10	3,10	0,93–3,10	0,93–3,10

Kokonaisverotulot

Verotuksella koottava tulo vuoden 2019 talousarviossa on 486,6 milj. euroa, joka on 4,6 prosenttia edellisvuotta enemmän. Verotulot jakaantuvat verolajeittain seuraavasti:

1 000 €	TP 2017	TA+LTA:t2018	TA 2019	Muutos %
Kunnan verotulo	390 185	397 600	418 100	5,16 %
Yhteisövero	26 718	27 000	27 500	1,85 %
Kiinteistövero	35 898	40 795	41 000	0,50 %
Yhteensä	452 800	465 395	486 600	4,56 %

Valtionosuudet

Valtionosuusjärjestelmän tavoitteena on kuntien vastuulla olevien julkisten palvelujen saatavuuden varmistaminen tasaisesti koko maassa siten, että kansalaiset voivat saada tietyn tasoiset peruspalvelut asuinpaikastaan riippumatta. Tämä toteutetaan tasaamalla palvelujen järjestämisen kustannuseroja sekä kuntien välisiä tulopohjaeroja.

Rakenteellisesti valtionosuusjärjestelmä koostuu kahdesta osasta:

1. varsinaisesta valtionosuudesta, jolla myös tasataan kuntien kustannus- ja tarve-eroja ja
2. kuntien välisestä tulopohjan tasauksesta.

Kustannuserojen tasauksen laskentaperusteena ovat asukasmäärän ja ikärakenteen lisäksi erilaiset olosuhdetekijät. Toisena valtionosuusjärjestelmän kiinteänä osana kuntien tulopohjaa tasataan kunnan verotulojen perusteella.

Järjestelmässä merkittävämpi rooli on kustannuserojen tasauksella, jonka kautta valtion raha ohjataan järjestelmään. Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus puolestaan on kuntien välinen. Järjestelmää täydentää tilapäisissä taloudellisissa vaikeuksissa oleville kunnille myönnettävä harkinnanvarainen valtionosuuden korotus.

Kunnan valtionosuusrahoitus muodostuu myös hallinnollisesti kahdesta osasta:

1. valtiovarainministeriön hallinnoimasta kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta
2. opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisesta opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudesta, jota hallinnoi opetus- ja kulttuuriministeriö.

Valtionosuusrahoitus on yleiskatteellinen tuloerä, jota ei ole korvamerkitty tiettyjen palvelujen järjestämiseen, vaan rahoituksen saaja päättää itse valtionosuusrahoituksensa tarkoituksenmukaisimmasta käytöstä.

Vuonna 2019 Lahden valtionosuuksien arvioidaan olevan 189,7 milj. euroa, jossa on vähennystä edellisvuoteen verrattuna 1,5 milj. euroa. Arvio perustuu pääosin Kuntaliiton alustaviin laskelmiin kuntien peruspalvelujen valtionosuuksista ja sivistyspalvelualueen arvioihin opetus- ja kulttuuritoimen muista valtionosuuksista. Valtionosuuksien väheneminen vuonna 2019 johtuu pääosin kustannustenjaon tarkistuksesta ja valtionosuusindeksin jäädytyksestä. Verotulojen kompensatiot vastaavasti lisäävät valtionosuuksia.

Valtionosuusjärjestelmän mukainen kunnan peruspalvelujen valtionosuus on eritelty seuraavassa taulukossa. Lahden saama verotulotasaus vuonna 2019 arvioidaan olevan 32,8 milj. euroa. Verotulotasauksen kasvu johtuu Lahden heikosta verotulojen kehityksestä. Alustavan arvion mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön muut valtionosuudet ovat -4,2 milj. euroa. Kunnan asukaskohtainen omarahoitusosuus on noin 250 euroa asukasta kohden.

1 000 €	TP 2017	TA+LTA:t2018	TA 2019	Muutos %
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	163 689	163 910	161 100	-1,71 %
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-3 053	-4 200	-4 200	0,00 %
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	28 345	31 500	32 800	4,13 %
Yhteensä	188 981	191 210	189 700	-0,79 %

Korkotulot ja -menot

Korkomenot kaupungin ottamista lainoista ovat talousarviovuonna 18,6 milj. euroa ja korkotuloja kertyy 13,1 milj.

euroa. Korkotuloista pääosan kaupunki saa konserniyhtiöille myöntämistään lainoista. Korkotuloihin ja -menoihin sisältyy taseyksiköiden maksamat sisäiset korkoerät.

Korkotulot ja -menot	TP 2017	TA+LTA:t2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	15 045 582	17 612 000	18 615 400	19 852 300	20 725 500
Tulot	11 521 744	13 085 600	13 096 000	14 383 300	15 832 200
Netto	3 523 837	4 526 400	5 519 400	5 469 000	4 893 300

Muut rahoitustulot ja -menot

Muihin rahoitustuloihin kirjataan mm. kaupungin tytäryhtiöiltään saamat osinkotulot ja takauspalkkiot. Osinkotuloksi on talousarviossa 2019 arvioitu noin 16 milj. euroa. Kaupunki pyrkii osinkotuotoissaan vakaaseen tuottotason, ottaen kuitenkin huomioon yhtiöiden tuloskehitys ja toiminnallisessa ympäristössä tapahtuvat muutokset siten, että turvataan sekä yhtiöiden kilpailukyky ja investointimahdollisuudet että kaupungin kohtuulliset tuottotavoitteet. Muihin rahoitusmenoihin kirjataan lainojen nostoprovisiot ja muut lainauskustannukset, valtion verotilityskorot ja -korotukset sekä muut rahoituskulut.

Yhtiökohtaiset tuloutustavoitteet on esitetty seuraavassa taulukossa:

Tuloutustavoite, 1 000 €	TA 2019
Lahten Talot Oy -al konserni	500
Lahti Aqua Oy -al konserni	600
Lahti Energia Oy -al konserni	14 500
Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy (Lahten osuus)	87
Spatium Toimitilat Oy	300
	15 987

Määräraha, nettositovuus

Muut rahoitustulot ja -menot	TP 2017	TA+LTA:t2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Menot	-948 833	514 000	625 000	625 000	625 000
Tulot	14 331 349	15 407 700	16 862 300	17 629 500	18 183 000
Netto	-15 280 182	-14 893 700	-16 237 300	-17 004 500	-17 558 000

Investointiosa

Investointisuunnitelmat valmistellaan ja esitetään viiden vuoden ajalta. Taloussuunnitelman 2019–2021 nettoinvestoinnit ovat 298,5 milj. euroa. Talousarviovuoden bruttoinvestoinneista 45,9 prosenttia on talonrakennusinvestointeja, jotka kohdistuvat toimitilojen peruskorjauksiin ja korvausinvestointeihin. Näillä turvataan omaisuuden arvon säilymistä ja korvataan vanhentuneita tiloja. Julkisen käyttöomaisuuden investointeja korottaa merkittävästi kaupungin rahoitusosuus eteläiseen kehätiehen. Investointitaso pysyy korkeana koko viiden vuoden suunnittelujakson.

Kehitetään investointien suunnittelua ja kohteiden priorisointia siten, että käyttötalousmenot eivät tulevaisuudessa kasva hallitsemattomiksi.

Lahden Tilakeskuksen talonrakennusinvestointien investointiryhmässä jatkuvat edelleen suunnitelmakaudella 2019–2021 koulurakennusten mittavat uudis- ja perusparannusinvestoinnit, joilla on suuri vaikutus sivistystoimialan käyttöalouteen. Lahden Tilakeskus etsii yhdessä maankäytön kanssa aktiivisesti mahdollisesti myytäväksi soveltuvia kiinteistöjä, joista kaavamuutoksia voidaan saada ostajia kiinnostavia kohteita.

Kaupunkiympäristön hallinnoimat Julkinen käyttöomaisuus (kadut, valaistus, satamat jne.) investointiryhmän osuus talousarviovuoden investoinneista on noin 43,2 prosenttia ja koko suunnitelmakauden 2019–2021 investoinneista 32,9 prosenttia. Kaupunkiympäristön palvelualueen Maankäyttö ja aluehankkeet vastuualueen hallinnoima kiinteän omaisuuden

investointitaso on arvioitu tasaiseksi koko suunnitelmakauden ajalle. Kunnallistekniikka vastuualueen hallinnoiman julkisen käyttöomaisuuden investoinneilla osallistutaan eteläisen kehätien rakentamiseen, kunnostetaan viheralueita, uusitaan valaistusta ja lisätään asuinalueiden viihtyvyyttä. Lisäksi panostetaan laajasti kadunrakennushankkeisiin. Lahden eteläisen kehätien (Vt12) rakentamisen kuntarahoituksen osuus alustavien suunnitelmien mukaisesti on 2019 vuonna 27,28 milj. euroa, 2020 vuonna 9,46 milj. euroa ja 2021 vuonna 2,24 milj. euroa. Kokonaisuutena Lahden kaupungin rahoitusosuus Lahden eteläiseen kehätiehen on 69,3 milj. euroa vuosina 2017–2021.

Kaupungin investointitaso on edelleen korkea koko viiden vuoden suunnittelujakson ajan, minkä vuoksi on perusteltua myös etsiä ratkaisuja, joilla investointiohjelmassa olevia hankkeita voitaisiin toteuttaa edullisemmin esimerkiksi hyödyntämällä konsernin vajaakäyttöisiä tiloja, etsimällä mahdollisuuksia hankkeiden toteuttamiseen muiden tahojen kuin kaupungin puolesta tai järjestämällä toiminnat niin, että tila- tai muut investoinnit jäävät muun toimijan toteutettavaksi. Mahdollisuudet irtaantua ei-välttämättömistä omistuksista tai omistuksista, jotka edellyttävät korvaus- tai muita investointeja on myös kartoitettava.

Arvopaperit ja osuudet vaihtelevat vuosittain tehtävien päätösten mukaisesti. Vuonna 2019 on investointiryhmään arvioitu käytettävän 0,9 milj. euroa.

Alla olevassa yhteenvedossa on esitetty kaupungin kokonaisuinvestointien euromääräinen kohdentuminen eri investointiryhmiin.

Yhteenveto investoinnit 2017–2023

1 000 euroa		TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Kiinteä omaisuus	Menot	5 741	12 500	4 750	5 000	5 000	5 000	5 000
	Tulot	3 873	6 020	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120
Talonrakennusinvestoinnit	Menot	34 090	53 647	53 137	63 897	54 334	54 099	54 210
	Tulot	5 710	1 700	2 400	1 720	2 080	1 540	1 540
Julkinen käyttöomaisuus	Menot	24 120	46 910	50 015	31 051	22 672	19 948	19 954
	Tulot	131	310	1 040	200			
Irtain omaisuus	Menot	2 539	3 180	6 804	8 505	7 815	5 405	5 450
	Tulot	4 268						
Arvopaperit ja osuudet	Menot	1 460	3 290	890	890	500	500	500
	Tulot	16 531						
Investoinnit yhteensä								
Bruttomenot		67 950	119 527	115 596	109 343	90 321	84 952	85 114
Bruttotulot (sis. Myyntivoitot ja rah.osuudet)		30 513	8 030	6 560	5 040	5 200	4 660	4 660
Netto		37 438	111 497	109 036	104 303	85 121	80 292	80 454

Kiinteä omaisuus

Kiinteän omaisuuden osalta investointisuunnitelman menot on kaupunginvaltuustoon nähden sitova.

Sitova investointisuunnitelman menot

€1 000	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Menot	5 741	12 500	4 750	5 000	5 000	5 000	5 000
Tulot	3 873	6 020	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120
Netto	1 868	6 480	4 750	5 000	5 000	5 000	5 000

Yhdyskuntarakentamisen tarpeisiin tapahtuvasta maanhankinnasta päättää pääsääntöisesti Tekninen ja ympäristölautakunta sille myönnetyn määrärahan puitteissa. Määräraha kattaa myös eri tarkoituksiin ostetut rakennetut kiinteistöt ja hankittavilla kohteilla olevan puuston. Määrärahavaraksesta osoitetaan myös maankäyttö sopimuksissa kaupungille tulevien maa-alueiden kirjanpidollinen meno.

Suunnitelmallisen raakamaanhankinnan rinnalla kaupungin tulee varautua maanhankintaan perusteluissa erityistapauksissa käyttämällä kiinteistökaupan etuosto-oikeutta ja lunastusmenettelyä sekä olemalla aktiivinen mahdollisissa pakko- huutokaupoissa. Etuosto-oikeuden käyttämisasioissa päätösvalta on kaupunginhallituksella. Etuosto-oikeutta käytettäessä osoitetaan rahoitus Teknisen ja ympäristölautakunnan maanhankintaan varatuista määrärahoista.

Jos yhdyskuntarakenteen kehittymisen kannalta tulee mahdollisuus hankkia merkittäviä maa-alueita, voidaan näiden kauppojen rahoittamiseksi turvautua erityisjärjestelyihin.

Kiinteän omaisuuden myyntituloista investointiosaan tuloutetaan kauppahinnasta maan hankintahintaa vastaava osuus. Mikäli myytävän kaavoitetun tonttimaan hankinnasta kaupungin omistukseen on kulunut pitkä aika, on hankintahinnan osuus pieni. Maan hankinta-arvo taseessa on keskimäärin 1,0 €/m².

Talousarviorakenteen mukaisesti kiinteän omaisuuden luovutuksen kauppahinta ilmoitetaan kokonaisuudessaan, mutta erotellen investointiosaan kirjautuvat myyntitulot ja käyttöalouteen kirjautuvat myyntivoitot.

Talonrakennusinvestoinnit

Talonrakennusinvestointien osalta investointisuunnitelman loppusumma on kaupunginvaltuustoon nähden sitova. Talonrakennusinvestoinnit on jaettu perusparannuksiin, korvausinvestointeihin, uusinvestointeihin sekä keskeneräisiin hankkeisiin.

Sitova investointisuunnitelman menot

€1 000	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Menot	34 090	53 647	53 137	63 897	54 334	54 099	54 210
Tulot	5 710	1 700	2 400	1 720	2 080	1 540	1 540
Netto	28 380	51 947	50 737	62 177	52 254	52 559	52 670

Perusparannukset			16 447	21 191	29 546	32 624	19 507
Korvausinvestoinnit			31 990	41 206	23 288	19 975	33 203
Uusinvestoinnit			3 200				
Keskeneräiset hankkeet			1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Yhteensä			53 137	63 897	54 334	54 099	54 210

Talorakennusinvestoinnit, perusparannukset

Perusparannuksilla turvataan omaisuuden arvon säilyminen. Lisäksi tavoitteena on rakennusten korjausvelan pieneneminen. Samalla tilat korjataan teknisesti ja toiminnallisesti ajanmukaisemmiksi. Kustannustaso: Haahtela-indeksi 96.

€1 000	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Menot	26 918	38 197	16 447	21 191	29 546	32 624	19 507
Tulot		200	900	220	580	40	40
Netto	26 918	37 997	15 547	20 971	28 966	32 584	19 467

Kohteet	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Konsernihallinnon hankeryhmä	850	2 295	6 465	4 359	189
Kaupungintalon perusparannus	661	2 106	6 276	4 170	
Muut kohteet yhteensä	189	189	189	189	189
Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä	10 804	16 377	22 691	27 877	18 928
Länsiharjun koulun perusparannus	500				
Länsiharjun pikkukoulun korjaus- ja muutostyöt				82	
Villähteen koulun perusparannus		82	784	1 177	
Kannaksenkatu 22 (Muotoiluinstituutti) perusparannus ja muutostyöt	673	5 656	9 696	808	
Kannaksen lukion muutostyöt	476	476	952		
Kirkkokatu 16 (Aikuiskoulutuskeskus) perusparannus- ja muutostyöt	124	124	247	8 904	2 968
Paavolan kampusalueen sisäiset liikennejärjestelyt	413	1 652			
Kivimaan koulun perusparannus			3 744	6 418	
Myllypohjan koulun perusparannus			221	1 324	2 647
Kasakkamäen koulun perusparannus				306	3 309
Kaupunginteatterin perusparannus	1 084	1 001	1 683		
Historiallisen museon toiminnalliset muutokset ja piha	1 032	2 065			
Sopenkorvenkatu 9:n perusparannus				2 762	2 762
Päiväkotien perusparannukset yhteensä	1 385	2 321	2 795	2 067	3 213
Urheilukeskuksen perusparannukset yhteensä	730	400	400	400	400
Palvelualueen pienet työkohteet yhteensä	4 387	2 600	2 169	3 629	3 629
Muun vuokraustoiminnan hankeryhmä	4 626	2 520	389	389	389
Kaupunginsairaalan uudistaminen	2 883				
Salpausselän kuntoutussairaalan muutostyöt	265				
Sibeliustalon kongressisiiven sisäänkäynti ja salin uudistaminen	89	2 131			

Konsernihallinnon hankeryhmä

- Konsernihallinnon hankeryhmässä on varattu rahoitusta kaupungin keskushallinnon ja taseyksiköiden käytössä olevien rakennusten korjaustöihin. Suurin yksittäinen hanke on kaupungintalon perusparannus, jonka yhteydessä korjataan myös tornin rakenteet. Kaupungintalon perusparannustyöt on ajoitettu vuosille 2020–2022.

Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä

- Länsiharjun koulun vuonna 2017 aloitettu perusparannus valmistuu vuoden 2018 lopussa.
- Länsiharjun pikku koulun korjaus- ja muutostyöt tehdään taloussuunnitelmakauden jälkeen, kun esiopetus- ja päiväkotitilat ovat valmistuneet pikku koulun laajennukseen.
- Villähteen koulun vanhimpaan hirsirakenteiseen osaan tehdään perusparannus vuosina 2021–2022. Samassa yhteydessä koulun uudemmat osat korvataan uudisrakennuksella.
- Paavolan kampusalueen vuonna 2018 aloitettua suunnittelua jatketaan vuosina 2019–2020. Rakennusten perusparannukset tehdään vaiheittain vuosien 2020–2023 aikana. Kannaksenkatu 22:ssa muutetaan Muotoiluinstituutilta vapautuvat tilat yhdistyneiden Tiirismaan ja Kannaksen lukiodien, Tiirismaan koulun sekä Wellamo-opiston käyttöön. Samassa yhteydessä viereinen Kannaksenkatu 20:ssa sijaitseva Kannaksen lukion rakennus yhdistetään Kannaksenkatu 22:een ja siinä tehdään joitakin toiminnallisia muutoksia. Tilat valmistuvat vuoden 2022 keväällä. Kirkkokatu 16:n Aikuiskoulutuskeskuksen käytössä olevat tilat muutetaan Tiirismaan koulun ja englanninkielisen koulun käyttöön. Tilat valmistuvat laajennusosan jälkeen vuoden 2023 keväällä.
- Kivimaan koulun vanhan osan perusparannus ja muutostyöt tehdään laajennusosan jälkeen vuosina 2021–2022, ja tilat voidaan ottaa käyttöön keväällä 2023.

- Myllypohjan koulun perusparannus toteutetaan samanaikaisesti laajennuksen kanssa siten, että tilat ovat valmiina syyslukukauden 2024 mennessä.
- Kasakkamäen koulussa on tarpeen tehdä rakennuksen iästä johtuva tekninen perusparannus. Sen toteutus ajoittuu vuosille 2023–2024.
- Historiallisen museon yleisötilojen käyttöturvallisuutta ja huollettavuutta parannetaan sekä uudistetaan näyttelytilojen taloja näyttelytekniikkaa vuosina 2019–2020. Samanaikaisesti uudistetaan ympäröivää puistoa. Rakennuksen sisätilojen osalta OKM:n rahoitussuunnitelmassa on varattu 220 000 euroa vuodelle 2019 ja 180 000 euroa vuodelle 2020.
- Sopenkorvenkatu 9:ssä sijaitsevien museon konservointi- ja säilytystilojen tekninen perusparannus on ajoitettu vuosille 2022–2023.
- Kaupunginteatterin perusparannus toteutetaan vaiheittain tekemällä pienehköjä korjauksia ja toiminnallisia muutoksia vuosina 2019–2021 lähinnä teatterin kesätaun aikana. Hankkeelle on OKM:n rahoitussuunnitelmassa varattu 460 000 euroa vuodelle 2019 ja 540 000 euroa vuodelle 2021. Isompi perusparannus on odotettavissa vuonna 2027.
- Länsiharjun pikku koulusta sekä Villähteen, Myllypohjan, Kukkasen ja Kasakkamäen kouluista sekä Sopenkorvenkatu 9:stä laaditaan hankesuunnitelmat, joiden perustella tehdään päätökset hankkeiden sisällöstä ja kustannuksista.
- Urheilukeskuksessa varaudutaan rakennusten ja rakennelmien kunnosta johtuviin korjauksiin ja perusparannuksiin siten, että kaupungin strategian mukaisesti palveluiden asiakaslähtöisyys, saavutettavuus ja esteettömyys toteutuu myös vammaisten ihmisten maauimalan käytössä.

Muun vuokraustoiminnan hankeryhmä

- Määräraha on varattu korjauksiin, joita tehdään konserniyhtiöille sekä kaupunkikonsernin ulkopuolisille tahoille vuokra-tiloissa.
- Kaupunginsairaalan uudistamishankkeen perusparannus- ja muutostyöt Lahden pääterveysasemaksi alkoivat vuonna 2015, ja tilat valmistuvat alkuvuodesta 2019.
- Salpausselän kuntoutussairaala Jalmarissa jatketaan toiminnan muuttumisesta aiheutuvia muutostöitä. Työt valmistuvat vuodenvaihteessa 2018/2019.
- Sibeliustalon rakennetaan uusi sisäänkäynti kongressisiivelle sekä uusitaan pääsalin parkettilattia, istuimet sekä lavarakenteita vuonna 2020.

Talonrakennusinvestoinnit, korvausinvestoinnit

Korvausinvestoinnit tarkoittavat vanhojen tilojen korvaamista uusilla silloin, kun entiset tilat ovat teknisesti ja/tai toiminnallisesti vanhentuneet, eikä niiden perusparannus ole tarkoituksenmukaista. Korvausinvestoinneilla pienennetään korjausvelkaa, kun huonokuntoisista rakennuksista luovutaan, ja ne korvataan uusilla. Samalla toiminta tehostuu, kun uudet tilat pystytään suunnittelemaan kaikilta osin ajanmukaisiksi. Lisäksi uudet rakennukset voidaan suunnitella ja rakentaa energiatehokkaammiksi ja näin edistää kaupungin energiansäästöavoitteiden toteutumista. Kustannustaso: Haahtela-indeksi 96.

€1 000	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Menot	1 111	15 150	31 990	41 206	23 288	19 975	33 203
Tulot							
Netto	1 111	15 150	31 990	41 206	23 288	19 975	33 203
Kohteet			TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä			31 876	36 709	14 295	19 975	33 203
Isorannan leirikeskus, leiritupa			600				
Launeen monitoimitalo			9 178	3 640			
Rakokiven monitoimitalo			9 772	11 727	977		
Kivimaan koulun laajennus			8 599	10 318	1 720		
Laaksokatu 6 (uusi päiväkotiki Paavolaan)			3 118	3 637	427		
Kannaksenkatu 22 (Muotoiluinstituutti) uusi osa			376	4 508	4 508		
Villähteen koulun 2. laajennus			204	2 255	5074	564	
Länsiharjun esiopetus- ja päivähoitotilat					241	1 506	3 977
Kukkasen/Kirkonkylän yhtenäiskoulu			30	563	592	12 362	14 834
Myllypohjan koulun laajennus				61	757	4 907	9 814
Harjun koulua korvaava uudisrakennus						636	4 578
Muun vuokraustoiminnan hankeryhmä			114	4 497	8 993		
Nastolan hyvinvointiasema			114	4 497	8 993		

Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä

- Isorannan leirikeskukseen rakennetaan uusi, ympärivuotiseen käyttöön tarkoitettu leirituparakennus. Se valmistuu keväällä 2019.
- Launeen uusi monitoimitalo valmistuu keväällä 2020. Monitoimitalo korvaa Launeen ja Salinkallion koulut sekä Mustikkamäen päiväkodin.
- Rakokiven monitoimitalo valmistuu vuoden 2021 alussa. Se korvaa Rakokiven koulun sekä Rakokivien, Niittytien ja Huokokujan päiväkotien ja Nastolan kirjaston nykyiset tilat.
- Kivimaan yläkoulun huonokuntoiset tilat korvataan uusilla tiloilla, jotka valmistuvat keväällä 2021.
- Laaksokatu 6:een rakennettava uusi päiväkotikoti korvaa väliaikaistiloissa toimivan Humpulan päiväkodin. Päiväkotikoti sijoittuu Paavolan kampusalueelle, ja se valmistuu syyskuu 2020. Pihatyöt tehdään kesällä 2021.
- Kannaksenkatu 22:ssa korvataan Muotoiluinstituutin rakennuksen huonokuntoisin A-osa uudisosalla. Uusiin tiloihin sijoituu Kannaksenkatu 20–22:n käyttäjiä palvelevat keittiö- ja ruokailutilat sekä opetustiloja. Kannaksenkatu 22:n uudisosaa rakennetaan samanaikaisesti rakennuksen perusrakennuksen kanssa vuosina 2020–2022.
- Kirkkokatu 16:n laajennukseen sijoittuvat Paavolan kampusalueen yhteiset liikuntatilat puku- ja pesutiloihin sekä keittiö- ja ruokailutilat. Rakennushanketta valmistellaan yksityisenä investointina. Toteutumismallista johtuen hankkeelle ei ole varattu rahoitusta kaupungin investointibudjettiin. Laajennus valmistuu loppuvuodesta 2021.
- Villähteen koulun laajennus korvaa koulun 1980-luvulla rakennetun osan sekä liikuntatilat. Uudisrakentamismallin rinnalla selvitetään pitkäaikaisia vuokratiloja. Uudet tilat valmistuvat syyskuu 2021. Koulun edellinen laajennus valmistui vuonna 2016.
- Länsiharjun koulun yhteyteen rakennettavat esiopetus- ja päivähoitotilat korvaavat käytöstä poistuvan Hennalan päiväkodin, jonka paikalle on kaavoitettu asuntorakentamista. Uudet tilat valmistuvat vuoden 2023 lopussa.
- Renkomäen monitoimitalo korvaa Renkomäen koulun ja kirjaston tilat. Monitoimitaloon tulee tilat myös esiopetukselle, jolloin viereiseen Renkomäen päiväkotiin vapautuu tilaa. Uusi monitoimitalo pyritään toteuttamaan elinkaarimallilla siten, että tilat valmistuvat kesällä 2022. Toteutumismallista johtuen hankkeelle ei ole varattu rahoitusta kaupungin investointibudjettiin.
- Kukkasen/Kirkkonkylän yhtenäiskoulu korvaa Kirkkonkylän ja Kukkasen koulujen tilat. Uuden koulun sijoituspaikka ratkaistaan hankesuunnitelman käsittelyn yhteydessä.
- Myllypohjan koulun laajennus korvaa Myllypohjan koulun uudemmat osat. Lisäksi se korvaa Kunnaksen koulun sekä Ahntialan, Kunnaksen ja Leikkituvan päiväkodit.
- Harjun koulua korvaava uudisrakennus rakennetaan purettavan Tiirismaan koulun paikalle. Uuden koulun myötä Harjun koulun sekä Janhusen ja Millerin talojen muodostama kokonaisuus vapautuu jatkokehitykseen.
- Taide- ja muotoilukeskus toteutetaan vuokratiloihin.
- Kisapuiston pääkatsomorakennuksen toteuttamisesta vastaa kaupunkikonsernin tytäryhtiö. Rakennuttamispäätös edellyttää sopimuksia rakennuksen käyttö-, huolto- ja pääomakustannuksia vuokrana jakavien tulevien käyttäjien kanssa sekä yksityisen rahoitusosuuden toteutumista.
- Ranta-Kartanon vesiliikuntakeskus pyritään rahoittamaan mahdollisuuksien mukaan muuten kuin kaupungin suorana investointina.
- Villähteen koulun, Länsiharjun esiopetus- ja päivähoitotilojen, Renkomäen monitoimitalon, Kukkasen/Kirkkonkylän yhtenäiskoulun, Myllypohjan koulun sekä Harjun koulua korvaavan uudisrakennuksen sisällöstä ja kustannuksista päätetään hankesuunnitelmien käsittelyn yhteydessä.

Talorakennusinvestoinnit, uusininvestoinnit

Uusininvestoinnit ovat uudisrakennushankkeita tai laajennuksia, jotka johtuvat toiminnan laajentumisesta tai laatutason parantamisesta väljyyttä lisäämällä. Kustannustaso: Haahntela-indeksi 90.

€1 000	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Menot	5 955	300	3 200				
Tulot							
Netto	5 955	300	3 200				

Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä

- Kirkkokatu 16:n kiinteistön ostamiseen kaupungille on varauduttu vuonna 2019.

Muun vuokraustoiminnan hankeryhmä

- Nastolan uusi hyvinvointiasema valmistuu vuoden 2022 alussa. Hyvinvointiaseman sijoituspaikka päätetään hankesuunnitelman käsittelyn yhteydessä.

Talorakennusinvestoinnit, keskeneräiset hankkeet

Määräraha on varattu edellisestä vuodelta jatkuviin, keskeneräisiin hankkeisiin, joiden toteutuksen aikataulu on muuttunut siten, että edellisen vuoden määrärahoja on jäänyt käyttämättä.

€1 000	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Menot			1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Tulot							
Netto			1 500	1 500	1 500	1 500	1 500

Rakennusten myynti, ei valtuustoon nähden sitova

Investointiosaan budjetoidaan aktivoitujen pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnistä saatavat tulot. Myyntitulo budjetoidaan investointitulona koko luovutusarvon määräisenä. Kiinteän omaisuuden myyntituloista budjetoidaan investointiosaan täten kauppahintaa vastaava osuus.

€1 000	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Myyntituloarvio	5 430	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Tasearvo	4 400	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Myyntivoitto/tappio	1 030	500	500	500	500	500	500

Edellä olevassa taulukossa on esitetty arvioitu myyntitulo, tasearvo ja myyntivoitto-/tappio. Mikäli myytävä omaisuus on hankittu kaupungin omistukseen kauan sitten ja mainittuun omaisuuteen ei ole tehty parannusinvestointeja, on poistamaton tasearvo sumupoistojen johdosta pieni, kun kyse on poistonalaisesta käyttöomaisuudesta.

Julkinen käyttöomaisuus

Julkisen käyttöomaisuuden osalta investointisuunnitelman menot on kaupunginvaltuustoon nähden sitova. Julkisen käyttöomaisuuden käytöstä päättää tekninen ja ympäristölautakunta vuosittain käyttösuunnitelman yhteydessä.

Sitova investointisuunnitelman menot

Sitova investointisuunnitelman menot							
€1 000	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Menot	24 120	46 910	50 015	31 051	22 672	19 948	19 954
Tulot	131	310	1 040	200			
Netto	23 990	46 600	48 975	30 851	22 672	19 948	19 954
Kohteet			TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Kadunrakennus			17556	14 586	14 102	14 298	13 409
Tonttituotannon vaatimaa rakentamista							
Etelä-Kytölä, uuden asuinalueen rakentamisen jatkaminen							
Koneharju, uuden asuinalueen rakentaminen							
Hattisenranta, uuden asuinalueen rakentaminen							
Tapanilakodin alue, uuden asuinalueen rakentaminen							
Asuinalueiden päällystys- ja viimeistelytyöt (mm. Leikolanlaakso, Kynärkannas, Vappulanmetsä)							
Uusien asuinalueiden suunnittelu (mm. Kytölänmäki, Karistonselkä, Kaukasenkatu, Lakkitehtaantie, Laakso-Nikkilä, Hennala)							
Kujalankadun suunnittelu välillä kehätien ramppi - logistiikka-alue							
Keskustan vetovoima							
Askonkadun peruskorjauksen jatkaminen							
Jaksonkadun alueen rakentaminen							
Varikonkadun asuinalueen rakentaminen							
Ranta-Kartanon alueen viimeistelytyöt							
Asuinalueiden viihtyisyys							
Katujen valmiiksi rakentaminen (Koivukummunkatu, Vanhankartanontie, Ristolantie)							
Saneerauksen yhteishankkeet Lahti Aqua Oy:n kanssa							
Kestävä kehitys, tiiviyttä lisääviä rakenteita							
Niemen alueen kunnallistekniikan rakentaminen. (UPM:n kortteli)							
Julkinen liikenne - liikennemuodon käyttöä edistäviä hankkeita							
Linja-auto reitistön pienet muutostyöt							
Kevyt liikenne - kevyen liikenteen kulkutapaa edistäviä hankkeita							
Rantatien KLV:n rakentaminen							
CitiCAP - korkeatasoisen pyörätien pilottihanke							
Luonnollisesti liikkeessä -hanke							
Asukkaiden hyvinvointi - ennalta ehkäisevä toiminta - liikenneturvallisuus							
Ylätien peruskorjauksen jatkaminen							
Ruoriniemenkadun pysäköintijärjestelyt							
Hoitajankadun ja Sykekadun KLV ja pysäköintijärjestelyt							
Omaisuuksien arvon säilyttäminen							
Uudelleenpäällystys ja ajoratamerkintätyöt							
Kolmen sillan peruskorjaus sekä neljän sillan peruskorjauksen suunnittelu							
Muut							
Maan- ja lumenvastaanottoa paikkojen viimeistely- ja korvausinvestoinnit							
Satamat			785	1 015	1 255	1 735	2 295
Niemen sataman yleissuunnitelman toteuttamisen aloitus							
Teivaan satama, venelaiturin uusiminen							
Soutuvenepaikkojen peruskorjauksen jatkaminen							

Valaistus	1 478	1 130	1 100	1 100	1 100
Vanhojen elohopeavalaisinten uusimisen jatkaminen					
Rakentamisen yhteishankkeet kadunrakennusohjelman mukaisesti					
Liikennevalot	100	100	100	200	200
Liikennevalojen korvausinvestoinnit					
Liikunta-alueet	820	2 985	1 575	1 115	1 450
Reitistöjen elohopeavalaisinten uusimisen jatkaminen					
Reitistöjen korjaukset ja ulkoiluvälineiden uusimiset					
Kisapuiston ympärysaidan korottaminen ja täydentäminen					
Mukkulan liikuntapuiston monitoimikentän suunnittelu					
Tekojääradan suunnittelu					
Viheralueet ja leikkipaikat	1 995	1 775	2 300	1 500	1 500
Wilhelminpuiston rakentaminen					
Näkkimistön asuinalueen puistojen viimeistely					
Möysän uimaranta-alueen ja pukusuojan ympäristön viimeistely					
Taivaanrannan leikkialueen rakentaminen					
Pikku-Vesijärven yleisö WC:n rakentaminen					
MM 2017 maastoalueiden maisemointityöt					
Liipolan ja Paavolan koira-aitausten siirtäminen					
Kariniemen viheralueiden kehittäminen					
Kasvun edellyttämät uudet hankkeet	27 280	9 460	2 240	0	0

Irtain omaisuus

Sitova investointisuunnitelman menot

€1 000	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Menot	2 539	3 180	6 804	8 505	7 815	5 405	5 450
Tulot	4 268						
Netto	-1 729	3 180	6 804	8 505	7 815	5 405	5 450
Kohteet			TA2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Konsernihallinto			2050	2150	2020	2020	2020
ICT investoinnit			2000	2000	2000	2000	2000
Konsernihallinnon tilajärjestelyt			50	150	20	20	20
Lahden Tilakeskus			150	150	150	150	150
Keittiötilojen kiinteiden kalusteiden hankinta ja uusinta			150	150	150	150	150
Sivistyksen palvelualue			4 224	5 825	5 265	2 855	2 930
Perus- ja lukio-opetus			1 659	3 470	4 070	1 470	1 470
Varhaiskasvatuspalvelut			500	750	750	750	750
Wellamo-opisto			10	50	10	10	10
Kirjasto- ja tietopalvelut			200	1 050	0	290	400
Kulttuuripalvelut			15	0	0	0	0
Liikuntapalvelut			200	200	200	200	200
Nuorisopalvelut			250	200	200	100	100
Kaupunginmuseo			1 390	105	35	35	0
Lahden kaupunginorkesteri			30	30	30	30	0
Instrumenttihankinnat			30	30	30	30	0
Lahden kaupunginteatteri			150	150	150	150	150
Teatteritekniikan korvaushankinnat			150	150	150	150	150
Kaupunkiympäristön palvelualue			200	200	200	200	200
Mittauslaitteet, tekniset laitteet, muu irtain ja ilmanlaadun seurantakohde			200	200	200	200	200

Arvopaperit ja osuudet

Määräraha on varattu elinkeinopoliittisten hankkeiden edellyttämiin omarahoitusosuuksiin ja konserniyhtiöiden osakepääomien mahdollisiin korotuksiin.

Sitova investointisuunnitelman menot

€1 000	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Menot	1 460	3 290	890	890	500	500	500
Tulot	16 531						
Netto	-15 071	3 290	890	890	500	500	500
Kohteet			TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023
Osaamiskiinteistöjen omistusjärjestely			—	—	—	—	—
Lahden Jäähalli Oy (vuoteen 2020 asti)			390	390	—	—	—
Kohdentamaton erä			500	500	500	500	500

Rahoitusosa

Talousarvion rahoituslaskelma muodostuu kaupungin varsinaisen toiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirtojen muutoksista. Rahoituslaskelma näyttää, kuinka paljon kaupungin varsinaisen toiminnan ja sen investointien nettokassavirta on ylijäämäinen tai alijäämäinen. Rahoituksen rahavirta osoittaa, miten alijäämäinen nettokassavirta on rahoituskellisesti katettu tai miten ylijäämä on käytetty rahoitusaseman muuttamiseen.

Toiminnan rahavirran laskennan perustana ovat talousarviovuodelle budjetoidut tuloslaskelman vuosikate, 49,8 milj. euroa, satunnaiset erät sekä tulo-rahoituksen korjauserät Vuosikatteeseen ja satunnaisiin eriin sisältyvät pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja -tappiot oikaistaan tulo-rahoituksen korjauserissä. Tulo-rahoituksen korjauserissä vähennetään vuosikatteesta myös pakollisen eläkevarauksen vuotuinen 0,5 milj. euron purku. Eläkevastuuvaraus on pakollinen niissä kunnissa, jotka ns. vanhan eläkesäännön perusteella itse maksavat työntekijöidensä eläkkeitä.

Käyttöomaisuusinvestoinnit vuonna 2019 ovat 115,6 milj. euroa. Koko suunnitelmakaudella 2019–2021 käyttöomaisuusinvestoinnit ovat 315,3 milj. euroa. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot saadaan pääasiassa tonttien ja kiinteistöjen myynneistä.

Rahoituksen rahavirta koostuu antolainauksen, lainakannan ja oman pääoman muutoksista sekä mahdollisista muista maksuvalmiuden muutoksista. Antolainauksen muutoksissa esitetään taseen pysyvien vastaavien sijoituksiin kuuluvien lainasaamisten lisäykset ja vähennykset. Lainakannan muutokset sisältävät pitkäaikaisten lainojen lisäykset ja talousarviovuoden lyhennykset ja mahdolliset nettomuutokset lyhytaikaisissa lainoissa.

RAHOITUSLASKELMA	TP 2017	TA+LTA:t 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Toiminnan rahavirta	53 881 575	34 180 000	46 671 800	47 807 100	51 035 400
Vuosikate	60 684 286	37 100 000	49 821 800	50 927 100	54 155 400
Satunnaiset erät	2 116 046	0	0	0	0
Tulo-rahoituksen korjauserät	-8 918 757	-2 920 000	-3 150 000	-3 120 000	-3 120 000
Muut tulo-rahoituksen korjauserät	-4 331 212	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Investointien rahavirta	-37 572 379	-114 597 000	-109 005 600	-104 302 500	-85 121 000
Investointimenot	-67 950 197	-119 527 000	-115 595 600	-109 342 500	-90 321 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	458 680	510 000	1 940 000	420 000	580 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	29 919 138	4 420 000	4 650 000	4 620 000	4 620 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	16 309 196	-80 417 000	-62 333 800	-56 495 400	-34 085 600
Rahoituksen rahavirta					
Antolainaukset muutokset	-16 974 586	-31 846 500	-6 680 000	-38 890 000	7 710 000
Antolainasaamisten lisäykset	-57 380 554	-70 000 000	-50 000 000	-85 000 000	-40 000 000
Antolainasaamisten vähennykset	40 405 968	38 153 500	43 320 000	46 110 000	47 710 000
Lainakannan muutokset	10 557 589	100 738 300	65 400 000	89 655 200	17 350 000
Pitkäaikaisten lainojen lisäykset	59 045 806	112 500 000	110 000 000	170 000 000	50 000 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennykset	-52 526 053	-61 761 700	-44 600 000	-40 344 800	-32 650 000
Lyhytaikaisten lainojen muutokset	4 037 836	50 000 000	0	-40 000 000	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	41 250 568	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	34 833 571	68 891 800	58 720 000	50 765 200	25 060 000
Rahavarojen muutos	51 142 767	-11 525 200	-3 613 800	-5 730 200	-9 025 600
Tunnusluvut					
Investointien omahankintameno, milj. €	67,5	119,0	113,7	108,9	89,7
Investointien tulo-rahoitus, %	89,9	31,2	43,8	46,8	60,3
Pääomamenojen tulo-rahoitus, %	34,2	14,8	23,9	21,7	33,3
Asukasmäärä	119 573	120 352	120 800	121 233	122 067

Antolainat

Kaupunki myöntää talousarviovuonna antolainoja etupäässä tytäryhtiöilleen 50,0 milj. euroa. Tytäryhtiöiden rahoitus pyritään varmistamaan sisäisen pankin kautta myönnettävillä luotoilla. Antolainoja suunnitelmakaudella 2019–2021 arvioidaan myönnettävän yhteensä 175 milj. euroa.

Määräraha, nettositovuus

	TP 2017	TA+LTA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Lisäykset	57 380 554	70 000 000	50 000 000	85 000 000	40 000 000
Vähennykset	-40 405 986	-38 153 500	-43 320 000	-46 110 000	-47 710 000
Netto	16 974 586	31 846 500	6 680 000	38 890 000	-7 710 000

Lainanotto, pitkäaikaiset lainat

Kaupungin rahoitustarve muodostuu pääosin investointimenoista, lainan lyhennyksistä sekä kaupungin tytäryhtiöille myönnettävistä lainoista. Vuoden 2019 rahoitustarvetta katetaan ottamalla pitkäaikaista lainaa 110,0 milj. euroa. Pitkäaikaisen lainojen lyhennykset ovat talousarviovuonna 44,6 milj. euroa, jolloin pitkäaikaisen lainojen nettolainanotoksi jää 65,4 milj. euroa. Suunnitelmakauden 2019–2021 aikana pitkäaikaisia lainoja otetaan 330,0 milj. euroa ja lyhennetään 117,6 milj. euroa. Nettolainanotoksi jää tällöin 212,4 milj. euroa.

Pitkäaikaisen lainanoton lisäykseen ei sisällytetä lainojen konvertoinneista (ts. lainan ennaikainen takaisinmaksu ja lainan nosto uusilla ehdoilla) johtuvaa luotonottamista.

Määräraha, nettositovuus

	TP 2017	TA+LTA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Lainanotto	59 045 806	112 500 000	110 000 000	170 000 000	50 000 000
Lyhennykset	-52 526 053	-61 761 700	-44 600 000	-40 344 800	-32 650 000
Netto	6 519 753	50 738 300	65 400 000	129 655 200	17 350 000

Lainanotto, lyhytaikaisten muutos

Osa kaupungin rahoitustarpeesta voidaan kattaa ottamalla lyhytaikaista lainaa. Lyhytaikaisen lainakannan kokonais-

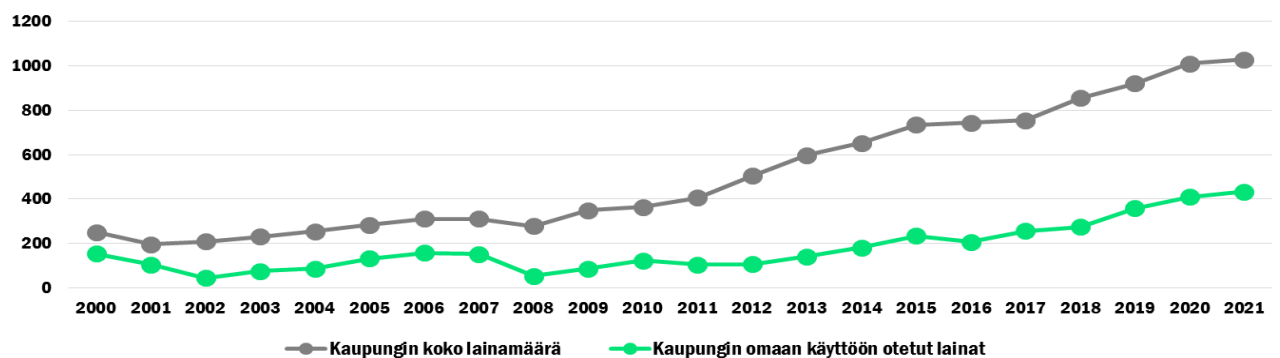
määrän ei arvioida nousevan talousarviovuonna. Lyhytaikaisen lainanoton arvioitu muutos ei sisällä konsernitallentuksia.

Lyhytaikaisten lainojen muutos, ei valtuustoon nähden sitova

	TP 2017	TA+LTA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021
Muutos (nettoarvio)	4 037 836	50 000 000	0	-40 000 000	0

Lahden kaupungin velkaantuneisuus kuvaajassa on esitetty lyhytaikaiset ja pitkäaikaiset lainat.

Lahden kaupungin velkaantuneisuus 2000–2021 (milj.)

Talousarvion ja taloussuunnitelman hyväksyminen

Kaupunginvaltuusto päättää

1. hyväksyä vuoden 2019 talousarvioehdotukseen sisältyvän talousarviorakenteen,
2. hyväksyä talousarvion määrärahojen, tuloarvioiden sekä toiminnallisten tavoitteiden sitovuuden yleisperusteluissa esitetyn mukaisena,
3. antaa kaupunginjohtajalle valtuuden nostaa vuoden 2019 aikana maksuvalmiuden turvaamiseksi ja rahoitustarpeen kattamiseksi lyhytaikaista luottoa siten, että luottoa on samanaikaisesti nostettuna enintään 190 milj. euroa,
4. antaa kaupunginjohtajalle valtuuden myöntää vuoden 2019 aikana lyhyt- ja pitkäaikaista luottoa kaupungin määräysvallassa oleville yhteisöille ja säätiöille yhteensä enintään 120 milj. euroa. Valtuutuksen enimmäismäärään ei sisällytetä konvertoinneista (lainan ennaikainen takaisinmaksu ja lainan nosto uusilla ehoilla) johtuvaa luoton myöntämistä,
5. antaa kaupunginjohtajalle valtuuden hyväksyä vuoden 2019 aikana korko- ja valuuttariskeiltä suojautumistoimenpiteitä 200 milj. euron rajaan asti,
6. edellyttää, että vuoden aikana mahdollisesti esitettävien talousarviomuutosten valmistelussa tutkitaan ensisijaisesti mahdollisuudet kattaa ylitykset kaupungin talousarvion sisältä vuosikatetta heikentämättä silloin, kun tämä on mahdollista aiheuttamatta kohtuutonta haittaa muille toiminnoille,
7. hyväksyä ehdotuksen Lahden kaupungin vuoden 2019 talousarvioksi ja vuosien 2019–2021 taloussuunnitelmaksi.

Liitteet

Strategiset mittarit
Toiminnan tunnusluvut

Strategiset mittarit

Ohessa on kuvattuna strategisten mittareiden sisältöä, lähteitä ja tiedon saatavuutta.

1. Lahti on 125 000 asukkaan kaupunki vuonna 2022 ja 150 000 asukkaan kaupunki vuonna 2030. (A1)

Väestön kasvu (%)

- Toteutuma: 2015: 0,08 %, 2016: 0,53 %; 2017: 0,10 %
- Lähde: Tilastokeskus, väestötilasto
- Kuvaus: Väestön lukumäärä 31.12.
- Tiedon päivitys: vuosittain, ennakkotieto kuukausittain

16 - 29-vuotiaiden osuus väestöstä (%)

- Toteutuma: 2015: 17,6 %; 2016: 17,6 %; 2017: 17,5 %
- Lähde: Tilastokeskus, väestötilasto
- Kuvaus: 16 - 29 vuotiaiden osuus väestöstä 31.12.
- Tiedon päivitys: vuosittain

2. Jatko-opiskelupaikkojen houkuttelevuus ja määrä kasvavat (A1)

Jatko-opintopaikkojen houkuttavuus

- Ensisijaiset hakijat/aloituspäikat yhteishaussa: Ammatillinen ja lukiokoulutus 2016: 1,08; 2017: 1,06; Lahden ammattikorkeakoulu 2016: 3,26; 2017: 3,43
- Lähde: Vipunen tietokanta, Lahden ammattikorkeakoulun tilasto
- Kuvaus: Yhteishaussa ensisijaisesti opiskelupaikkaa hakeneiden määrän suhde tarjolla oleviin aloituspaikkoihin.
- Tiedon päivitys: vuosittain

Jatko-opintopaikkojen määrä

- Aloituspaikkojen määrä yhteishaussa: Ammatillinen ja lukiokoulutus 2016: 2777; 2017: 2622; Lahden ammattikorkeakoulu 2016: 1058; 2017: 1172
- Lähde: Vipunen tietokanta, Lahden ammattikorkeakoulun tilasto
- Kuvaus: Tarjolla olevien aloituspaikkojen määrä
- Tiedon päivitys: vuosittain

3. Toisen asteen koulutuksen suorittaneiden osuus kasvaa

Ilman 2. asteen koulutusta olevien 20-24 vuotiaiden osuus ja osuuden muutos verrokkikaupunkeihin

- 20-24 vuotiaiden osuus / osuuden muutos edellisvuoteen:
- 2014: Lahti 20,8% / -0,9%, Tampere 13,6% / -0,6%, Kuopio 13,0% / -0,2%, Kotka 25,2% / -0,5%
- 2015: Lahti 21,1% / +0,2%, Tampere 13,6% / 0,0%, Kuopio 12,2% / -0,8%, Kotka 24,0% / -1,2%
- 2016: Lahti 21,4% / +0,3, Tampere 13,2% / -0,4%, Kuopio 11,8% / -0,4%, Kotka 23,7% / -0,3%
- Lähde: Tilastokeskus
- Kuvaus: Ilman 2. asteen koulutusta olevien 20-24 vuotiaiden osuus ja osuuden muutos verrokkikaupunkeihin (Tampere, Kuopio ja Kotka)
- Tiedon päivitys: vuosittain

4. Työllisyysaste nousee vuoden 2008 tasolle vuoteen 2022 mennessä ja on yli 75 % vuonna 2030.(A2)

Työllisyysaste (%)

- Toteutuma: 2015: 64,2 %; 2016: 65,2 %; 2017: 68 %
- Lähde: TEM ja Tilastokeskus
- Kuvaus: 18 - 64-vuotiaiden työllisten osuus saman ikäisestä väestöstä
- Tiedon päivitys: vuosittain

Nuorisotyöttömyysaste (%)

- Toteutuma: 2015: 21,3 %, 2016: 19,2 %, 2017: 19,0 %
- Lähde: TEM ja Tilastokeskus
- Kuvaus: 15 - 24-vuotiaiden työttömien osuuden prosentteina 15 - 24-vuotiaasta työvoimasta
- Tiedon päivitys: kuukausittain

Työttömyysaste (%)

- Toteutuma: 2015: 18,8 %, 2016: 17,5 %, 2017: 15,8 %
- Lähde: TEM ja Tilastokeskus
- Kuvaus: Työttömien osuuden prosentteina työvoimasta
- Tiedon päivitys: kuukausittain

5. Uusien yritysten määrä kasvaa. (A1, A3, A4)

Uusien yritysten määrä

- Toteutuma: 2016 Q3: 432; 2017 Q3: 434
- Lähde: Tilastokeskus
- Kuvaus: Ajanjakson aikana toimintansa aloittaneet yritykset, jotka ovat liiketoiminnasta tai kiinteistön käyttöoikeuden luovutuksesta arvonlisäverovelvollisia tai toimivat työnantajina. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät säätiöt, aatteelliset yhdistykset, julkiset viranomaiset ja uskonnolliset yhteisöt. Tilastoon sisältyvät valtion liikelaitokset mutta eivät kuntien liikelaitokset.
- Tiedon päivitys: vuosittain, neljännesvuosittain

6. Yrittäjien tyytyväisyys kunnan elinkeinopolitiikkaan kasvaa. (A1, A2, A3, A4)

Kokonaisarvosana kunnan elinkeinopolitiikasta

- Toteutuma: 2014: 6,5; 2016: 6,4
- Lähde: Elinkeinopoliittinen mittaristo (ELPO)-kysely, Suomen Yrittäjät
- Kuvaus: Suomen Yrittäjien jäsenkunnan verkkokyselynä selvitettyt näkemykset kuntien elinkeinopolitiikasta sekä kuntien ja yrittäjien yhteistyön kehittymisestä.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

7. Keskustan elinvoimaisuus kasvaa mitatusti. (A4)

Keskustan elinvoimalaskenta

- Toteuma:
- Liiketilojen määrä: 2016: 788; 2017: 804; 2018: 807 kpl
- Kuumien yritysten lkm. 2016: 376; 2017: 387; 2018: 378 kpl
- Vapaina olevien liikekiinteistöjen lkm. 2016: 108; 2017: 98; 2018: 98 kpl
- Elinvoimaluku: 2016: 2,68; 2017 = 2,78; 2018 = 2,68
- Lähde: Elävät kaupunkikeskustat ry:n Elinvoimalaskenta
- Kuvaus: Vuosittain seurataan rajatun elinvoimaisen keskusta-alueen rajauksen sisältä a) liiketilojen kokonaismäärää b) lauantaisin satunnaisten asiakkaiden saavutettavissa olevien keskustan kuluttajapalveluiden ja -kaupan liikkeiden määrää
- sekä ravintoloiden ja kahviloiden määrää = kuumat yritykset c) vapaina olevien liikekiinteistöjen määrää sekä d) Elinvoimalukua, joka saadaan kaavasta (kuumat yritykset - vapaina olevat liiketilat) / asukasmäärä * 1000.
- Tiedon päivitys: vuosittain

8. Yhdyskuntarakenne kehittyy kestävästi. (A4)

Asemakaavoitetun kerrosalan osuus joukkoliikennevyöhykkeellä

- Toteuma: 2015: 82, 9 % (vanha Lahti)
- Lähde: kaupungin paikkatietojärjestelmä ja SYKE:n YKR-aineisto, raportoidaan myös yleiskaavan seurannassa
- Kuvaus: Asukkaiden osuus (%) keskustan jalankulku- ja reunavyöhykkeellä, alakeskuksissa, joukkoliikenteen vyöhykkeillä
- Tiedon päivitys: valtuustokausittain

9. Lahden asukaskohtaiset khk-päästöt ovat -70 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä. (A1, A3)

Kasvihuonekaasupäästöjen määrän kehitys

- Toteuma: 2013: asukasta kohti lasketut khk-päästöt Lahti -17 %, Nastola -18 % vuoden 1990 tasosta; 2016: Lahti -37 % vuoden 1990 tasosta
- Lähde: Kasvener-laskentamalli ja CO2-raportti
- Kuvaus: Laskentamalli selvittää, kuinka paljon kunnan alueen energiankäytöstä, teollisuus- ja maataloustoiminnasta sekä jätteiden ja jätevesien käsittelystä syntyy vuoden aikana kasvihuonekaasupäästöjä. Laskenta noudattaa IPCC:n laskentaperiaatteita.
- Tiedon päivitys: n. 2 vuoden välein

10. Tapahtumien määrä kasvaa 3 % vuosittain. (A5, A6)

Tapahtumien määrä

- Toteuma: Lähdetään liikkeelle 2018 luomalla laskentamenetelmä
- Lähde: Päijät-Hämeen matkailu- ja tapahtumastrategia 2025 - Visit Lahti
- Kuvaus: Kansainvälisten kokousten kongressitiedot saadaan Visit Finlandilta. Muiden tapahtumien laskentaan luodaan kaupungille oma laskentamenetelmä vuonna 2018
- Tiedon päivitys: vuosittain

11. Lähiluonnon virkistyskäyttömahdollisuudet kasvavat. Luonnonsuojelualueiden osuus kokonaispinta-alasta kasvaa.

Alueen vesistöjen kunto

- Toteuma: 2014 järvistä kunnoltaan hyviä tai erinomaisia 11 %
- Lähde: Lahden seudun ympäristökatsaus, tarkkailuraportit, vesienhoidon toimenpideohjelma
- Kuvaus: Vesistöjen tilaa seurataan tarkkailuohjelman mukaisesti. Lahdessa ja Nastolassa oli vuonna 2014 kummassakin kahdeksan tarkkailussa olevaa järveä.
- Tiedon päivitys: kerran valtuustokaudessa; 6-vuosittain

Merkittyjen virkistysreittien määrä

- Toteuma: 761km
- Lähde: Kaupunkiympäristön palvelualue
- Kuvaus: Merkittyjen virkistysreittien määrä kilometreinä
- Tiedon päivitys: kerran valtuustokaudessa

Rauhoitettujen alueiden osuus kokonaispinta-alasta

- Toteuma: 2016 1,8% 2017 1,8%
- Lähde: Lahden seudun ympäristökatsaus
- Kuvaus: Pinta-alaan suhteutettu rauhoitettujen alueiden osuus.
- Tiedon päivitys: vuosittain

A. Uudistumisen strategisten tavoitteiden mittaaminen

1. Asukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin kasvaa. (B1)

Palvelutyytyväisyys kuntapalveluihin

- Toteuma: 2015: 3,55; 2017: 3,46
- Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelut - tutkimus (KAPA)
- Kuvaus: Laaja asuinkuntaindeksi, yleinen palvelutyytyväisyys, asteikko 1-5, keskiarvo 54 palvelusta, vastaajina 18 -79 -vuotiaat, satunnaisotos
- Tiedon päivitys: 2. vuoden välein

2. Kaupungin tilatehokkuus kasvaa (B1)

Tilatehokkuuden mittari

- Toteuma: Vuoden 2018 tilanne saadaan määriteltyä takautuvasti mittarin valmistuessa 2019.
- Lähde: Tilakeskus
- Kuvaus: Kiinteistöalouden instituutti KTI kehittää yhdessä kuntien kanssa mittarin tilatehokkuuden mittaamiselle vuoden 2019 aikana.
- Tiedon päivitys: 2. vuoden välein

3. Toteutetut ja arvioidut strategiaa toteuttavat kokeilut. (B2)

Strategiaa toteuttavat kokeilut

- Toteuma: Selvitetään vuonna 2018 lähtötilanne
- Lähde: Projektisalkku
- Kuvaus: Lukumäärä perustuu Lahden kaupungin projektisalkussa oleviin toteutuneisiin ja arvioituihin projekteihin, jotka on määritelty kokeiluiksi.
- Tiedon päivitys: vuosittain

Esimieheni kannustaa kokeilemaan ja etsimään sujuvampia toimintatapoja

- Toteuma: 2018: 3,93
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Perustuu työhyvinvointikyselyn kysymykseen ”Esimieheni kannustaa kokeilemaan ja etsimään sujuvampia toimintatapoja. Arviointiasteikko 1 = pitää erittäin huonosti paikkaansa, 2 = pitää huonosti paikkaansa, 3 = pitää jossain määrin paikkaansa, 4 = pitää hyvin paikkaansa, 5 = pitää erittäin hyvin paikkaansa.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

4. Kaupungin tulorahoitus vuonna 2022 riittää kattamaan nettoinvestoinnit.(B3)

Investointien tulorahoituksen osuus

- Toteuma: 2016: 61,3 %; 2017: 89,9 %
- Lähde: tilinpäätös (kh toimialan toiminnallinen tavoite)
- Kuvaus: =100*vuosikate/investointien omahankintameno
- Tiedon päivitys: vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä

5. Yrittäjien tyytyväisyys kunnan viestintään ja tiedottamiseen kasvaa. (B4)

Kunnan viestintä ja tiedottaminen, ELPO

- Toteuma: 2016: 6,6 (koko maa 7,5, Päijät-Häme 7,2)
- Lähde: Elinkeinopoliittinen mittaristo (ELPO)-kysely, Suomen Yrittäjät
- Kuvaus: Suomen Yrittäjien jäsenkunnan verkkokyselynä selvitetty näkemys kuntien elinkeinopoliitikasta sekä kuntien ja yrittäjien yhteistyön kehittymisestä.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

B. Yhteisöllisyyden strategisten tavoitteiden mittaaminen

1. Lapsivaikutuksia arvioidaan laajasti. (C1)

Lapsivaikutusten arviointi

- Toteuma: Pilotoitu oppimisen tuen suunnitelman osalta vuosina 2016-2017. Lapsivaikutusten arviointia ei vielä otettu laajamittaisesti käyttöön
- Lähde: Sivistyksen palvelualue
- Kuvaus: Lapsivaikutusten arviointimalli on integroitu osaksi Kuntaliiton suosituksen mukaista EVA (ennakkovaikutusten arviointimalli)-pohjaa.
- Tiedon päivitys: neljän vuoden välein (Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallin kehittämissykli)

2. Yksinäisyyden kokemus vähenee. (C1, C2, C3)

Ei yhtään läheistä ystävää, 8-9 lk oppilaista, %; lukion 1-2 lk oppilaista, %; ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaista, %;

- Toteuma:
 - 8-9 lk oppilaat 2013: 7,6 %; 2017: 6,9 %;
 - lukion 1-2 lk oppilaat 2013: 7 %; 2017: 7,9 %;
 - ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaat 2013: 7,6 %; 2017: 5,4 %
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimetön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

- Toteuma: 2013: 6,9 %; 2014: 11,5 %; 2015: 12 %
- Lähde: ATH-kysely (2017 lähtien FinSote-tutkimus) tai oma kysely
- Kuvaus: Kansallisen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSoten avulla seurataan väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuneita muutoksia eri väestöryhmissä ja alueittain. Vastaava kysymys voidaan sisällyttää muihin kaupungin toteuttamiin tai osallistumiin kyselyihin.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

3. Eri väestöryhmät ovat entistä terveempiä. (C1, C3)

Ikävakiointu sairastavuusindeksi

- Toteuma: 2016: 101,0
- Lähde: Kela
- Kuvaus: indeksin avulla pyritään havainnollistamaan sitä, miten tervettä tai sairasta alueen väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (= 100). Luku on laskettu ikävakiointuna. Sairastavuusindeksi perustuu kolmeen tilastomuuttajaan: kuolleisuuteen, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuteen työikäisistä (16–64-vuotiaat) sekä lääkkeiden ja ravintovalmisteiden korvausoikeuksien haltijoiden osuuteen väestöstä. Niistä kukin on suhteutettu maan väestön keskiarvoon. Sairastavuusindeksi on näiden kolmen osaindeksin keskiarvo.
- Tiedon päivitys: vuosittain

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, 8-9 lk oppilaista, %; lukion 1-2 lk oppilaista, %; ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaista, %

- Toteuma:
 - 8-9 lk oppilaat 2013: 14,8 %; 2017: 16,6 %;
 - lukion 1-2 lk oppilaat 2013: 15,5 %; 2017: 21,5 %;
 - ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaat 2013: 22,4 %; 2017: 29,3 %
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimetön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

Koettu terveydentila on hyvä tai melko hyvä (%) vastaajista

- Toteuma: 2017: 63 %
- Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelut -tutkimus (KAPA) täydennettynä kaupungin kysymyksillä tai oma/muu kysely
- Tiedon päivitys: vuosittain

4. Aktiivisesti osallistuvien asukkaiden määrä kasvaa. (C3)

Aktiivisesti yhteisöjen toimintaan osallistuvat (%)

- Toteuma: 2017: 33 %
- Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelut -tutkimus (KAPA) täydennettynä kaupungin kysymyksillä tai oma/muu kysely
- Kuvaus: Osuus 18 - 79-vuotiaista, jotka osallistuvat aktiivisesti jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hengellisen tai henkisen yhteisön toimintaan (esimerkiksi urheiluseura, asukastoiminta, puolue, kuoro, seurakunta)
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

5. Koettu turvallisuus lisääntyy. (C2,C3)

Turvallinen olo koulussa 3-10 lk. (%)

- Toteuma: 2016: 90,3 % 2018: 90,5%
- Lähde: Perusopetuksen arviointikysely
- Kuvaus: Oppilaille esitettiin väite ”Minulla on turvallinen olo koulussa” arviointiasteikolla 4 = ”Olen eri mieltä”, 10 = Olen samaa mieltä. Prosenttilukema kertoo osuuden vastaajista, jotka vastasivat arvon 8-10.
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein.

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa 4-5 lk oppilaista, %; 8-9 lk oppilaista, %; lukion 1-2 lk oppilaista, %; ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaista, %

- Toteuma:
 - 4. ja 5. lk oppilaat 2017: 6,7 %
 - 8-9 lk oppilaat 2013: 7,3 %; 2017: 5,4 %;
 - lukion 1-2 lk oppilaat 2013: 1,4 %; 2017: 0,7 %;
 - ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaat 2013: 5,1 %; 2017: 2,8 %
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimetön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa 4-5 lk oppilaista, %; 8-9 lk oppilaista, %; ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaista; lukion 1-2 lk oppilaista, %

- Toteuma:
 - 4. ja 5. lk oppilaat 2017: 1,7 %
 - 8-9 lk oppilaat 2017: 4,9 %;
 - ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaat 2017: 10,5 %
 - lukion 1-2 lk oppilaat 2017: 8,0 %;
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimetön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

6. Kaupungin henkilöstön työhyvinvointi lisääntyy. (C4)

Työhyvinvointikysely: Psykososiaalista kuormitusta mittavien väittämien kokonaiskeskiarvo

- Toteuma: 2018: 3,88 (arviointiasteikko yhdestä viiteen)
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Yhteenvetodikaattori työhyvinvointikyselyn tuloksista koko henkilöstön osalta.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

7. Työnantajamaine kehittyi myönteisesti. (C4)

Työhyvinvointikysely, Suosittelemiseksi NPS

- Toteuma: 2018: - 15.01
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Perustuu työhyvinvointikyselyn kysymykseen ”Kuinka todennäköisesti suosittelet Lahden kaupunkia työpaikkana perheenjäsenellesi tai ystävällesi?”. Arviointiasteikko 0=Erittäin epätodennäköisesti, 10=Erittäin todennäköisesti. Suosittelemiseksi NPS = Suosittelemiseksi % - Arvostelijat %.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

8. Lasten osallisuutta lisätään kaupungin palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä sekä kaupungin kaikissa lapsia koskevissa toiminnoissa. (C1, C2, C3)

Nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin 3-10 lk. (%)

- Toteuma: 2016: 85,3 % 2018: 87,5%
- Lähde: Perusopetuksen arviointikysely
- Kuvaus: Oppilaille esitettiin väite ”Minulla on mahdollisuus vaikuttaa itseäni koskeviin asioihin.” arviointiasteikolla 4 = ”Olen eri mieltä”, 10 = Olen samaa mieltä. Prosenttilukema kertoo osuuden vastaajista, jotka vastasivat arvon 8-10.
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein.

9. Varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli 3-vuotiaiden lasten määrä nousee merkittävästi. (C1, C2)

Varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli 3-vuotiaiden lukumäärä

- Toteuma kunnallisessa varhaiskasvatuksessa (toukokuun tilanne):
Neljävuotiaat: 2016: 854, 2017: 716, 2018: 713
Viisivuotiaat: 2016: 849, 2017: 884, 2018: 778
- Lähde: Varhaiskasvatuspalvelut, Effica -tietojärjestelmä
- Kuvaus: Varhaiskasvatuksen piirissä on lapsia sekä kunnallisessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa
- Tiedon päivitys: Vuosittain

Toiminnan tunnusluvut
SIVISTYKSEN PALVELUALUE

Varhaiskasvatuspalvelut	TP 2017	TA 2018	TAE 2019	TS 2020	TS 2021
Alle kouluikäisten lasten sijoittuminen					
Määrä	8 152	7 897	7 900	7 950	7 950
Päivähoidossa/esiopetuksessa	4 342	4 289	4 200	4 100	4 100
Yksityisen hoidon tuella	951	1 090	1 200	1 300	1 300
Kotihoidon tuella	1 843	1 828	1 800	1 750	1 750
Perusopetus	TP 2017	TA 2018	TAE 2019	TS 2020	TS 2021
Oppilasmäärä	10 192	10 350	10 500	10 620	10 720
Vuosiviikkotuntia	19 148	19 148	19 148	19 148	19 148
Vvt/oppiilas	1,88	1,85	1,82	1,80	1,79
Nuorisopalvelut	TP 2017	TA 2018	TAE 2019	TS 2020	TS 2021
Osallistuja- ja asiakasmäärä	227 144	200 000	200 000	200 000	200 000
Asiakaspalautteen keskiarvo	4,3	4,1	4,1	4,1	4,1
Erytistettyjen nuorten määrä ja asiakastytyväisyys	652	550	550	550	550
Työllisyyspalveluita käyttävien nuorten määrä, joista	422	450	450	450	450
työllistettyjen nuorten määrä ja sijoittuminen %	195	180	180	180	180
	42	50	50	50	50
Osaaminen ja tieto	TP 2017	TA 2018	TAE 2019	TS 2020	TS 2021
Lukiokoulutus					
Opiskelijamäärä	2 179	2 150	2 150	2 150	2 200
Kursseja	2 250	2 300	2 300	2 300	2 350
Kursseja/opiskelija	1,07	1,07	1,07	1,07	1,07
Kirjasto- ja tietopalvelut					
Lainaajia	41 000	41 000	41 000	41 000	41 000
Lainauksia /asukas	17,2	17	17	17	17
Verkkokäynnit / asukas	4,7	5	5	5	5
Kaupunginmuseo	TP 2017	TA 2018	TAE 2019	TS 2020	TS 2021
Lausunnot (arkeologia ja rakennustutkimus, muut)	220	220	220	220	220
Hankitut taideteokset (ostot ja lahjoitukset)	250	250	250	250	250
Kuvanvälitys (määrä)	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500
Lapset ja nuoret asiakkaat (18 ikävuoteen saakka)	6 000	6 500	7 000	7 000	7 000
KAUPUNGINTETATERI					
Kaupunginteatteri	TP 2017	TA 2018	TAE 2019	TS 2020	TS 2021
Näytäntöjen lkm.	320	300	300	300	300
Ensi-iltojen lkm.	7	8	9	9	9
Katsojamäärä	81 169	83 000	83 000	83 000	83 000
Lasten ja nuorten näytäntöjen lkm.	70	70	70	70	70
Yleisötyön tilaisuudet (ei esitys)	-	100	100	100	100
Oma tulorahoitus/katsoja	25,41 €	29,03 €	29,04 €	30,00 €	30,00 €

KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE

Kunnallistekniikka	TP 2017	TA 2018	TAE 2019	TS 2020	TS 2021
Katuja (km)	647	695	702	708	725
Erillisiä kevyen liikenteen väyliä (km)	165	162	166	167	184
Hoidettuja puistoja ja liikenneviheralueita (ha)	485	472	472	472	472
Leikkipuistoja ja leikkialueita (kpl)	163	165	163	161	159
Metsiä (ha)	6 922	6 900	6 944	6 944	6 944
Katupuita (kpl)	9 100	9 212	9 270	9 380	9 530
Venepaikkoja (kpl)	2 271	2 296	2 330	2 330	2 330
Maankäyttö ja aluehankkeet	TP 2017	TA 2018	TAE 2019	TS 2020	TS 2021
Kaupungin asemakaavoitettu alue yhteensä (ha)	9 679	9 730	9 770	9 810	9 850
Asemakaavoitettu asumisen k-ala/v	158 100	85 000	85 000	85 000	85 000
Kaupungin maanomistus yht. (ha)	12 799	12 830	12 860	12 920	12 950
Maanostot (ha/v)	113,8	50	50	50	50
Maanvuokrasopimukset yht. (kpl)	5 016	5 080	5 140	5 200	5 260
Tonttien luovutus (kpl/v)	89	115	115	115	115
Rekisteröidyt kiinteistöt (kpl/v)	537	500	500	500	500
Rakennuspaalutukset (kpl/v)	244	270	270	270	270
Asuntotoimen hallinnoimat vuokra-asunnot (lkm)	15	15	15	15	10
Rakennus- ja ympäristövalvonta	TP 2017	TA 2018	TAE 2019	TS 2020	TS 2021
Käsitellyt rakennusluvut (kpl)	1 033	1 200	1 000	1 100	1 100
Valmistuneet rakennukset (kpl)	389	400	380	390	390
Valvottavia rakennuskohteita (kpl)	1 016	1 200	1 050	1 100	1 100
Suoritettavia katselmuksia (kpl)	1 644	1 400	1 400	1 500	1 500
Käsiteltäviä erityissuunnitelmia (kpl)	14 000	14 000	14 000	14 000	14 000
Elintarvikevalvontakohteita (kpl)	776	900	900	900	900
Elintarviketarkastuksia (kpl)	508	600	650	650	650
Elintarvikenäytteitä (kpl)	32	40	40	40	40
Talovesinäytteitä (kpl)	60	70	70	70	70
Uimavesinäytteet (kpl)	200	200	200	200	200
Asunnon tarkastuksia (kpl)	200	200	200	200	200
Eläinsuojelutarkastuksia (kpl)	200	250	250	250	250
Eläinlääkärikäynnit virka-aikana (kpl)	2000	2200	2200	2200	2200
Eläinlääkärikäynnit päivystys (kpl)	350	400	400	400	400
Ympäristölupakohteet (kpl)	98	140	100	100	100
Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset	29	54	54	54	54
Luonnonsuojelulla suojeltuja alueita (ha)	915	1 029	1 100	1 100	1 100
Käsitellyt jätemaksumuistutukset (kpl)	150	150	150	150	150
Jätehuoltomääräyksistä poikkeamiset (kpl)	100	100	100	100	100
Jätehuoltomääräysten mukaisia ilmoituksia	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300

